

საქართველო

აგვისტო 2016 წ.

საგადასახადო ადმინისტრაციის დიაგნოსტიკური შეფასების ინსტრუმენტით საქართველოს საგადასახადო სისტემის ტექნიკური შეფასების ანგარიში

საქართველოს შესახებ მომზადებული წინამდებარე ტექნიკური მომსახურების ანგარიში მოამზადა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის პერსონალის გუნდმა და ეფუძნება ანგარიშის მომზადების პერიოდში, 2016 წლის ივლისისათვის არსებულ ინფორმაციას.

ამ მოხსენების ასლები საჯაროდ ხელმისაწვდომია შემდეგი მისამართით:

International Monetary Fund • Publication Services

PO Box 92780 • Washington, D.C. 20090

ტელ: (202) 623-7430 • Fax: (202) 623-7201

ელ-ფოსტა: publications@imf.org Web: <http://www.imf.org>

ერთი ნაბეჭდი ასლის ფასი: \$18.00

საერთაშორისო სავალუტო ფონდი
ვაშინგტონი, კოლუმბიის ოლქი

საქართველო

საგადასახადო ადმინისტრაციის დიაგნოსტიკური შეფასების ინსტრუმენტით საქართველოს საგადასახადო სისტემის შეფასების ანგარიში

ლუსილა მაკლოჰან, ვენსან დე პოლ კუკვაიზენ, გერი ანდრიუს და გრემ ჰერისონ

2016 წლის ივლისი

სარჩევი

აბრევიატურები და აკრონიმები.....	5
წინასიტყვაობა	6
მოკლე ანოტაცია აღმასრულებელი პირებისთვის.....	7
I. შესავალი	15
II. ქვეყნის საინფორმაციო განხილვა	18
A. ქვეყნის პროფილი	18
B. მონაცემთა ცხრილები.....	18
C. ეკონომიკური მდგომარეობა	18
D. ძირითადი გადასახადები.....	19
E. ინსტიტუციური სტრუქტურა	20
F. საერთაშორისო ინფორმაციის ურთიერთგაცვლა	20
III. ფუნქციონირების სფეროების შეფასება	21
A. POA 1: რეგისტრირებულ გადამხდელთა მონაცემთა ბაზის სრულყოფილება.....	21
B. POA 2: რისკის ეფექტური მართვა.....	25
C. POA 3: კანონთან ნებაყოფლობითი შესაბამისობის ხელშეწყობა	30
D. POA 4: დროული დეკლარირება	37
E. POA 5: გადასახადების დროული გადახდა.....	40
F. POA 6: დეკლარაციებში მითითებული ინფორმაციის სიზუსტე	45
G. POA 7: საგადასახადო დავის ეფექტური გადაწყვეტა	50
H. POA 8: შემოსავლის ქმედითი მართვა.....	54
I. POA 9: ანგარიშვალდებულება და გამჭირვალებობა	58

ცხრილები

1. საგადასახადო ადმინისტრაციის დიაგნოსტიკური შეფასების ინსტრუმენტით საქართველოს საგადასახადო სისტემის შეფასების ანგარიშის მოკლე ანოტაცია	9
2. P1-1 შეფასება	22
3. P1-2 შეფასება	24
4. P2-3 შეფასება	26
5. P2-4 შეფასება	27
6. P2-5 შეფასება	28
7. P2-6 შეფასება	29
8. P3-7 შეფასება	31
9. P3-8 შეფასება	35

10. P3-9 შეფასება.....	36
11. P4-10 შეფასება.....	39
12. P4-11 შეფასება.....	40
13. P5-12 შეფასება.....	41
14. P5-13 შეფასება.....	42
15. P5-14 შეფასება.....	43
16. P5-15 შეფასება.....	44
17. P6-16 შეფასება.....	47
18. P6-17 შეფასება.....	49
19. P6-18 შეფასება.....	50
20. P7-19 შეფასება.....	51
21. P7-20 შეფასება.....	53
22. P7-21 შეფასება.....	53
23. P8-22 შეფასება.....	55
24. P8-23 შეფასება.....	56
25. P8-24 შეფასება.....	57
26. P9-25 შეფასება.....	59
27. P9-26 შეფასება.....	61
28. P9-27 შეფასება.....	63
29. P9-28 შეფასება.....	64

დიაგრამა

1. დიაგნოსტიკური შეფასებით მინიჭებული ქულების განაწილება.....	14
---	----

დანართები

I. საგადასახადო ადმინისტრაციის დიაგნოსტიკური შეფასების ინსტრუმენტის სტრუქტურა.....	66
II. ქვეყნის მოკლე მიმოხილვა.....	69
III. მონაცემების ცხრილები.....	71
IV. ორგანიზაციული სტრუქტურა.....	83
V. მტკიცებულების წყაროები.....	84

აბრევიატურები და აკრონიმები

CIT	მოგების გადასახადი
CRM	კანონთან შესაბამისობის სფეროში არსებული რისკების მართვა
DG	საქართველოს შემოსავლების სამსახურის უფროსი
DDG	საქართველოს შემოსავლების სამსახურის უფროსის მოადგილე
GEL	ლარი
GRS	საქართველოს შემოსავლების სამსახური
G4G	მმართველობა განვითარებისთვის
HQ	სათაო დაწესებულება
IA	შიდა აუდიტი
ID	საიდენტიფიკაციო ნომერი
IT	საინფორმაციო ტექნოლოგია
IFC	საერთაშორისო საფინანსო კორპორაცია
LTO	მსხვილ გადამხდელთა სამსახური
MoF	ფინანსთა სამინისტრო
NAPR	საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო
PAYE	შემოსავლის წყაროსთან გადასახადის დაკავება
PIT	საშემოსავლო გადასახადი
POA	შეფასების სფერო
PFM	საჯარო ფინანსების მართვა
SAO	სახელმწიფო აუდიტის სამსახური
SSC	სოციალური დაცვის შენატანები
TAD	ადმინისტრირების დეპარტამენტი
TADAT	საგადასახადო ადმინისტრაციის დიაგნოსტიკური შეფასების ინსტრუმენტი
TRMD	საგადასახადო რისკების მართვის სამმართველო
USAID	ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტო
VAT	დამატებითი ღირებულების გადასახადი (დღგ)

წინასიტყვაობა

ფინანსთა მინისტრის პირველი მოადგილისა და საქართველოს შემოსავლების სამსახურის უფროსის, ბატონი გიორგი თაბუაშვილის მომართვის პასუხად საგადასახადო დიაგნოსტიკური შეფასების ინსტრუმენტის გამოყენებით 2016 წლის 25 მაისიდან 9 ივნისამდე პერიოდში საქართველოს საგადასახადო სისტემას შეფასება ჩაუტარდა. ის ახდენს საგადასახადო ადმინისტრაციის ეფექტურობისთვის ათვლის წერტილის განსაზღვრას, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს რეფორმების პრიორიტეტის განსაზღვრისათვის, ისევე როგორც რეფორმის განხორციელებისას მიღწეული წინსვლის ასახვისთვის განმეორებითი შეფასებების შემთხვევაში.

შეფასება ჩაატარა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის გუნდმა, რომლის შემადგენლობაშიც შედიოდნენ შემდეგი პირები: ქალბატონი ლუსილა მაკლოჰან (მისიის ხელმძღვანელი), ბატონები ვენსან დე პოლ კუკფაიზან (ორივე ფისკალურ საქმეთა დეპარტამენტიდან), გერი ანდრიუს და გრემ ჰარისონ (ორივე საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მოწვეული ექსპერტები). ჩატარებული შეფასების სამუშაო დაფინანსდა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ ადმინისტრირებულ საგადასახადო პოლიტიკისა და ადმინისტრაციული ტრასტ ფონდის მიერ.

გუნდი შეხვდა ბატონ გიორგი თაბუაშვილს და მის მოადგილეებს: ბატონ ვახტანგ ლაშქარაძეს, ბატონ ირაკლი შარტავას და ბატონ მამუკა ტერაშვილს, აგრეთვე უწყების სტრუქტურული ერთეულების უფროსებსა და თანამშრომლებს. გუნდი მაღლიერებას გამოხატავს ხსენებული შეფასების პროცესში ხელისუფლების გულითადი თანამშრომლობისთვის. განსაკუთრებით გვინდა გამოვყოთ და მადლობა გადავუხადოთ ქალბატონ მარიამ მარგიანს, რომელმაც შესანიშნავად იმუშავა და ხელი შეუწყო მისიას მუშაობის პროცესში.

ქვეყნაში ჩატარებული შეფასების დასასრულს, საგადასახადო სისტემის შეფასების ანგარიშის პროექტი წარედგინა საქართველოს შემოსავლების სამსახურს. მოგვიანებით, საქართველოს შემოსავლების სამსახურმა მოგვაწოდა ანგარიშის პროექტისათვის გასათვალისწინებელი წერილობითი კომენტარები, რომლებიც მხედველობაში იქნა მიღებული შეფასების გუნდის მიერ და შეტანილია წინამდებარე ანგარიშის საბოლოო ვარიანტში. დოკუმენტი განხილულ იქნა როგორც საერთაშორისო სავალუტო ფონდის სათაო დაწესებულებაში და საგადასახადო ადმინისტრაციის დიაგნოსტიკური შეფასების ინსტრუმენტის სამდივნოში.

მოკლე ანოტაცია აღმასრულებელი პირებისთვის

მოცემული შეფასება ასახავს და აფასებს საქართველოს შემოსავლების სამსახურის საგადასახადო ადმინისტრაციის მნიშვნელოვან შედეგებს საერთაშორისოდ მიღებულ საუკეთესო პრაქტიკის მიმართ იმ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით, რომლებიც ხელმისაწვდომი გახდა შემფასებელი გუნდისათვის.

მთლიანობაში თუ გადავხედავთ, საქართველოს შემოსავლების სამსახურმა ჯეროვანი წინსვლა იქონია თანამედროვე საგადასახადო ადმინისტრაციის პრაქტიკის დანერგვის კუთხით. განსაკუთრებით თვალსაჩინოა ახალი ტექნოლოგიების ინოვაციური გამოყენება მიმდინარე ოპერაციების მოდერნიზაციისათვის და პლატფორმის მომზადება მომავალი შესაძლებლობების დასანერგად. თუმცა, უწყებაში არ არსებობს მართვის საინფორმაციო და ანგარიშგების სისტემები, რომელთა მეშვეობითაც უწყების ხელმძღვანელ რგოლს საკვანძო საოპერაციო და სტრატეგიული ინიციატივების მონიტორინგის შესაძლებლობა ექნებოდა.

როგორც ეს ქვემოთ მოცემული ძლიერი და სუსტი მხარეების შეფასების მოკლე ანოტაციიდან აშკარად ჩანს, საერთაშორისო საუკეთესო პრაქტიკა მთელ რიგ სფეროებში უკვე დანერგილია (მაგ. გადამხდელთა მომსახურება და საგადასახადო დავების გადაჭრა). სხვა საკითხებში, საუკეთესო პრაქტიკის დანერგვა ამჟამად ხდება (მაგ. რისკის მართვა), ან - ზოგ შემთხვევებში - დასანერგია. ამ უკანასკნელის მაგალითად გამოდგება დამატებითი ღირებულების გადასახადის (დღგ) დაბრუნებაზე გადამხდელებისგან შემოსული განაცხადების დამუშავება იმ შემთხვევებში, როდესაც სისტემის ეფექტურ მუშაობას ხელს უშლის სტრუქტურული და სამოქმედო სისტემების სისუსტეები. ყოველივე ამას შესაბამისი გავლენა აქვს საჯარო და კერძო სექტორებზე.

ქვემოთ გაახლებთ საქართველოს შემოსავლების სამსახურის საგადასახადო ადმინისტრაციაში გამოვლენილ ძირითად სუსტ და ძლიერ მხარეებს:

ძლიერი მხარეები

- თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიური აპლიკაციების (უწყების პორტალზე გადამხდელთა ანგარიშების, ელ. დეკლარირების, ელ. გადახდის, უბნის საგადასახადო ოფიცრების ხელთ არსებული პლანშეტების) ფართო გამოყენება,
- გადამხდელთა მომსახურების ჯეროვანი მონაცემები (სატელეფონო-საინფორმაციო ცენტრი, სერვის ცენტრები, კერძო საგადასახადო მრჩევლის პროგრამა Privé),
- სიახლის დანერგვის სურვილი,
- საგადასახადო წინსწრებით გადახდის ქმედითი სისტემა,
- კანონთან შესაბამისობის რისკის მართვასა და შეფასებაზე ინიცირებული აქცენტირება,
- გადამხდელთან ჯეროვანი ურთიერთობა (საჯარო გადაწყვეტილებები, ღია კარის დღეები, სტუდენტთა საგანმანათლებლო პროგრამა),
- გამარტივებული საგადასახადო სისტემები მცირე ზომის საწარმოებისთვის,
- დავების მოგვარების ხელმისაწვდომი და დამოუკიდებელი მექანიზმი.

სუსტი მხარეები

- მთელს უწყებაში არსებული სუსტი მხარეები სამოქმედო მიმართულებების დაგეგმვისა და მუშაობის მონიტორინგის კუთხით,
- გადამხდელთა რეესტრზე კონტროლის არქონა,
- დეკლარირების დაბალი მაჩვენებელი და დეკლარაციის წარმოუდგენლობაზე არა-ადექვატური რეაგირება,
- დღგ ჭრილში წარმოქმნილი ზედმეტობის დაბრუნების სისტემის სტრუქტურასა და ფუნქციონირების საკითხებში არსებული სერიოზული ხარვეზები, რომლის შედეგადაც ხდება დაუბრუნებელი დღგ ზედმეტობის დაგროვება,
- გადამხდელთა საბანკო ანგარიშებზე ძალიან შეზღუდული წვდომა,
- ამოუღებელი ისტორიული საგადასახადო დავალიანებების დიდი და მზარდი ოდენობა,
- უწყებრივ რისკებზე არარსებული აქცენტირება,
- ზოგადად ინიციატივების ეფექტისა და გავლენის შეფასების უძლურობა (კმაყოფილების კვლევები, აუდიტისა და კანონთან შესაბამისობის ხარვეზების შემცირების პროგრამების ზეგავლენა).

მოცემულ შეფასებაში გამოვლენილი ბევრი სისუსტეა გამოსწორებადი შედეგებით მოკლე ვადაში. ზოგიერთ სფეროში განხორციელებულმა მცირე ცვლილებებმა შესაძლებელია შედეგად დიდი ცვლილებებიც გამოიწვიოს. წინამდებარე შეფასება მიზნად ისახავს ათვლის წერტილის განსაზღვრას, რომელთანაც მომავალში შედარდება როგორც აქ მოცემული, ასევე მოდერნიზაციის სხვა ინიციატივების შედეგები მომდევნო 2-5 წლის განმავლობაში.

პირველ ცხრილში წარმოდგენილია დიაგნოსტიკური ანალიზის შედეგად ცალკეული მიმართულებებისთვის მინიჭებული ქულები, ხოლო დიაგრამა 1 გრაფიკულად ასახავს ქულების განაწილებას. ყოველივე ეს ეფუძნება საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური კვლევის 9 სხვადასხვა სფეროში მიღწეული შედეგის და საგადასახადო ადმინისტრაციის 27 ცალკეული მიმართულების გამსხვილებულ კრიტერიუმს. თითოეული კრიტერიუმისათვის ქულის მისანიჭებლად გამოყენებულია ოთხქულიანი სისტემა ABCD სისტემით, საიდანაც A უმაღლესი შეფასებაა, ხოლო D - უმდაბლესი.

ცხრილი 1. საქართველო: საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური კვლევის ფარგლებში საქართველოს საგადასახადო სისტემის შეფასების შემაჯამებელი ცხრილი

კრიტერიუმი	2016 წლის ქულა	შეფასების მოკლე განმარტება
POA 1: რეგისტრირებულ გადამხდელთა მონაცემთა ბაზის სრულყოფილება		
P1-1. ზუსტი და სანდო ინფორმაცია გადამხდელთა შესახებ	D	გადამხდელთა რეესტრი, რომელიც ეყრდნობა საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს სამეწარმეო რეესტრის მონაცემებს გადასახადების ადმინისტრირებისთვის არ არის ადეკვატური
P1-2. პოტენციური საგადამხდლო ბაზის შესახებ ინფორმაციის ფლობა	C	რეგისტრაციის გარეშე მოქმედი სამეწარმეო-ეკონომიკური საქმიანობის მწარმოებელი პირების გამოვლენა გეგმიური ქმედება არ არის და არც რეგისტრაციის აღსრულების სისტემა არსებობს
POA 2: რისკის ეფექტური მართვა		
P2-3. კანონთან შესაბამისობის რისკების გამოვლენა, შეფასება, დიფერენციაცია და რაოდენობრივი განსაზღვრა	C	კანონთან შესაბამისობის რისკის შეფასებაზე მუშაობა კარგად მიდის, მაგრამ იგი ჯერ კიდევ განვითარების ეტაპზეა და გადამხდელთა საბანკო ანგარიშებზე რიცხული ნაშთების შესახებ ინფორმაციასთან წვრომის არქონა ხელისშემშლელი ფაქტორია

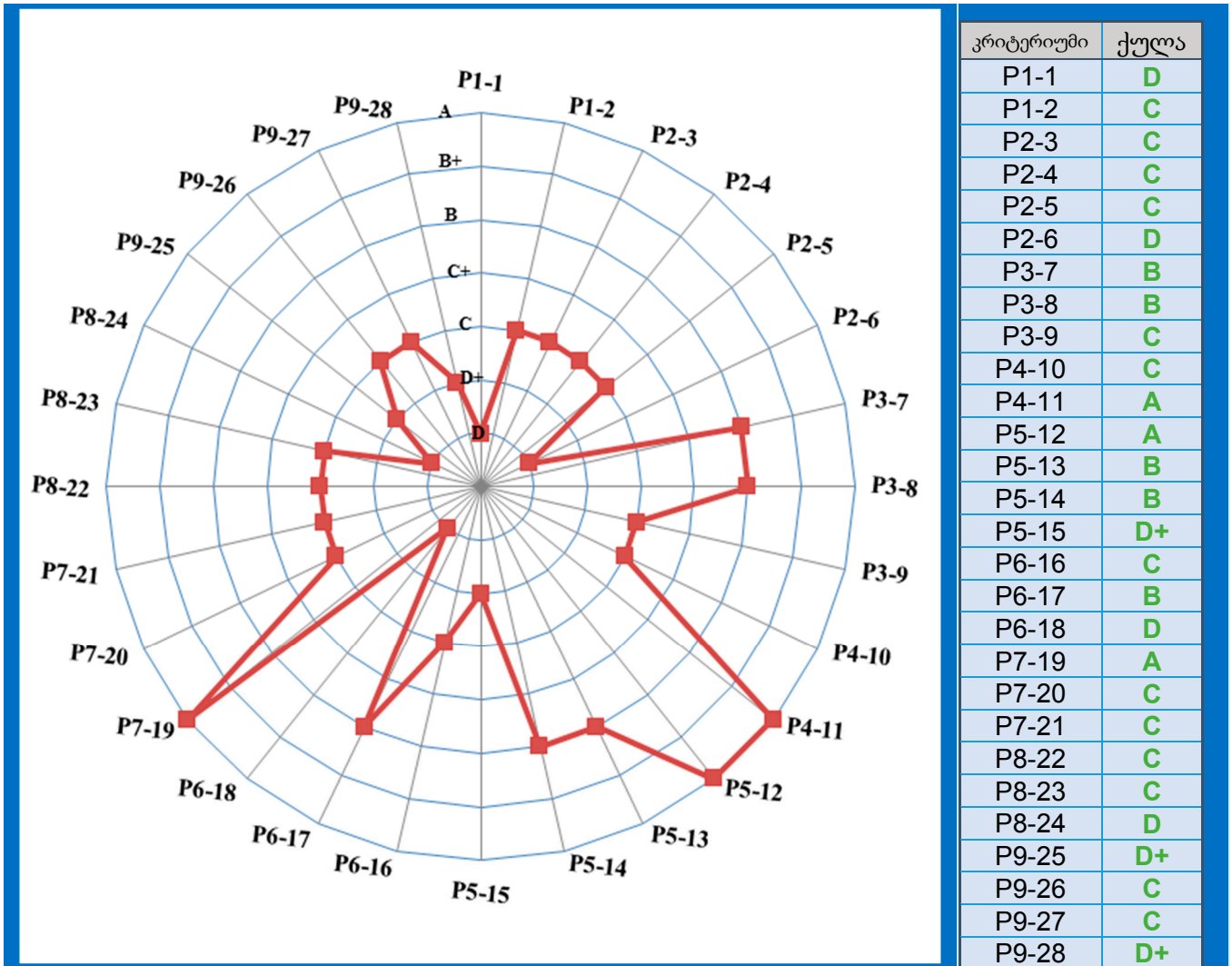
კრიტერიუმი	2016 წლის ქულა	შეფასების მოკლე განმარტება
P2-4. რისკების შემცირება კანონთან შესაბამისობის დონის გაუმჯობესების გეგმით	C	კანონთან შესაბამისობის დონის გაუმჯობესების გეგმა საკმარისი რესურსით არ არის გამყარებული და მისი მონიტორინგი არ ხორციელდება
P2-5. კანონთან შესაბამისობის რისკის შემცირების ღონისძიებების მონიტორინგი და შეფასება	C	კანონთან შესაბამისობის რისკის შემცირების სტრატეგიის დამტკიცებისთვის მართვის მექანიზმები არსებობს, მაგრამ რისკის შემცირების მიზნით განხორციელებული ღონისძიებების შედეგების შეფასება არ ხდება
P2-6. უწყებრივი რისკების გამოვლენა, შეფასება და შემცირება	D	უწყებრივი რისკების მხედველობაში მიღების დოკუმენტური მტკიცებულება არ არსებობს და არც ბიზნესის უწყვეტობის გეგმა
POA 3: კანონთან ნებაყოფლობითი შესაბამისობის ხელშეწყობა		
P3-7. ინფორმაციის მასშტაბი, ნაკადები და წვდომა	B	ადვილად ხელმისაწვდომი არხების საშუალებით ხდება ფართო სპექტრის ინფორმაციის მიღება, მაგრამ სატელეფონო-საინფორმაციო ცენტრის ხაზების წარმადობასთან დაკავშირებით გარკვეული პრობლემები არსებობს
P3-8. კანონთან შესაბამისობის ხარჯების დასაზოგად ინიციატივების მასშტაბი	B	მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა გადამხდელის მიერ კანონთან შესაბამისობის ხარჯების შესამცირებლად; დეკლარაციის ფორმების სისტემატიური მიმოხილვა არ ხდება
P3-9. გადამხდელთა მოსაზრებების გაგება უწყების მიერ უზრუნველყოფილი პროდუქტებისა და მომსახურების შესახებ	C	გადამხდელთა მოსაზრებების გამოკითხვა დროდადრო ხდება, მაგრამ ამ ინფორმაციის შეგროვებას, ანალიზსა და რეაგირებას სისტემატიური ხასიათი არ გააჩნია
POA 4: დროული დეკლარაცია		
P4-10. დროული დეკლარირების მაჩვენებელი	C	დროული დეკლარირების მაჩვენებელი დაბალია გადასახადის ყველა სახის ქრილში

კრიტერიუმი	2016 წლის ქულა	შეფასების მოკლე განმარტება
P4-11. ელექტრონული დეკლარირების საშუალების გამოყენება	A	მიღებული დეკლარაციების 99 პროცენტზე მეტი ელექტრონულად მიიღება
POA 5: გადასახადების დროული გადახდა		
P5-12. გადასახადის გადახდის ელექტრონული მეთოდების გამოყენება	A	ყველა ძირითადი გადასახადის გადახდა ელექტრონულად ხორციელდება
P5-13. ვალის ამოღების ქმედითი სისტემის გამოყენება	B	წყაროსთან გადასახადის დაკავების და წინსწრებით გადასახადების სისტემა ეფექტურად გამოიყენება, მაგრამ მესამე მხარის მიერ ანგარიშგება არ არის ოპტიმიზებული
P5-14. გადახდის დროულობა	B	დროულად გადახდილი გადასახადების მაჩვენებელი მაღალია დამატებითი ღირებულების გადასახადის (დღგ) შემთხვევაში
P5-15. ისტორიული დავალიანებების ოდენობა და დინამიკა	D+	ამოუღებელი საგადასახადო დავალიანების ტვირთი დარიცხულ საურავთან ერთად ამძიმებს საბიუჯეტო შემოსავლების მობილიზაციის მაჩვენებელს
POA 6: დეკლარირებული ინფორმაციის სისწორე		
P6-16. დეკლარაციებში უზუსტობების გამოვლენისა და შემცირებისთვის განხორციელებული ინფორმაციის გადამოწმების ზომების მასშტაბი	C	აუდიტისა და ინფორმაციის გადამოწმების ღონისძიებები ფართომასშტაბიანია, თუმცა არ ხდება მათი კარგად დაგეგმვა ან შეფასება
P6-17. გადამხდელების მიერ სწორი ინფორმაციის წარმოდგენის წასახალისებლად უწყების ინიციატივით განხორციელებული ქმედებების მასშტაბი	B	გადამხდელების მიერ სწორი ინფორმაციის წარმოდგენის ხელშესაწყობად მოქმედებს საჯარო გაწყვეტილებების ჯეროვანი სისტემა (კონკრეტული საქმეები), მაგრამ მსხვილ გადამხდელებთან თანამშრომლური მიდგომის შესამუშავებლად მცდელობა არ განხორციელებულა
P6-18. უზუსტო ინფორმაციის მასშტაბის მონიტორინგი	D	უწყება არ სწავლობს საბიუჯეტო შემოსავლების დანაკარგები რა დოზით

კრიტერიუმი	2016 წლის ქულა	შეფასების მოკლე განმარტება
		გამომდინარეობს არასწორი ინფორმაციის დეკლარირებიდან
POA 7: საგადასახადო დავის ეფექტური გადაწყვეტა		
P7-19. დამოუკიდებელი, ქმედითი და დიფერენცირებული საგადასახადო დავების გადაწყვეტის პროცესის არსებობა	A	დიფერენცირებული და დამოუკიდებელი დავის გადაწყვეტის მექანიზმი ფართოდაა გამოყენებული
P7-20. საგადასახადო დავების გადაწყვეტაზე დახარჯული დრო	C	საგადასახადო დავის გადაწყვეტის პროცესი ძალიან გაწელილია დროში
P7-21. საგადასახადო დავების შედეგებზე ზემოქმედების ხარისხი	C	საგადასახადო დავის შედეგების მონიტორინგი ხორციელდება, მაგრამ ყველა მნიშვნელოვანი საქმის სისტემატიური ანალიზი და ზემოქმედება არ ხდება
POA 8: საბიუჯეტო შემოსავლების ქმედითი მართვა		
P8-22. მთავრობი საგადასახადო შემოსავლების პროგნოზირების პროცესში მონაწილეობა	C	საქართველოს შემოსავლების სამსახური საბიუჯეტო შემოსავლების მონიტორინგის შემუშავებისა და ანალიზის შესაძლებლობების განვითარების საწყის ეტაპებზე იმყოფება
P8-23. საგადასახადო შემოსავლების აღრიცხვიანობის სისტემის ადექვატურობა	C	საგადასახადო შემოსავლების აღრიცხვიანობის ავტომატიზირებული სისტემას ყველა ძირითადი ფუნქცია გააჩნია, მაგრამ მას არ გაუვლია სრული, სისტემური აუდიტი
P8-24. საგადასახადო ზედმეტობის დაბრუნების განაცხადების დამუშავების ადექვატურობა	D	საგადასახადო ზედმეტობის დაბრუნების სისტემის დიზაინისა და ფუნქციონირების ფუნდამენტური ხარვეზები დამატებითი ღირებულების გადასახადის (დღგ) არსს ლახავს
POA 9: ანგარიშვალდებულება და გამჭვირვალობა		
P9-25. შიდა კონტროლის მექანიზმები.	D+	პერსონალის პატიოსნების უზრუნველყოფის მექანიზმები

კრიტერიუმი	2016 წლის ქულა	შეფასების მოკლე განმარტება
		ფრაგმენტულია და შიდა აუდიტის ფუნქცია განვითარებას საჭიროებს
P9-26. გარე კონტროლი საგადასახადო ადმინისტრაციაზე	C	გარე კონტროლისა და დანაშაულებრივი ქმედებების გამოძიების სისტემა გარკვეულ წილად მოქმედებს, მაგრამ უწყების მხრიდან რეაგირებას ერთიანი ხასიათი არ გააჩნია
P9-27. პატიოსნების საზოგადოებრივი აღქმა	C	ყოველ ოთხ წელიწადში ერთხელ დამოუკიდებელი და ფართო მასშტაბის კვლევები ტარდება საზოგადოების აღქმაზე (ინიციატორი არ ყოფილა საქართველოს შემოსავლების სამსახური)
P9-28. ღონისძიებების, შედეგებისა და გეგმების განსაჯაროება	D+	წლიური ანგარიშების დაგვიანებით გამოცემა და ფუნქციური დაგეგმვის სუსტი პროცესები გამჭირვალობის კუთხით დავალ ქულებს იწვევს

დიაგრამა 1. საქართველო: საგადასახადო სისტემის ფუნქციონირების შეფასების საფუძველზე ქულების განაწილება

I. შესავალი

მოცემული ანგარიში დოკუმენტურად ასახავს საგადასახადო ადმინისტრირების დიაგნოსტიკური შეფასების შედეგებს, რომელიც ჩატარდა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის საქართველოს მისიის მიერ 2016 წლის 25 მაისიდან 9 ივნისამდე პერიოდში, რომლებიც შემდგომში განხილულ იქნა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის სათაო დაწესებულებაში და დიაგნოსტიკური შეფასების სამდივნოში. ანგარიში აგებულია დიაგნოსტიკური შეფასების ინსტრუმენტის სტრუქტურის ირგვლივ, რომელიც შედგება ცხრა სფეროსგან და 27 მიმართულების გამსხვილებული კრიტერიუმისაგან, რომელთაც არსებითი მნიშვნელობა აქვთ სფეროსგან გამომდინარე საგადასახადო ადმინისტრაციის ფუნქციონირებისთვის. თითოეული კრიტერიუმის ქულის გამოსათვლელად მხედველობაში იქნა მიღებული 47 განზომილება. თითოეული გამზომილებისა და კრიტერიუმისათვის ქულების გამოსავლენად გამოყენებულ იქნა ABCD ოთხქულიანი სისტემა:

- A აღნიშნავს ფუნქციონირებას, რომელიც აკმაყოფილებს ან აღემატება საერთაშორისო საუკეთესო პრაქტიკას. აქედან გამომდინარე, დიაგნოსტიკური შეფასების მიზნებისათვის, საერთაშორისოდ მიღებული პრაქტიკა ითვლება ნაცად და დამტკიცებულ მიდგომად, რომელსაც იყენებს წამყვანი საგადასახადო ადმინისტრაციების უმრავლესობა. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ პროცესის „კარგ პრაქტიკად“ აღიარებისთვის არ არის აუცილებელი, რომ იგი წარმოადგენდეს ტექნოლოგიური და სხვა სახის განვითარების მედროშეს ან ავანგარდს. თუ გავითვალისწინებთ საგადასახადო ადმინისტრაციის დინამიკურ ხასიათს, მთელი სფეროს მასშტაბით დახასიათებული საერთაშორისო საუკეთესო პრაქტიკა შეიძლება დროთა განმავლობაში დაიხვეწოს ტექნოლოგიურ წინსვალსთან და ინოვაციური მეთოდების დანერგვასთან ერთად და ფართო მხარდაჭერა შეიძინოს.
- B წარმოადგენს სისტემის ძლიერ ფუნქციონირება (მაგ. ჯანსაღ ფუნქციონირებას, რომელიც საერთაშორისო საუკეთესო პრაქტიკასთან შედარებით ერთი რანგით დაბლა დგას).
- C ნიშნავს სისტემის სუსტ ფუნქციონირებას საერთაშორისო საუკეთესო პრაქტიკასთან შედარებით.

- D აღნიშნავს არა-ადექვატურ ფუნქციონირებას და იწერება მაშინ, როცა C ან უფრო მაღალი შეფასების მოთხოვნები დაკმაყოფილებული არაა. გარდა ამისა, D ქულით შეფასება ხდება განსაზღვრულ სიტუაციებში, როდესაც შემფასებლებს ფუნქციონირების შესაფასებლად ქულის განსაზღვრისათვის საკმარისი ინფორმაცია არ გააჩნია. მაგალითად, ისეთ შემთხვევაში, როცა საგადასახადო ადმინისტრაციას არ შეუძლია ძირითადი რიცხოვრივი მონაცემების განსაზღვრა იმისათვის, რომ შეაფასოს სისტემის ფუნქციონირება (მაგ. ისეთ სფეროებში, როგორცაა დეკლარირება, გადასახადების გადახდა და ზედმეტობის დაბრუნების განაცხადების დამუშავება) ფასდება ქულით D. ამას საფუძვლად უდევს ის არგუმენტი, რომ როდესაც საგადასახადო ადმინისტრაციას არ გააჩნია საჭირო მონაცემების განსაზღვრის უნარი, ეს მიანიშნებს მისი საინფორმაციო მართვის სისტემებისა და ფუნქციონირების მონიტორინგის პრაქტიკის ხარვეზებზე.

საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასების სტრუქტურის შესახებ უფრო დაწვრილებითი ინფორმაციის მისაღებად, იხილეთ დანართი I.

აღსანიშნავია საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასების მიდგომის შემდეგი საკითხები:

- საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასება ახდენს იმ შედეგების შეფასებას, რომელიც მიღწეულ იქნა ცენტრალური მთავრობის შემოსავლებისათვის არსებითი მნიშვნელობის მქონე პირდაპირი ან ირიბი გადასახადების ადმინისტრაციაში, რომელშიც შედის მოგების გადასახადი, საშემოსავლო გადასახადი, დღგ და წყაროსთან დაკავებული გადასახადები (რომელიც, პირდაპირი მნიშვნელობით წარმოადგენს საშემოსავლო გადასახადის ბიუჯეტში გადარიხვებს). თუ შევაფასებთ შედეგებს ამ ძირითადი გადასახადების ადმინისტრაციასთან მიმართებაში, გამოისახება ქვეყნის საგადასახადო ადმინისტრაციის შედარებით ძლიერი და სუსტი მხარეების სურათი.
- საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასების მტკიცებულებაზე დაფუძნებული შეფასებებია (იხილეთ დანართი V მტკიცებულების წყაროსათვის, რომელიც ვრცელდება საქართველოს შეფასებაზე).

- საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასების არეალში არ შედის სპეციალური გადასახადის რეჟიმის შეფასება, როგორცაა ბუნებრივი რესურსების სექტორი, ან საბაჟო ადმინისტრაცია.
- საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასება უზრუნველყოფს ქვეყანაში არსებული საშემოსავლო პოლიტიკის სტრუქტურის ფარგლებში არსებულ შეფასებებს, რომლებიც გამოკვეთენ ფუნქციონირების ისეთ საკითხებს, რომელთა გადაწყვეტაც უპრიანი იქნება ერთობლივი ადმინისტრაციული და პოლიტიკური რეაგირებით.

საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასების მიზანია უზრუნველყოს საგადასახადო ადმინისტრაციის სისტემის საკვანძო ელემენტების ობიექტური შეფასება და დაადგინოს თუ რამდენად შეესაბამება მათი სიჯანსაღე რეფორმის მოთხოვნებს და აგრეთვე ყურადღება გაამახვილოს შესაბამის პრიორიტეტებზე. საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკურ შეფასებას განსაკუთრებული სარგებლობა მოაქვთ შემდეგ საკითხებში:

- საგადასახადო ადმინისტრაციის ძლიერი და სუსტი მხარეების ამოცნობა;
- ყველა დაინტერესებული მხარის მიერ ურთიერთგაზიარებული ხედვის ჩამოყალიბების მხარდაჭერა (ქვეყნის ხელისუფლების წარმომადგენლები, საერთაშორისო ორგანიზაციები, დონორი ქვეყნები და ტექნიკური დახმარების მომწოდებლები);
- დღის წესრიგის განსაზღვრა რეფორმების გასატარებლად (მიზნები, პრიორიტეტები, სარეფორმო ინიციატივები და მათი განხორციელების თანამიმდევრობა);
- რეფორმების გასატარებლად ქვეყნის გარედან გაწეული დახმარების მართვისა და კოორდინაციის მხარდაჭერა, მათი სწრაფი და ქმედითუნარიანი დანერგვა; და
- მონიტორინგის გაწევა რეფორმების პროგრესის მიმდინარეობაზე და მისი შეფასება შემდგომი განმეორებითი შეფასებების ჩატარებით.

II. ქვეყნის საინფორმაციო განხილვა

A. ქვეყნის პროფილი

ზოგადი ინფორმაცია საქართველოს შესახებ და იმ გარემოს აღწერა, რომელშიც უხდება მუშაობა მის საგადასახადო სისტემას, ასახულია დანართში II.

B. მონაცემთა ცხრილები

ხელისუფლებისგან შეგროვილი რიცხობრივი მონაცემები, რომლებიც გამოყენებულია წინამდებარე საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკურ შეფასებაში მოცემულია III დანართის ცხრილებში.

C. ეკონომიკური მდგომარეობა

გლობალური და რეგიონალური მასშტაბის გამოწვევების მიუხედავად, საქართველოს ეკონომიკამ მნიშვნელოვანი მდგრადობა შეინარჩუნა. მისი ეკონომიკის ძირითადი სიძლიერე გამოიხატება სასოფლო-სამეურნეო და მინერალური რესურსების სიუხვით, სტრატეგიული გეოგრაფიული მდებარეობითა (კასპიის ზღვიდან გაზისა და ნავთობის ტრანზიტის პუნქტი), და დემოკრატიული პოლიტიკური სისტემით. 2015 წელს რეალური მშპ სავარაუდოდ 2.8 პროცენტით გაიზარდა, 2014 წელს არსებული 4.6 პროცენტთან შედარებით, როდესაც მისი ძირითადი სავაჭრო პარტნიორების ეკონომიკური აქტივობის ვარდნამ და ვალუტის გაუფასურებამ გამოიწვია ეკონომიკური ზრდის შენელება და შეამცირა წარმოება, ექსპორტი და ფულადი გზავნილები. 2016 წლისათვის მოსალოდნელია 3.4 პროცენტით ზრდა, სანამ იგი 2017¹ წელს 5 პროცენტამდე არ მოიმატებს. მოსალოდნელია, რომ ამგვარ გამოცოცხლებას ქვეყნის შიგნით არსებული მოთხოვნები გამოიწვევს, რომლებიც მოხმარებისა და ინვესტიციის ფისკალურ მხარდაჭერას ასახავენ. ინფლაციის კურსი 2012 წლიდან არ გაზრდილა და 5 პროცენტზე ან უფრო დაბალ² დონეზე დარჩა.

მძაფრი საგარეო შოკები იწვევს ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებლის კლების რისკს. საქართველოში ამჟამად მიმდინარე ანგარიშის მაღალი დეფიციტი (მშპ-ს

¹ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის ეკონომისტების შეფასებები.

² IMF-ის პროგრამის შენიშვნა საქართველოზე; აპრილი 2016 წ. <https://www.imf.org/external/country/GEO/index.htm>.

წილობრივად 11.7 პროცენტი 2015 წ.)³ და მისი საგარეო ვალი დიდი ოდენობის საგარეო დაფინანსებების მოთხოვნას ქმნის. თუმცა დაფინანსება უკვე სტაბილურია, სავალუტო პოლიტიკის ნორმალიზაციამ განვითარებულ ქვეყნებში იგი შეიძლება რისკის ქვეშ მოაქციოს. თუ ევროზონის ქვეყნებში ეკონომიკური ზრდა არ მიღწეული, შესაძლებელია ამით ზარალი განიცადოს ექსპორტმა და ფულადმა გზავნილებმა. საგარეო დაფინანსების უკმარისობამ შეიძლება გამოიწვიოს ლარის გაუფასურება, სტაბილურობის კლება, თუ მხედველობაში მივიღებთ საბანკო კრედიტების დოლარიზაციის მაღალ დონეს და უცხოური ვალუტით დომინირებულ საგარეო სესხს. რაც შეეხება ქვეყნის შიდა მხარეს, არსებობს რისკი, რომ 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნებმა შეიძლება პოლიტიკოსების მიერ ეკონომიური რეფორმის განხორციელება ნაკლებ ამბიციური გახადოს.

ამგვარი უარყოფითი რისკების მიუხედავად, არსებობს აგრეთვე უფრო დიდი ეკონომიური შედეგების მიღწევის შესაძლებლობა. საქართველოს ბიზნეს-კლიმატი მიმზიდველია როგორც მსოფლიო, ასევე რეგიონალური სტანდარტებით და ევროკავშირთან 2014 წელს გაფორმებული ხელშეკრულება ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ, ახალი ინვესტიციების მოზიდვის შესაძლებლობას უწყობს ხელს. საქართველოს ფუნქციონირებამ დემოკრატიული გარდაქმნების თვალსაზრისით, მას აგრეთვე მიმზიდველს გახდის უცხოელი ინვესტორების თვალში. ნავთობის დაბალმა ფასებმა ხელი უნდა შეუწყოს მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტისა და ინფლაციის შემცირებას, ისევე როგორც - ეკონომიკის ზრდას.

D. ძირითადი გადასახადები

საქართველოს ძირითადი სახელმწიფო გადასახადები ჯამურად მშპ-ს წილობრივად 25.2 პროცენტს შეადგენს. 2017 წლის იანვარში დაგეგმილია ცვლილებების გატარება მოგების გადასახადის მობილიზების სისტემაში, რომელიც 15 პროცენტთან კურსით იბეგრება და მშპ-ს წილობრივად 3.23 პროცენტს შეადგენს. ახალი სისტემით, მოგების გადასახადით აღარ დაიბეგრება საწარმოების გაუნაწილებელი მოგება, მისი დაბეგვრა მოხდება მხოლოდ განაწილების შემთხვევაში. საშემოსავლო გადასახადის წილი მშპ-ს მთლიან მაჩვენებელში 7 პროცენტია, ხოლო დღე - 11 პროცენტი.

³ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის ეკონომისტების შეფასებები.

დამატებითი ინფორმაცია საგადასახადო შემოსავლის მობილიზების შესახებ მოცემულია ცხრილში 1, დანართში III.

E. ინსტიტუციური სტრუქტურა

საქართველოს შემოსავლების სამსახური არის ფინანსთა სამინისტროს დაქვემდებარებაში არსებული იურიდიული პირი, რომელიც პასუხისმგებელია როგორც საგადასახადო, ასევე საბაჟო ადმინისტრაციაზე. საგადასახადო სისტემაში უფლებამოსილების როლს, უფლებებსა და ვალდებულებებს საქართველოს საგადასახადო კოდექსის VI და VII თავები განსაზღვრავს. საქართველოს შემოსავლების სამსახურის მართვა უწყების უფროსს აკისრია, რომელსაც ამავდროულად ფინანსთა მინისტრის პირველი მოადგილის თანამდებობა უკავია. შემოსავლების სამსახურის უფროსს სამი მოადგილე ეხმარება ჯამში 12 ერთეულის ფუნქციონირების მართვაში. საქართველოს შემოსავლების სამსახურს არ გააჩნია სრული მომსახურების რეგიონალური სტრუქტურა, მაგრამ არსებობს მომსახურების 16 ცენტრი, რომელთაგანაც 4 თბილისშია განლაგებული, ხოლო 12 კი რეგიონებში. არსებობს აგრეთვე 16 რაიონული სამსახური, რომელთაგანაც 6 თბილისში მდებარეობს, ხოლო 10 კი რაიონებში. სულ მთლიანად მას ჰყავს 3,426 თანამშრომელი, აქედან 1,472 საბაჟო სისტემაში.

საგადასახადო ადმინისტრაციის საორგანიზაციო სქემა მოცემულია IV დანართში.

F. საერთაშორისო ინფორმაციის ურთიერთგაცვლა

საქართველო არის საგადასახადო საკითხებში გამჭვირვალობისა და ინფორმაციის ურთიერთგაცვლის გლობალური ფორუმის წევრი. 2014 წელს, რეცენზიის 1-ლ ფაზაში შეფასდა საქართველოს იურიდიული და მარეგულირებელი სტრუქტურები გამჭვირვალობისა და ინფორმაციის ურთიერთგაცვლის თვალსაზრისით. გლობალური ფორუმის მიერ 2016⁴ წლის მარტში გამოქვეყნებული რეცენზიის მე-2 ფაზაში (ინფორმაციის ურთიერთგაცვლა პრაქტიკაში) აღმოჩნდა, რომ საქართველო ზოგადად ასრულებს ნაკისრ მოვალეობას და მან უკვე გადადგა საჭირო ნაბიჯები 1-ლი ფაზის ანგარიშში

⁴ <http://www.oecd.org/countries/georgia/global-forum-on-transparency-and-exchange-of-information-for-tax-purposes-peer-reviews-georgia-2016-9789264250772-en.htm>.

მიღებული რეკომენდაციების შესამუშავებლად, რომელიც საბანკო ინფორმაციაზე წვდომის ძალაუფლებებს ეხება.

საქართველომ ხელი მოაწერა ორმაგი დაბეგვრის დაუშვებლობის შეთანხმებას 54 ქვეყანასთან, ბალტიისპირეთის ქვეყნების: ესტონეთის, ლატვიისა და ლიტვის ჩათვლით და აგრეთვე ბალტიისპირეთის რგოლში შემავალ სხვა ქვეყნებთანაც, როგორცაა დანია, ფინეთი, აგრეთვე ევროკავშირის სხვა წევრი ქვეყნები, როგორცაა ავსტრია, იტალია, ნიდერლანდები და გაერთიანებული სამეფო. საქართველომ აგრეთვე ხელი მოაწერა ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის კონვენციას საგადასახადო საკითხებში ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარების შესახებ.

III. ფუნქციონირების სფეროების შეფასება

A. POA 1: რეგისტრირებულ გადამხდელთა მონაცემთა ბაზის სრულყოფილება

საგადასახადო ადმინისტრაციის მთავარ ამოცანას წარმოადგენს გადამხდელთა რეგისტრაცია და დანომვრა. საგადასახადო ადმინისტრაციებს ევალებათ შეაგროვონ და აწარმოონ იმ იურიდიული და ფიზიკური პირების მონაცემთა სრული ბაზა, რომლებსაც კანონმდებლობით ევალებათ დარეგისტრირება; ამასი თავისთავად შევლენ გადამხდელები და დამქირავებლები წყაროსთან საშემოსავლო გადასახადის დაკავების შემთხვევაში. თითოეული გადამხდელის რეგისტრაცია და დანომვრა განამყარებს საკვანძო ადმინისტრაციულ პროცესებს, რომლებიც დაკავშირებულია დეკლარაციების წარდგენასთან, გადასახადის გადახდასთან, დარიცხვასა და ამოღებასთან.

POA 1-ს შესაფასებლად გამოიყენება ორი შეფასების კრიტერიუმი:

- P1-1—ზუსტი და სანდო ინფორმაცია გადამხდელის შესახებ.
- P1-2—პოტენციურ საგადამხდლო ბაზის ცოდნა.

P1-1: ზუსტი და სანდო ინფორმაცია გადამხდელის შესახებ

ამ კრიტერიუმისათვის ორი განზომილების მოცულობა ახდენს შემდეგ შეფასებას: (1) საგადასახადო ადმინისტრაციის სარეგისტრაციო მონაცემთა ბაზაში არსებული ინფორმაციის შესატყვისობა და თუ რამდენად უჭერს იგი მხარს გადამხდელებთან და საგადასახადო შუამავლებთან ეფექტურ ურთიერთქმედებას (მაგ. საგადასახადო კონსულტანტები და ბუღალტრები); და (2) მონაცემთა ბაზაში არსებული ინფორმაციის სიზუსტე. შეფასების ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 2,

რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 2. P1-1 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულები 2016 წ.	
P1-1-1. რეგისტრირებულ გადამხდელზე არსებული ინფორმაციის შესატყვისობა და თუ რამდენად უჭერს მხარს სარეგისტრაციო მონაცემთა ბაზა გადამხდელთან და საგადასახადო შუამავლებთან ეფექტურ ურთიერთქმედებებს.	M1	D	D
P1-1-2. სარეგისტრაციო მონაცემთა ბაზაში არსებული ინფორმაციის სიზუსტე.		C	

საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოსთან არსებულ სამეწარმეო რეესტრზე დამყარებული საგადამხდელო რეესტრი საგადასახადო ადმინისტრაციისათვის არ არის ადეკვატური, რადგან იგი არ ახდენს გადამხდელის ძირითადი ვალდებულებების აღრიცხვას. საქართველოში არსებულ ყველა საწარმოს მოეთხოვება საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოში რეგისტრაცია და ეს ინფორმაცია ცენტრალიზებულ მონაცემთა ბაზაში ინახება. ის შეიცავს შემდეგ ინფორმაციას: სახელი და გვარი, მისამართი, საკონტაქტო ინფორმაცია და დამფუძნებლის დაბადების თარიღი ან იურიდიულ პირად რეგისტრაციის თარიღი, მაგრამ როგორც წესი, იგი არ შეიცავს ეკონომიკურ დარგს. თითოეულ იურიდიულ ან უცხოელ ფიზიკურ პირს ენიჭება ცხრა ციფრისაგან შემდგარი გადამხდელის საიდენტიფიკაციო ნომერი. საქართველოს მოქალაქეები დარეგისტრირებულნი არიან თავიანთი 11-ციფრიანი სახელმწიფო პირადობის ნომრით, რომელიც მათ დაბადებისთანავე ენიჭებათ სამოქალაქო რეესტრის მიერ. შესაბამისი ფიზიკური და იურიდიული პირები შეიძლება მოიძებნოს სისტემაში არსებული ბმულების მეშვეობით დირექტორის 11-ციფრისგან შემდგარი პირადობის ნომრით, თუმცა საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო არ ამოწმებს დამფუძნებლების ძველ რეგისტრაციებს. საქართველოს შემოსავლების სამსახური სრულიად ეყრდნობა საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს მონაცემთა ბაზას და არ ახდენს გადასახადის სახეობის ვალდებულებების აღრიცხვას, დამატებითი ღირებულების გადასახადის (დღგ) გარდა არცერთ სახეში. მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ სისტემა არ აღრიცხავს მოგების, საშემოსავლო გადასახადების

დეკლარაციების წარდგენის ან გადასახადის გადახდის ვალდებულებებს, ან წყაროსთან გადასახადის დაკავების ვალდებულებას, ამდენად, დეკლარაციების წარდგენის გამკაცრებას დიდი სარგებლობა არ მოაქვს, ხოლო იმის გამო, რომ საწარმოები სხვადასხვა სექტორების სეგმენტებად არ იყოფიან, ზღუდავს მის სარგებლობას კანონთან შესაბამისობის რისკის მართვის ღონისძიებებში.

რადგან თავდაპირველი რეგისტრაციის პასუხისმგებლობა საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოს აკისრია, საქართველოს შემოსავლების სამსახური ვერ ახდენს საგადასახადო რეესტრის სრულ კონტროლს და არ იყენებს მას მართვის ინფორმაციისათვის. საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს მონაცემებში (როგორცაა მისამართის შეცვლა ან ბიზნეს-საქმიანობის შეწყვეტა) ცვლილებების შეტანა შესაძლებელია გადასახადის გადამხდელის თხოვნის საფუძველზე (მომსახურება ფასიანია), ამდენად, რეესტრი სანდო არაა. საქართველოს შემოსავლების სამსახურმა გამოსავალი იყოვნა: დღე ქვე-რეესტრი (მაგრამ არა სხვა სახის გადასახადებისათვის) და გადამხდელის ელექტრონული პასპორტი, რომელშიც მათ შეუძლიათ შენიშვნის გაკეთება გადამხდელთან დაკავშირებული დეტალების შესახებ, მაგ. მისამართის შეცვლა და საკონტაქტო დეტალები. გადამხდელთა ანგარიშზე არსებული ბმულები მომსახურების სფეროში მოქმედ თანამშრომლებს აძლევს შესაძლებლობას იხილოს გადამხდელის მთლიანი პროფილი შეტანილი ცვლილებებისა და სხვადასხვა სახეობების გადასახადების გადახდის ჩათვლით. გადამხდელთა რეესტრი ბოლომდე სანდო არ არის ჩვეულებრივ რეჟიმში მისი რეგულარულად გამოყენების მიზნით, რეგისტრაციასთან დაკავშირებული მართვის ინფორმაციის წარსადგენად.

იმის გათვალისწინებით, რომ შეინიშნებოდა დიდი რაოდენობის უზუსტობები და დუბლირებული ინფორმაცია, ჩატარებულ იქნა გადამხდელთა რეესტრის გაწმენდითი სამუშაოები, მაგრამ რეესტრის წმენდა უწყვეტ რეჟიმში არ მიმდინარეობს. 2015 წელს წამოწყებულ იქნა მნიშვნელოვანი, დოკუმენტურად ასახული რეესტრის გაწმენდის ინიციატივა, რომლის შედეგადაც გამოვლენილი და ამოღებული იქნა თითქმის 500,000 დუბლირებული მონაცემები, ერთჯერადი და მოძველებული რეგისტრაციები. ამის შედეგად, საქართველოს შემოსავლების სამსახურის რეესტრი 2015 წლის დეკემბრისთვის გაცილებით ბევრად საიმედო გახდა, ვიდრე ეს წინა წლებში იყო, მაგრამ აქტიურ გადამხდელთა რაოდენობის სიზუსტის დაცვა კვლავ საეჭვო რჩება. რეესტრის სიზუსტის შენარჩუნება საქართველოს შემოსავლების სამსახურის პრიორიტეტად არ აღიქმებოდა და რეესტრის მომსახურებაც უწყვეტ რეჟიმში არ მიმდინარეობს.

P1-2: პოტენციური საგადასახადო ბაზის ცოდნა

ეს კრიტერიუმი ზომავს თუ რა ძალისხმევას ახმარს საგადასახადო ადმინისტრაცია რეგისტრაციის გარეშე მოქმედი ფიზიკური და იურიდიული პირების გამოვლენას. შეფასების ქულა ნაჩვენებია მე-3 ცხრილში, რომელსაც თან ახლავს შეფასების ძირითადი მიზეზების განმარტება.

ცხრილი 3. P1-2 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 201_
P1-2. იმ იურიდიული და ფიზიკური პირების გამოვლენის ინიციატივების ხარისხი, რომლებსაც ეკონომიკური-სამეწარმეო საქმიანობის განსახორციელებლად რეგისტრაცია მოეთხოვებათ, მაგრამ რეგისტრაციის გარეშე მოქმედებენ	M1	C

დაურეგისტრირებელი საწარმოების გამოვლენა საგადასახადო მონიტორინგის დეპარტამენტის სამოქმედო სფეროს მიეკუთვნება, მაგრამ დოკუმენტური მტკიცებულება არ არსებობს იმის დასადასტურებლად, რომ ეს ინიციატივა წინასწარ იგეგმება. მონიტორინგის დეპარტამენტის თანამშრომლები გაუფრთხილებელ ვიზიტებს აწარმოებენ საწარმოებში, რათა გამოავლინონ ფისკალური საკონტროლო-სალარო აპარატების გამოუყენებლობით გამოწვეული დანაშაულებები და აღკვეთონ და გამოავლინონ საქონლით დატვირთული ავტომანქანები, რომლებსაც არ გააჩნიათ საჭირო დოკუმენტაცია გადაზიდულ საქონელზე. თავიანთი მუშაობის პროცესში, ისინი ხშირად გამოავლენენ რეგისტრაციის გარეშე მოქმედ სამეწარმეო-ეკონომიკურ სუბიექტებს. შემფასებელი გუნდისათვის წარმოდგენილ ცხრილში ნაჩვენებია თითქმის 1,200 ამგვარი გამოვლენა 2016 წლის პირველი ოთხი თვის განმავლობაში. გამოვლენილი კანონდარღვევები გადაეცემა მომსახურების დეპარტამენტს შემდგომი რეაგირებისთვის, მაგრამ იმდენად, რამდენადაც ბიზნესის რეგისტრაცია შესაძლებელია მხოლოდ საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოში და ისიც მეწარმე სუბიექტის ნებით და რადგანაც არ არსებობს იძულებითი რეგისტრაციის რაიმე მეთოდი, ძნელია იმის გარკვევა, თუ სინამდვილეში რამდენი გადამხდელი იქნა დამატებული რეესტრში ამ ძალისხმევის შედეგად.

B. POA 2: რისკის ეფექტური მართვა

საგადასახადო ადმინისტრაციები უამრავი რისკის წინაშე დგანან, რომლებსაც პოტენციურად ცუდი გავლენის მოხდენა შეუძლიათ შემოსავალსა ან/და საგადასახადო ადმინისტრაციის ოპერაციებზე. მარტივად რომ ვთქვათ, ამ რისკების კლასიფიცირება შემდეგნაირადაა შესაძლებელი:

- კანონთან შესაბამისობის რისკები—როდესაც შემოსავალი შეიძლება დაიკარგოს თუ ბიზნესები და ინდივიდუალური პირები არ შეასრულებენ გადამხდელზე დაკისრებულ ოთხ ძირითად ვალდებულებას (ანუ, საგადასახადო სისტემაში დარეგისტრირება, დეკლარირება, გადასახადების დროული გადახდა და დეკლარაციებში სრული და ზუსტი ინფორმაციის წარმოდგენა); და
- უწყებრივი რისკები - როდესაც უწყების მუშაობა შეიძლება შეწყდეს ისეთ სიტუაციებში, როგორცაა ქვეყნის შიგნით და მის ფარგლებს გარეთ: ბუნებრივი კატაკლიზმები, საბოტაჟი, ფიზიკური ქონების დაკარგვა ან განადგურება, საინფორმაციო ტექნოლოგიური სისტემის აპარატურის ან პროგრამული უზრუნველყოფის მწყობრიდან გამოსვლა, გაფიცვა და ადმინისტრაციული დარღვევები (მაგ. გადამხდელის საიდუმლო ინფორმაციის გაჟონვა, რომლის შედეგადაც საგადასახადო ადმინისტრაციისადმი საზოგადოებას დაეკარგება რწმენა და ნდობა).

რისკის მართვას არსებითი მნიშვნელობა აქვს ეფექტური საგადასახადო ადმინისტრაციისათვის და იყენებს სტრუქტურულ მიდგომას რისკების გამოვლენის, შეფასების, პრიორიტეტებად დაყოფისა და მათი აღმოფხვრის საკითხებში. ეს არის მრავალწლიანი სტრატეგიული და ყოველწლიური ოპერატიული დაგეგმარების განუყოფელი ნაწილი.

POA 2-ის შესაფასებლად გამოყენებულია ოთხი შეფასების კრიტერიუმი:

- P2-3 - კანონთან შესაბამისობის რისკების გამოვლენა, შეფასება, დიფერენციაცია და რაოდენობრივი განსაზღვრა.
- P2-4 - რისკების შემცირება კანონთან შესაბამისობის გასაუმჯობესებელი გეგმის გამოყენებით.
- P2-5 - კანონთან შესაბამისობის რისკის შემცირების ღონისძიებების მონიტორინგი და შეფასება.
- P2-6 - უწყებრივი რისკების გამოვლენა, შეფასება და შემცირება.

P2-3: კანონთან შესაბამისობის რისკების გამოვლენა, შეფასება, დიფერენციაცია და რაოდენობრივი განსაზღვრა

ამ კრიტერიუმისათვის ორი განზომილება შეაფასებს (1) საგადასახადო სისტემის რისკების გამოსავლენად ინფორმაციის შეგროვების მოცულობას და კვლევას; და (2) გადახდის რისკების შეფასების, რანგებად დაყოფის და რაოდენობის განსაზღვრისათვის გამოყენებული პროცესს. შეფასების ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 4, რომელსაც თან ახლავს შეფასების ძირითადი მიზეზების განმარტება.

ცხრილი 4. P2-3 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016	
P2-3-1. ინფორმაციის შეგროვებისა და კვლევის მოცულობა ძირითადი საგადასახადო ვალდებულების რისკების გამოსავლენად.	M1	C	C
P2-3-2. კანონთან შესაბამისობის რისკების შეფასების, დიფერენციაციის და რაოდენობის განსაზღვრავად გამოყენებული პროცესი.		C	

საქართველოს შემოსავლების სამსახურში რისკის ანალიზი განვითარების ეტაპზეა და ამდენად კანონთან შესაბამისობის რისკის ამოსაცნობად საჭირო ინფორმაციის შეგროვებისა და კვლევის მოცულობა შეზღუდულია. საქართველოს შემოსავლების სამსახური ახდენს მონაცემების ანალიზს სხვადასხვა საშინაო და საგარეო წყაროების გამოყენებით, მაგრამ არ ახორციელებს არსებული კლიმატის განსაზღვრას⁵ რისკების აღმოცენების გამოსავლენად და აგრეთვე არ აწარმოებს სისტემატურ კვლევას გადახდის შესრულების ხარისხთან დაკავშირებით. საქართველოს შემოსავლების სამსახურისთვის ხელმისაწვდომია ყველანაირი შიდა მონაცემები (საგადასახადო და საბაჟო დეკლარაციები, სალაროს მონაცემები და ელექტრონული ანგარიშ-ფაქტურების სისტემა) და იყენებს კიდევ მათ გადახდის რისკების გამოსავლენად. იგი აგრეთვე იყენებს გარკვეული რაოდენობის მესამე მხარის მონაცემებს, (როგორცაა უძრავი ქონების საკუთრება

⁵ არსებული კლიმატის განსაზღვრაში იგულისხმება გარე ფაქტორების შესწავლა და ინტერპრეტაცია, რომელსაც შეუძლია პოტენციური გავლენა იქონიოს საგადასახადო სისტემასა და მის ადმინისტრირებაზე საშუალო და გრძელ-ვადიან პერიოდებში. მოცემული ფაქტორები აერთიანებენ პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ, ტექნოლოგიურ, იურიდიულ, გარემოს დაცვისა და დემოგრაფიულ ღონისძიებებსა და ტენდენციებს.

NAPR-ისაგან და შინაგან საქმეთა სამინისტროს მონაცემებს) რისკების გამოსავლენად და მათი რაოდენობრივი თვალსაზრისით განსაზღვრებისათვის. მაგრამ საბანკო მონაცემებზე წვდომის შეზღუდულობა, რომელსაც არსებითი მნიშვნელობა აქვს სრული ანალიზის ჩასატარებლად და გადახდის რისკების გამოსავლენად, სერიოზულად ჩამორჩება.

საგადასახადო რისკების მართვის სამმართველო ამუშავებს კანონთან შესაბამისობის რისკის მართვის მიდგომას. საქართველოს შემოსავლების სამსახურმა გამოაქვეყნა 2015-2016 წლების გადახდის სტრატეგია, კანონთან შესაბამისობის რისკის მართვის მიდგომის პრინციპების შესაბამისად. კანონთან შესაბამისობის რისკის სამმართველოს მცირე გუნდი იყენებს მარტივი რისკის გამოვლენის პროცესს. ეს პროცესი მოიცავს ყველა სახის ხელმისაწვდომი შიდა წყაროების მონაცემების ჯვარედინ შედარებას, გადასახადის გადახდის კოეფიციენტების ანალიზს შიდა სექტორების ბრუნვასთან შეფარდებით და დასრულებული აუდიტების შედეგების განხილვას, მათი რისკის შეფასების პროცესში შეყვანის მიზნით. აგრეთვე სექტორების მიხედვით რისკების გამოვლენის საკითხთან დაკავშირებით განიხილება და მხედველობაში მიიღება აუდიტის დეპარტამენტის შეხედულებები. ჯერ-ჯერობით გამოვლენილია დაახლოებით 50 ინდივიდუალური რისკი, რომლებიც მოიცავს ყველა სახის გადასახადსა და გადამხდელთა სეგმენტს.

P2-4: რისკების შემცირება კანონთან შესაბამისობის გაუმჯობესების გეგმის გამოყენებით

ეს კრიტერიუმი ამოწმებს თუ რამდენად გააუმჯობესა საგადასახადო ადმინისტრაციამ გადახდის გეგმის ფორმულირება გამოვლენილი რისკების გადასაწყვეტად. შეფასების ქულა ნაჩვენებია ცხრილში 5, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რომლებიც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 5. P2-4 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 201_
P2-4. საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ შეფასებული რისკების შემცირების ხარისხი კანონთან შესაბამისობის გაუმჯობესების გეგმის გამოყენებით.	M1	C

მარტივი კანონთან შესაბამისობის გეგმა დოკუმენტურადაა ასახული რისკების აღმოფხვრისათვის გათვალისწინებულ ხუთ სამოქმედო გეგმასთან ერთად, მაგრამ რეგულარულად არ ხდება გეგმასთან დაკავშირებული პროგრესის მონიტორინგი. რისკის შემცირების ღონისძიებების ძირითადი ყურადღება დღემდე გადატანილია აუდიტის ობიექტების შერჩევაზე. გადამხდელები, რისკის შესამცირებლად გამოვლენილი სექტორებიდან იფილტრებიან საქმის შერჩევაზე აქცენტირებული პროგრამული უზრუნველყოფის საშუალებით, რათა მოხდეს ყველაზე დიდი რისკის მქონე საქმეების გამოვლენა. დაახლოებით 400 პოტენციური აუდიტის ობიექტების კვარტალური სია გროვდება და გადაეცემა აუდიტის დეპარტამენტს ამ პროცესის გამოყენებით. მოცემული პროცესის შედეგად აგრეთვე გამოვლინდება შეზღუდული ტიპის ან თემატური აუდიტები. სხვა აღმოსაფხვრელი ღონისძიებები შეიცავს სანიმუშო შესყიდვებს, წერილობით კომპანიებს, სამომხმარებლო მომსახურების ინიციატივებს და აგრეთვე გაკეთებულ იქნა რისკების აღმოფხვრის რამოდენიმე მცდელობა საკანონმდებლო და პროცესუალური გარდაქმნის მეშვეობით. ამის მაგალითია საგადასახადო კოდექსის 44-ე მუხლისთვის შეთავაზებული შესწორება, რომელიც უზრუნველყოფს, რომ ელექტრონული შეტყობინებები მიჩნეული იქნება ჩაბარების მტკიცებულებად იმ საწარმოებისათვის, რომლებიც არ დარეგისტრირებულან.

P2-5: კანონთან შესაბამისობის რისკის შემცირების ღონისძიების მონიტორინგი და შეფასება

ეს კრიტერიუმი განიხილავს იმ პროცესებს, რომლებიც ახორციელებდნენ მონიტორინგს და რისკის შემცირების ღონისძიებების შეფასებებს. შეფასების ქულა ნაჩვენებია ცხრილში 6, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 6. P2-5 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P2-5. პროცესი, რომელიც გამოიყენება იმისათვის, რომ მონიტორინგი გაუწიოს კანონთან შესაბამისობის რისკის შემცირების ღონისძიებების ზეგავლენას და მოახდინოს მისი შეფასება.	M1	C

კანონთან შესაბამისობის რისკის აღმოსაფხვრელი სტრატეგიების ფორმალური მართვის მექანიზმები მოქმედებს, მაგრამ აღმოფხვრის ღონისძიებების შედეგების შეფასება ზოგადად არ ხორციელდება. რისკის მართვის სამუშაო გუნდი რეგულარულ თათბირებს მართავს, ზოგჯერ ყოველდღიურადაც, რათა გამოავლინოს ახალი რისკები და განიხილოს არსებული რისკის კრიტერიუმები. როგორც კი გამოვლინდება ახალი რისკები, ისინი გადაეცემა რისკის მართვის საბჭოს, რომელსაც ხელმძღვანელობს შემოსავლების სამსახურის უფროსი და რომელიც ხელს აწერს რისკის შემცირების სტრატეგიებს. ზოგადად, სტრატეგიების შემუშავებაზე არ ხორციელდება სათანადო მონიტორინგი ან შეფასება, მაგრამ წარმოდგენილ იქნა უძრავი ქონების გადასახადის არასაკმარისი დეკლარირების აღმოსაფხვრელი სტრატეგიის ერთი მაგალითი, რომელიც გულისხმობს სხვადასხვა სახის წერილების გაგზავნას ვადაგადაცილებული გადამხდელებისათვის. ამ შემთხვევაში, შეფასდა სხვადასხვა სახის აღმოსაფხვრელი ღონისძიებები და შედეგები ფართოდ იქნა გავრცელებული საქართველოს შემოსავლების სამსახურში. მომდევნო გადახდის შეფასებამ ამ სექტორში გადახდების ზრდა უჩვენა, მაგრამ მიღებულია, რომ ამგვარი სახის შეფასება არ წარმოადგენს ჩვეულებრივ პრაქტიკას კანონთან შესაბამისობის რისკების მართვის ჩარევის შემდეგ.

P2-6: უწყებრივი რისკების გამოვლენა, შეფასება და შემცირება

ეს კრიტერიუმი იკვლევს თუ როგორ მართავს საგადასახადო ადმინისტრაცია ინსტიტუციურ რისკებს. შეფასებული ქულა ნაჩვენებია ცხრილში 7, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 7. P2-6 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P2-6. ინსტიტუციური რისკების გამოვლენის, შეფასებისა და აღმოფხვრისათვის გამოყენებული პროცესები.	M1	D

არ ყოფილა წარმოდგენილი არანაირი მტკიცებულება იმის საჩვენებლად, რომ საქართველოს შემოსავლების სამსახურის მიერ მხედველობაში იქნა მიღებული უწყებრივი რისკები და აგრეთვე არ არსებობს ბიზნესის უწყვეტობის გეგმა. არ არსებობს უწყებრივი რისკების გამოვლენის, შეფასების, შემცირების და მართვის არანაირი პროცესები. ნავარაუდევია, რომ ფინანსთა სამინისტროს აქვს

საინფორმაციო ტექნოლოგიების სისტემის რისკების შემცირების გეგმები, მაგრამ შემფასებელი გუნდისათვის წარმოდგენილი არ ყოფილა ამის არანაირი მტკიცებულება. საქართველოს შემოსავლების სამსახურის პერსონალს არ გაუვლია მომზადება უბედური შემთხვევებისგან გამოწვეული აღდგენითი სამუშაოების პროცედურებში.

C. POA 3: კანონთან ნებაყოფლობითი შესაბამისობის ხელშეწყობა

იმისათვის, რომ ხელი შევუწყოთ კანონთან ნებაყოფლობით შესაბამისობას და ავამაღლოთ საზოგადოების რწმენა საგადასახადო სისტემაში, აუცილებელია, რომ საგადასახადო ადმინისტრაციებმა შეცვალონ საკუთარი დამოკიდებულება გადამხდელების მიმართ და საქმეს მომსახურებაზე ორიენტირებული დამოკიდებულებით მოექცინონ, უზრუნველყონ გადამხდელები ყველა საჭირო ინფორმაციით და დახმარება გაუწიონ მათ საკუთარი მოვალეობის შესრულებაში; აგრეთვე დაიცვან გადამხდელთა კანონით გათვალისწინებული უფლებები. იქიდან გამომდინარე, რომ გადამხდელთა მხოლოდ მცირე რიცხვი იყენებს კანონებს, როგორც პირველად საინფორმაციო წყაროს, საგადასახადო ადმინისტრაციის დახმარებას არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება ამ ინფორმაციული ვაკუუმის გადალახვაში. გადამხდელები ეყრდნობიან საგადასახადო ადმინისტრაციას, შემოკლებული, გასაგები ენით დაწერილი ინფორმაციის უზრუნველსაყოფად.

აგრეთვე მნიშვნელოვანია გადამხდელებისათვის გადასახადების ხარჯების შემცირებაზე გაწეული ძალისხმევა. მცირე საწარმოები, მაგალითად, სარგებლობას იღებენ მასალების შენახვისა და ანგარიშის გამარტივებული მოთხოვნებით. ასევე, ის პირები, რომლებსაც გააჩნიათ შედარებით მარტივი საგადასახადო ვალდებულებები (მაგ. პერსონალი, პენსიონერები და პასიური ინვესტორები) სარგებლობას იღებენ გამარტივებული გადახდის მექანიზმებითა და სისტემებით, რომლებიც არ მოითხოვენ დეკლარაციების წარდგენას.

POA 3-ის შესაფასებლად გამოიყენება სამი შეფასების კრიტერიუმი:

- P3-7—ინფორმაციის მოცულობა, სიახლე და ხელმისაწვდომობა.
- P3-8—გადამხდელის საგადასახადო ხარჯების შესამცირებელი ინიციატივების მოცულობა.
- P3-9—გადამხდელთა მოსაზრებების გაზიარება პროდუქტებისა და მომსახურების შესახებ.

P3-7: ინფორმაციის მოცულობა, სიახლე და ხელმისაწვდომობა

ამ კრიტერიუმისათვის ოთხი განზომილების მოცულობა ახდენს შემდეგი საკითხების შეფასებას (1) აქვთ თუ არა გადამხდელებს მათთვის საჭირო ინფორმაცია საკუთარი ვალდებულებების შესასრულებლად; (2) ასახავს თუ არა გადამხდელისათვის ხელმისაწვდომი ინფორმაცია მიმდინარე კანონებსა და ადმინისტრაციულ წესებს; (3) რამდენად იოლია გადამხდელისათვის ინფორმაციის მოპოვება; და (4) რამდენად სწრაფად პასუხობს საგადასახადო ადმინისტრაცია გადამხდელის ან მათი შუამავლების მოთხოვნებს ინფორმაციის მიწოდების თაობაზე (ამ განზომილებისათვის, ტელეფონით გაკეთებული მოთხოვნისათვის დახარჯული დრო გამოიყენება საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ ზოგადად ინფორმაციის მოთხოვნაზე გაკეთებული რეაგირების ფუნქციონირების განზომილების ნაცვლად). შეფასების ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 8, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 8. P3-7 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P3-7-1. გადამხდელისათვის ხელმისაწვდომი სხვადასხვა ინფორმაცია, რომელიც მათ გასაგები ენით უხსნის საკუთარ ვალდებულებებსა და უფლებებს ყველა ძირითად გადასახადზე.	M1	A
P3-7-2. ინფორმაციის სიახლის ხარისხი კანონისა და ადმინისტრაციული წესებთან მიმართებით.		B
P3-7-3. გადამხდელის მიერ საგადასახადო ადმინისტრაციიდან ინფორმაციის მიღების გაიოლების ხარისხი.		A
P3-7-4. გადამხდელისა და მათი შუამავლების მიერ ინფორმაციის მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად დახარჯული დრო.		B
		B

საქართველოს შემოსავლების სამსახური მოქალაქეებს, საწარმოებსა და უცხოელ ინვესტორებს უზრუნველყოფს ფართო სპექტრის ინფორმაციით ძირითადი საგადასახადო ვალდებულებებისა და უფლებების შესახებ. ყველა ძირითადი

გადასახადების, გადამხდელთა ძირითადი ვალდებულებების (რეგისტრაცია, დეკლარაციის წარდგენა, გადახდა და საგადასახადო დეკლარაციებში ინფორმაციის ანგარიში) და შესაბამისი უფლებების (მაგ. შეფასებაზე დავის უფლების შესახებ) შესახებ შემოკლებული სახის ინფორმაცია, მკაფიოდ, იოლად და გასაგებ ენაზეა გადმოცემული და საჯაროდ ხელმისაწვდომია. მაგალითად, საქართველოს შემოსავლების სამსახურის ვებგვერდი შეიცავს ძირითადი გადასახადებისა და მათთან დაკავშირებული მოთხოვნების, ხშირად დასმული კითხვების, 450-მდე თემატური კვლევის (საჯარო გადაწყვეტილებები), საქართველოს შემოსავლების სამსახურის მიერ კანონმდებლობით გათვალისწინებული კონკრეტული დებულებების ინტერპრეტაციას, თემატური საკითხების შესახებ არსებული სიახლეებისა და გადამხდელების მიერ შესავსები ანკეტების მოკლე აღწერას. ყოვლისმომცველი (მხოლოდ ინგლისურ ენაზე გამოცემული) 'საგადასახადო ჯიბის წიგნაკი' აღწერს ძირითად გადასახადებს, თუ ვის მოეთხოვება ვალდებულების შესრულება თითოეულ მათგანზე და რა მოეთხოვებათ გადამხდელებს კანონის დასაკმაყოფილებლად.

უკვე არსებობს ვებგვერდზე მოცემული ინფორმაციის განახლების

უზრუნველყოფის პროცესი (ამჟამად განხილვის სტადიაშია). ტექნიკური პერსონალის ჯგუფს დავალებული აქვს საჯარო ინფორმაციის სისტემატური განახლება, მაგრამ ეს არ არის მხოლოდ ერთი მაკოორდინირებელი ქვედანაყოფის პასუხისმგებლობა. საზოგადოებასთან ურთიერთობის განყოფილების ოფისის პერსონალს ევალება საქართველოს შემოსავლების სამსახურის ვებგვერდზე ახალი ინფორმაციების გამოქვეყნება; ეს ამარაგებს 'ახალი ამბების' სექტორს განახლებული ინფორმაციით. აგრეთვე, მომსახურების განყოფილებასაც ჰყავს ხშირად დასმული კითხვების განხილვაზე, ანალიზსა და განახლებაზე დასაქმებული თავდადებული პერსონალი. გადამხდელებს ელ.წერილის მეშვეობით მიეწოდებათ ინფორმაცია კანონისა და პროცედურების ცვლილებებთან დაკავშირებით. შემოსავლების სამსახურის უფროსის მიერ შეიქმნა სამუშაო გუნდი, რომელსაც ევალება ვებგვერდზე მოცემული ინფორმაციის სიახლის განხილვა.

გადამხდელებს ეძლევათ ინფორმაციაზე წვდომის შესაძლებლობა სხვადასხვა მოსახერხებელი არხების საშუალებით. ძირითადი მომსახურების მიმწოდებელი არხი შეიცავს შემდეგს:

- საქართველოს შემოსავლების სამსახურის ვებგვერდს.

- გადამხდელის პორტალს — ვებგვერდის ნაწილი, რომელსაც ეწოდება 'გადამხდელის გვერდი' — უზრუნველყოფს გადამხდელებს დაცული და საიმედო ელექტრონული ფორმატით, რომლის საშუალებითაც მათ შეუძლიათ მოითხოვონ და მიიღონ ინფორმაცია სხვადასხვა სახის საგადასახადო საკითხებთან დაკავშირებით.
- ადგილზე მიმართვის მომსახურების ცენტრები მთელი საქართველოს მასშტაბით.
- ჩვეულებრივ სამუშაო საათებში მოქმედი ცენტრალიზებული სატელეფონო-საინფორმაციო ცენტრი.
- წერილები, ელ. წერილები და ტექსტური შეტყობინებები.
- საქართველოს შემოსავლების სამსახურის თანამშრომელთა ვიზიტები საწარმოებში და აგრეთვე სხვა პერსონალური დახმარება და საჯარო სემინარები (ქვემოთ განხილული).
- გადამხდელისათვის შესატყობინებელი საგაზეთო, რადიო და სატელევიზიო განცხადებები კანონმდებლობასა და ადმინისტრაციულ პრაქტიკებში განხორციელებული ცვლილებების თაობაზე.

გადამხდელების დამატებით დახმარებას უზრუნველყოფს საქართველოს შემოსავლების სამსახურის საჯარო განათლებისა და დახმარების პროგრამა. საქართველოს შემოსავლების სამსახურმა ამ სფეროში ჯანსაღი ინვესტირება განახორციელა, რაც გამოიხატება შემდეგით:

- რაიონული საგადასახადო ინსპექტორის პროგრამა—როდესაც საქართველოს მასშტაბით 108 მომზადებული რაიონის საგადასახადო ინსპექტორები პირადად გადიან გადამხდელებთან, ახალდარეგისტრირებული საწარმოების ჩათვლით და უზრუნველყოფენ მათ ინფორმაციითა და დახმარებით. ამგვარი მომსახურება გადამხდელისათვის უფასოა.
- კერძო საგადასახადო კონსულტანტის პროგრამა (რომელიც ცნობილია სახელწოდებით Privé)—როდესაც გადამხდელს (ჩვეულებრივ, მსხვილ გადამხდელს) შეუძლია მიიღოს პერსონალური, ყოვლისმომცველი და პრიორიტეტული დახმარება საქართველოს შემოსავლების სამსახურთან ურთიერთობის საკითხებში. ოცდაერთი მომზადებული Privé ინსპექტორი ემსახურება 300 გადამხდელს 24-საათის განმავლობაში, კვირაში 7 დღე. ჩვეულებრივი მომსახურების გადასახადის დაკისრება ხდება პროგრესული შკალის მიხედვით (მომსახურებისათვის მსხვილი საწარმოები უფრო მეტს იხდიან, ვიდრე მცირე საწარმოები).

- წინასწარი გადაწყვეტილებები — როდესაც გადამხდელები შეიძლება შეეცადონ კერძო სავალდებულო გადაწყვეტილების მიღებას იმის შესახებ, თუ რა ზემოქმედებას ახდენს კანონი კონკრეტულ ფაქტებზე ან გარიგებებზე. წინასწარი გადაწყვეტილების სისტემა ფასიანია (თითოეულ გადაწყვეტილებაზე გადასახდელია 10,000 ლარი) და მსხვილ გადამხდელებზეა გათვლილი, რომელთა გარიგებებიც ჩვეულებრივ უფრო რთულია, ვიდრე მცირე ან საშუალო ზომის გადამხდელებისა (მცირე ზომის გადამხდელთა საჭიროებებს კარგად ემსახურება საქართველოს შემოსავლების სამსახურის მიერ უზრუნველყოფილი სხვადასხვაგვარი უფასო ინფორმაციები და დახმარებები).
- საქართველოს შემოსავლების სამსახურის ღია კარის დღეები და სემინარები— ეწყობა იმისათვის, რომ ამაღლდეს გადამხდელთა გათვითცნობიერებულობა მათ ვალდებულებებში, კანონმდებლობაში შეტანილი ცვლილებებსა და საერთო საკითხებთან დაკავშირებით და ა.შ.
- ახლახანს წამოწყებული სასკოლო პროგრამა არის სკოლის მოსწავლეების ან უნივერსიტეტის სტუდენტებისათვის შემუშავებული ინიციატივა გადასახადების თაობაზე.

სატელეფონო-საინფორმაციო ცენტრში შემოსულ ზარებზე პასუხები გაიცემა დათქმული დროის სტანდარტით. როგორც ეს ნაჩვენებია ცხრილში 3, დანართში III, შემოსულ სატელეფონო ზარების 98.6 პროცენტზე პასუხის გაცემა ხდება 6 წუთის ინტერვალებით. თუმცა, ცხრილი 3-ის მონაცემები მხედველობაში არ იღებს თუ როგორ მოქმედებს გადამხდელზე გადატვირთული ხაზები. სატელეფონო-საინფორმაციო ცენტრს შეუძლია ერთ ჯერზე მაქსიმალურად 60 მომხმარებლის მომსახურება, რაც იმის მაჩვენებელია, რომ პიკის საათებში ზოგიერთი გადამხდელი ვერ მოახერხებს სატელეფონო ცენტრთან დაკავშირებას. ამგვარი შეზღუდული შესაძლებლობების გამო, რაც შესაძლო ზემოქმედებას ახდენს გადამხდელებზე, შეფასებული ქულა გადაკეთდა ქულაზე ‘B.’

P3-8: გადამხდელის კანონთან შესაბამისობის ხარჯების შესამცირებელი ინიციატივების მოცულობა

ეს კრიტერიუმი ამოწმებს საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ გადამხდელის კანონთან შესაბამისობის ხარჯების შემცირებისათვის გაწეულ ძალისხმევას. შეფასებული ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 9, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 9. P3-8 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P3-8. გადამხდელის კანონთან შესაბამისობის ხარჯების შესამცირებელი ინიციატივების მოცულობა.	M1	B

გადაიდგა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადამხდელის კანონთან შესაბამისობის ხარჯების შესამცირებლად, მაგრამ არ ხორციელდება ანკეტების სისტემატური განხილვა და განახლება. ინიციატივების მაგალითებია (1) გამარტივებული საგადასახადო მექანიზმები და მიკრო საწარმოებთან დათმობაზე წასვლა (მაგ. მეწარმეები, რომელთა წლიური შემოსავალი 30,000 ლარზე ნაკლებია); (2) გამარტივებული საბუღალტრო აღრიცხვა, საქმეთწარმოება, დეკლარირება და მცირე ბიზნესებისათვის კანონთან შესაბამისობის მექანიზმების დაწესება (იგულისხმება საწარმოები, რომელთა წლიური შემოსავალი 100,000 ლარზე ნაკლებია); და (3) დეკლარაციების წარდგენის ვალდებულების გაუქმება იმ მეწარმე პირებისათვის, რომელთა საშემოსავლო საქმიანობაც შედარებით მარტივია (მაგ. პერსონალი, რომელთა ხელფასი მათი მიღებისთანავე იბეგრება). გარდა ამისა, თანამედროვე ელექტრონული და საკომუნიკაციო ობიექტების დანერგვამ—განსაკუთრებით კი გადამხდელის პორტალმა—გადამხდელს შეუძლია დეკლარაციების წარდგენის, გადასახადის გადახდისა და შემოსავლების სამსახურთან კომუნიკაციების ხარჯები. სხვა, შემოსავლების სამსახურის მიერ წამოწყებული ინიციატივების მიზანია გადამხდელთათვის ისეთი ტვირთის შემსუბუქება, როგორცაა ხშირად დასმულ კითხვებსა და კანონებში არსებული გაურკვევლობის რეგულარული მონიტორინგი, რათა შესაძლებელი გახდეს საჯარო საინფორმაციო პროდუქტებისა და მომსახურების მიზნების გამოკვეთა და დახვეწა. ინიციატივები არ მოქმედებს საგადასახადო დეკლარაციების წინასწარ წარდგენის შემთხვევაში. ზოგი ღონისძიება წამოწყებულია იმისათვის, რომ განხილულ იქნეს საგადასახადო დეკლარაციები და ანკეტები, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს გადამხდელებისაგან მხოლოდ საჭირო და გამოსაყენებელი ინფორმაციის გამოთხოვა, მაგრამ ეს რეგულარული და სისტემატურად არ ხორციელდება.

P3-9: გადამხდელთა მოსაზრებების გაზიარება პროდუქტებისა და მომსახურების შესახებ

ამ კრიტერიუმისათვის ორი განზომილების მოცულობა ახდენს შემდეგი საკითხების შეფასებას (1) თუ რამდენად ცდილობს საგადასახადო ადმინისტრაცია გამოიკვიოს გადამხდელისა და სხვა დაინტერესებულ პირთა მოსაზრება მიწოდებულ მომსახურებაზე; და (2) თუ რა ხარისხით ხდება გადამხდელთა მიერ გაზიარებული მოსაზრების მხედველობაში მიღება ადმინისტრაციული პროცესებისა და პროდუქციის შემუშავებისას. შეფასების ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 10, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების ახსნა-განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 10. P3-9 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016	
P3-9-1 გაწეული მომსახურების შესახებ გადამხდელთა მოსაზრების გაზიარებისათვის საჭირო მეთოდების გამოყენება და მათი სიხშირე.	M1	C	C
P3-9-2. თუ რამდენად ხდება გადამხდელის მიერ გაზიარებული მოსაზრებების მხედველობაში მიღება ადმინისტრაციული პროცესებისა და პროდუქციის შემუშავებისას.		A	

კერძო საგადასახადო კონსულტანტის Privé-ს მომსახურების გარდა, შემოსავლების სამსახური თითქმის არ ცდილობს გადამხდელთა მოსაზრებების მოპოვებას გაწეული მომსახურების ხარისხის შესახებ. ჩატარებულ იქნა რამოდენიმე როგორც შიდა, ასევე დამოუკიდებელი ხასიათის გამოკითხვა 300-იოდე მომხმარებლის მოსაზრების გასაზიარებლად Privé მომსახურების შესახებ და ყველა მათგანის შედეგი დადებითად იყო შეფასებული. ახლახანს გამოცემულმა დამოუკიდებელი მოსაზრებების კვლევამ, რომელიც განხორციელდა ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს დაკვეთით, „მმართველობა განვითარებისათვის“ პროგრამის ფარგლებში აგრეთვე ზოგადად დადებითი შედეგები უჩვენა, განსაკუთრებით კი გადამხდელთა მომსახურებებთან დაკავშირებით. ზემოხსენებული მაგალითების გარდა, შემოსავლების სამსახური არასაკმარისად ცდილობს გადამხდელთა მოსაზრებების განხილვას გაწეულ მომსახურებასთან დაკავშირებით. გამოკითხვა

თემაზე ‘ღია კარის დღეები’ ჩატარდა 2015 წელს, მაგრამ შემფასებელმა გუნდმა ვერ შეძლო ამ გამოკითხვის შედეგების დადგენა. ზოგიერთი მოსაზრება ასახულია მომხმარებელთა მომსახურების ცენტრებში, მაგრამ არ არსებობს არავითარი მტკიცებულება, რომ მოცემულ მოსაზრებაზე დაწესებულია მონიტორინგი ან მიმდინარეობს მისი გაანალიზება.

გადამხდელებთან აქტიურ ჩართულობაზე მეტყველებს ის სისტემა, რისი მეშვეობითაც გადამხდელებისა და მათი შუამავლების მონაწილეობით მიიღება საჯარო გადაწყვეტილებები. 2010 წლიდან შემოსავლების სამსახური საბუღალტრო ორგანოებთან ერთად, თემატური კვლევების შემუშავებაზე მუშაობდა (საჯარო გადაწყვეტილებების ექვივალენტი), რათა განემარტა იურიდიული ინტერპრეტაციის სიძნელები, რომლებიც ზოგადად აუდიტებისა და დავების პროცესში წარმოიშვება ხოლმე. მაკოორდინირებელი საბჭო, რომელიც საგადასახადო კანონმდებლობის გაუმჯობესების მიზნით, საგადასახადო კოდექსის განმარტებების განხილვას და თემატურ სახელმძღვანელო პრიციპებს უწევს ხელმძღვანელობას, ამჟამად 33 წევრისაგან შედგება, რომელთაგანაც 17 საგადასახადო შუამავლები ან ადვოკატები არიან. წარმოდგენილია ასევე ომბუდსმენის სამსახური. საბჭო რეგულარულად იკრიბება თემატური კვლევების დასამუშავებლად, რაც შემდეგ შემოსავლების სამსახურის ვებგვერდზე იბეჭდება.⁶ აგრეთვე არსებობს ფორმის დიზაინისა და ახალი პროცესების გამოცდის შემუშავებაში გადამხდელების აქტიური მონაწილეობის მტკიცებულება. ერთი ასეთი მაგალითი ეხება ნავთობის პროდუქტებზე ახალი ფორმის დიზაინის შემუშავებას, რომელიც მნიშვნელოვნად იქნა შეცვლილი გადამხდელთა მოსაზრებების გაზიარების შედეგად. არსებობს აგრეთვე გადამხდელთა პორტალის სავარჯიშო ვერსია, სადაც გადამხდელებს შეუძლიათ სისტემის გამოცდა ‘demo’ რეჟიმში.⁷

D. POA 4: დროული დეკლარირება

დეკლარირება რჩება ძირითად საშუალებად, რომლითაც დგინდება გადამხდელთა საგადასახადო ვალდებულება და გადახდის ვადები. თუმცა, როგორც ეს POA 3-ში იყო აღნიშნული, არსებობს დეკლარაციების შევსებისა და წარდგენის ოპტიმიზაციის ტენდენცია, რომელთა დაკმაყოფილებაც შედარებით მარტივია (მაგ. წინასწარ შევსებული საგადასახადო დეკლარაციები). გარდა ამისა,

⁶ <http://www.rs.ge/5699>.

⁷ <http://demo-eservices.rs.ge/Login.aspx>.

განაცემების შესახებ ინფორმაციის წარმოდგენით ზოგი ქვეყანა წყაროსთან დაკავებულ საშემოსავლო გადასახადს იღებს, ამდენად დასაქმებულების მიერ დეკლარირების საჭიროება უქმდება. მსოფლიოში არსებობს ასევე ყველა ძირითადი გადასახადის სახეში ელ. დეკლარირების მკვეთრად გამოხატული ტენდენცია. დეკლარაციები შეიძლება წარადგინონ თვითონ გადამხდელებმა ან მათმა შუამავლებმა.

მნიშვნელოვანია, რომ ყველა გადამხდელმა, ვისაც კი ეს ევალება, წარადგინოს დეკლარაცია, იმ გადამხდელების ჩათვლით, რომელთაც არ შესწევთ გადასახადის გადახდის უნარი დეკლარაციის წარდგენის ვადებში (ამ ტიპის გადამხდელებთან დაკავშირებით, საგადასახადო ადმინისტრაციის უპირველესი პრიორიტეტია გადამხდელისგან დეკლარაციის მიღება, რათა განისაზღვროს დავალიანების რაოდენობა და შემდეგ განხორციელდეს გადასახადის აღსრულება ძალის ან სხვა ზომების გამოყენებით, რომლებიც განხილულია POA 5-ში).

გამოყენებულია ფუნქციონირების კრიტერიუმები POA 4-ს შესაფასებლად:

- P4-10—დეკლარაციების დროულად წარდგენის კოეფიციენტი.
- P4-11—დეკლარაციების ელექტრონულად წარსადგენი ობიექტების გამოყენება.

P4-10: დეკლარაციების დროულად წარდგენის კოეფიციენტი

ერთი შეფასების კრიტერიუმი ოთხი განზომილების მოცულობით გამოიყენება დეკლარაციის დროულად წარდგენის კოეფიციენტის შესაფასებლად მოგების, საშემოსავლო, დამატებითი ღირებულების და წყაროსთან დაკავებული გადასახადების დეკლარაციებისათვის. დროულად წარდგენილი დეკლარაციების მაღალი კრიტერიუმი მიანიშნებს გადასახადების გადახდის ეფექტურ მართვაზე, რომელშიც შედის, მაგალითად, დეკლარაციების წარდგენის მოსახერხებელი საშუალებები (განსაკუთრებით დეკლარაციების ელექტრონულად წარსადგენი ობიექტები), გამარტივებული სადეკლარაციო ბლანკები და აღსრულებითი ზომები მათ წინააღმდეგ, ვინც დეკლარაციას დროულად არ წარადგენს. შეფასების ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 11, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 11. P4-10 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P4-10-1. ნორმატიული ვადებით განსაზღვრულ დროში წარდგენილი მოგების დეკლარაციების რაოდენობის პროცენტული მაჩვენებელი მოგების დარეგისტრირებული გადამხდელებისაგან მოსალოდნელ მთლიანი რაოდენობის დეკლარაციებთან შეფარდებით.	M2	C
P4-10-2. ნორმატიული ვადებით განსაზღვრულ დროში წარდგენილი საშემოსავლო დეკლარაციების რაოდენობის პროცენტული მაჩვენებელი საშემოსავლო გადასახადზე დარეგისტრირებული გადამხდელებისაგან მოსალოდნელ მთლიანი რაოდენობის დეკლარაციებთან შეფარდებით..		C
P4-10-3. ნორმატიული ვადებით განსაზღვრულ დროში წარდგენილი დღე დეკლარაციების რაოდენობის პროცენტული მაჩვენებელი დღე დარეგისტრირებული გადამხდელებისაგან მოსალოდნელ მთლიანი რაოდენობის დეკლარაციებთან შეფარდებით.		C
P4-10-4. ნორმატიული ვადებით განსაზღვრულ დროში დამსაქმებლების მიერ წარდგენილი საშემოსავლო გადასახადის დაქვითვის დეკლარაციების რაოდენობის პროცენტული ასახვა დარეგისტრირებული დამსაქმებლებისაგან სავარაუდოდ მისაღებ საშემოსავლო გადასახადის დეკლარაციების რაოდენობასთან.		C

დადგენილ ვადებში დეკლარირების მაჩვენებელი დაბალია ყველა ძირითადი გადასახადისათვის. როგორც ეს ნაჩვენებია ცხრილებში 4 და 8 დანართში III: მოგების (70%), საშემოსავლო (54%), დამატებითი ღირებულების (62%), და წყაროსთან დაკავებული საშემოსავლო (57%) გადასახადი. დეკლარირების დაბალი მაჩვენებლები ასახავენ დეკლარაციების წარდგენის მონიტორინგის არ არსებობას, მიუთითებენ დეკლარაციების წარდგენის აღსრულების ნაკლოვანებაზე და საგადასახადო რეესტრის სისუსტეზე (საგადასახადო მონაცემთა ბაზაში არსებული უზუსტობები გავლენას ახდენს მოსალოდნელი დეკლარაციების მნიშვნელობაზე). როგორც ეს უმეტეს ქვეყნებში ხდება, დეკლარაციების ერთჯერადი წარდგენის კურსი მსხვილი გადამხდელებისათვის უფრო მაღალია, ვიდრე საერთო გადამხდელების კურსი —იხ. ცხრილები 4 და 6 დანართში III, სადაც მსხვილი გადამხდელი მოგების და დამატებითი

ღირებულების გადასახადებს ვადებში წარდგენილი დეკლარაციების კურსი 90 პროცენტზე მაღალია.

P4-11: დეკლარაციების ელექტრონულად წარსადგენი მექანიზმების გამოყენება

ეს კრიტერიუმი ზომავს ყველა ძირითადი გადასახადების ელექტრონულად წარდგენის ხარისხს. შეფასებული ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 12, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 12. P4-11 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P4-11. საგადასახადო დეკლარაციების ელექტრონულად წარდგენის მაჩვენებელი	M1	A

ყველა ძირითად გადასახადზე მიღებული დეკლარაციების 99 პროცენტზე მეტი ელექტრონულადაა წარდგენილი—იხ. ცხრილი 9 დანართში III.

E. POA 5: გადასახადების დროული გადახდა

გადამხდელს ევალება გადასახადების დროულად გადახდა. საგადასახადო კანონმდებლობა და ადმინისტრაციული პროცედურები კონკრეტულად მიუთითებენ გადახდის ვალდებულებაზე, გადახდის ვადების ჩათვლით (დათქმული დროის ვადები), აგრეთვე თუ ვის ევალება გადახდა და განიხილავს გადახდის სხვადასხვა მეთოდებს. იმის და მიხედვით, თუ რა სახის სისტემები გამოიყენება, გადასახადების გამოთვლა მოხდება ან გადამხდელის ან ადმინისტრაციის მიერ. თუ გადამხდელი მითითებული დროის ვადებში არ გადაიხდის გადასახადს, მას დაეკისრება პროცენტი და სანქცია-საურავები და ზოგიერთი გადამხდელის შემთხვევაში, ვალის ამოღების იურიდიული ზომები. საგადასახადო ადმინისტრაციის მიზანი უნდა იყოს, რომ მიაღწიოს ნებაყოფლობითი და დროული გადახდების მაღალ მაჩვენებელს და შეამციროს გადასახადების დავალიანებები შემთხვევები.

POA 5-ს შესაფასებლად გამოიყენება ოთხი შეფასების კრიტერიუმი:

- P5-12—ელექტრონული გადახდის მეთოდების გამოყენება.
- P5-13—გადასახადების ამოღების ქმედითი სისტემის გამოყენება.

- P5-14—დროული გადახდები.
- P5-15—საგადასახადო დავალიანებების ოდენობა და დინამიკა.

P5-12: ელექტრონული გადახდის მეთოდების გამოყენება

ეს კრიტერიუმი ამოწმებს ძირითადი გადასახადების ელექტრონული მეთოდით გადახდის ხარისხს, ფულადი სახსრების ელექტრონული გადარიცხვის ჩათვლით (როდესაც ხდება ინტერნეტის საშუალებით ფულის ელექტრონული გადარიცხვა გადამხდელის საბანკო ანგარიშიდან მთავრობის ანგარიშზე), საკრედიტო და სადებიტო ბარათებს. საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასების მიზნით, გადამხდელის მიერ მესამე პირის წარმომადგენლისათვის პერსონალურად განხორციელებული გადახდა (მაგ. ბანკი ან ფოსტა), რომელსაც წარმომადგენელი შემდეგ ელექტრონულად გადარიცხავს მთავრობის ანგარიშზე, მიიღება როგორც ელექტრონული გადახდა. შეფასებული ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 13, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 13. P5-12 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P5-12. ძირითადი გადასახადების ელექტრონულად გადახდის ხარისხი.	M1	A

ყველა ძირითადი გადასახადის გადახდა ელექტრონულად ხორციელდება—იხ. ცხრილი 9 დანართში III.

P5-13: მიმდინარე გადასახადის მობილიზაციის ქმედითი სისტემის გამოყენება

ეს კრიტერიუმი ახდენს აღიარებული ვალდებულებების ქმედითი მობილიზების სისტემების გამოყენების ხარისხის შეფასებას—განსაკუთრებით, ისეთ სფეროებში, როგორცაა წყაროსთან დაქვითვა და წინასწარი გადახდის სისტემები. შეფასების ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 14, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 14. P5-13 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P5-13. წყაროსთან დაქვითვისა და წინასწარი გადახდის გამოყენების მაჩვენებელი	M1	B

სწორად გამოიყენება წყაროსთან საშემოსავლო გადასახადის დაკავებისა და წინასწარი გადახდის სისტემები, მაგრამ მესამე მხარის ანგარიში თანმხვედრი. პრაქტიკულად ხორციელდება შემოსავლების გადასახადის ხელფასიდან დაქვითვა. მოგების და საშემოსავლო გადასახადებს იხდიან საშემოსავლო გადასახადს კვარტალური წინასწარი გადახდის სისტემით. დაქვითვა და სავალდებულო ანგარიში ვრცელდება დივიდენდების შემოსავალზე, რომლებსაც გამოიმუშავენ საქართველოს მაცხოვრებლები, მაგრამ არა იმ პროცენტებთან დაკავშირებით, რომლებსაც იხდიან კომერციული ბანკები. ნიშანდობლივია, რომ საფინანსო დაწესებულებებს კანონმდებლობით არ მოეთხოვებათ ინფორმაციის ავტომატური ანგარიში, რომელიც მიღებულია თანამედროვე საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ.

P5-14: დროული გადახდები

ეს კრიტერიუმი ახდენს გადასახადების დროული გადახდის ხარისხის შეფასებას (როგორც რაოდენობრივად, ასევე მოცულობით). საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასების მიზნით, ზოგადად, ძირითადი გადასახადების დროული გადახდის შესაფასებლად გამოყენებულია დღგ-ს გადახდის ფუნქციონირება. დროული გადახდის მაღალი პროცენტი კარგად გამართული საგადამხელო მართვის მაჩვენებელია, რომელშიც შედის, მაგალითად, დებულება მოსახერხებელი გადახდის მეთოდებისა და ვადაგადაცილებული თანხების ეფექტური შეხსენების შესახებ. შეფასებული ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 15, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 15. P5-14 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016	
P5-14-1. ნორმატიული ვადებით განსაზღვრულ დროში გადახდილი დღე პროცენტული მაჩვენებელი მთლიან გადასახდელ რაოდენობასთან შეფარდებით.	M1	B	B
P5-14-2. ნორმატიული ვადებით განსაზღვრულ დროში გადახდილი მოცულობა, მთლიანად გადასახდელი დღე მოცულობასთან შეფარდებით.		A	

დროული გადახდის კურსი მაღალია წარდგენილ დღე დეკლარაციებთან დაკავშირებით. როგორც ეს ნაჩვენებია ცხრილში 10 დანართში III, გადახდილი თანხების (რაოდენობრივად) 87 პროცენტი და 91 პროცენტი (მოცულობით) მიღებულ იქნა დათქმული დროის ვადებში.

P5-15: საგადასახადო დავალიანებების მოცულობა და დინამიკა

ეს კრიტერიუმი ამოწმებს დაგროვილი დაგვიანებული გადასახადების ხარისხს. გამოყენებულია ორი განზომილების მოცულობა, რათა გაიზომოს ადმინისტრაციის საგადასახადო დავალიანების ისტორიული მოცულობა: (1) წლის ბოლოსათვის არსებული საგადასახადო დავალიანების კოეფიციენტი წლიური გადასახადის მობილიზების მნიშვნელთან შედარებით; და (2) წლის ბოლოს უფრო დახვეწილი 'მოსაზიდი საგადასახადო დავალიანების' კოეფიციენტი წლიურ მობილიზებასთან შეფარდებით.⁸ მესამე განზომილების მოცულობა განიხილავს ერთ წელს გადაცილებული გადაუხდელი საგადასახადო ვალდებულების დონეს (მაღალი პროცენტი შეიძლება მიუთითებდეს გადასახადის მობილიზების გაუმართავ პრაქტიკაზე თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ ფაქტს, რომ რაც უფრო ძველდება დავალიანება, საგადასახადო დავალიანების აღდგენის კურსი ტენდენციურად იკლებს.).

⁸ ამ კოეფიციენტის მიზნებიდან გამომდინარე, 'მოსაზიდი' საგადასახადო დავალიანებები განისაზღვრება, როგორც მთლიანი შიდა საგადასახადო დავალიანება, რომელშიც არ შედის (a) თანხის რაოდენობა, რომელიც ფორმალურად იქნა გაპროტესტებული გადამხდელის მიერ და რასთან დაკავშირებითაც შეწყდა თანხის მობილიზებასთან დაკავშირებული ღონისძიებები განაჩენის გამოტანამდე; (b) თანხების რაოდენობა, რომელთა ამოღებაც კანონიერი გზით შეუძლებელია (მაგ. ვაკოტრების შედეგად დაკარგული ფული); და (c) სხვაგვარი დავალიანებები, რომელთა მობილიზებაც შეუძლებელია (მაგ. მევალეს არ გააჩნია ფულადი სახსრები ან სხვა რაიმე ქონება).

შეფასებული ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 16, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 16. P5-15 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016	
P5-15-1. ფისკალური წლის ბოლოს მთლიანი ძირითადი გადასახადების დავალიანების პროცენტული მოცულობა, ფისკალური წლისათვის მობილიზებულ, მთლიან ძირითად საგადასახადო შემოსავალთან შეფარდებით.	M2	D	D+
P5-15-2. ფისკალური წლის ბოლოს მოსაზიდი ძირითადი გადასახადის დავალიანებების პროცენტული მოცულობა, ფისკალური წლისთვის მობილიზებულ მთლიან ძირითად საგადასახადო შემოსავალთან შეფარდებით.		B	
P5-15-3. 12 თვეზე ადრინდელი ძირითადი გადასახადის დავალიანების პროცენტული მოცულობა, ყველა ძირითადი გადასახადის დავალიანებების მოცულობასთან შეფარდებით.		D	

ისტორიული ვალის ოდენობა ძალიან მაღალია და ძირითადად ადრინდელი საგადასახადო დავალიანებისგან შედგება. როგორც ეს ნაჩვენებია ცხრილში 11 დანართში III, დაგროვილი ისტორიული დავალიანებების მთლიანი ოდენობა 2015 წლის ბოლოსათვის აღემატებოდა 5.8 მილიარდ ლარს, რაც წლიური საგადასახადო მობილიზებების 70 პროცენტზე მეტია. მთლიანი დავალიანებების სადღაც 90 პროცენტი 12 თვეზე ადრინდელია. გარდა ამისა, დარიცხული საურავი და ჯარიმები მთლიანი ვალის დაახლოებით ორ მესამედს შეადგენენ (მაგ. 3.9 მილიარდი ლარი), რაც იმაზე მეტყველებს, რომ დიდი ოდენობის ადრინდელი ვალი დიდი ხანია რაც აღირიცხება.

მიმდინარე საგადასახადო დავალიანება მთლიანი ვალის მცირე ნაწილს წარმოადგენს. მიუხედავად იმისა, რომ შემოსავლების სამსახური პრაქტიკაში არ ახორციელებს ვალის დაყოფას მიმდინარე და ისტორიულ კომპონენტებად, შემოსავლების სამსახურმა საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასების გუნდის თხოვნით გააკეთა ამოღებადი დავალიანებების გამოთვლა, რომელიც ძირითადად ეფუძნება საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასების ინსტრუმენტით ამოსაღები დავალიანებების განსაზღვრებას. 2015 წლის

ბოლოსათვის ეს მაჩვენებელი შეადგენდა 555 მილიონ ლარს და ამდენად, მთლიანი დავალიანებების 7 პროცენტს (იხ. ცხრილი 11 დანართში III).

F. POA 6: დეკლარაციებში მითითებული ინფორმაციის სიზუსტე

საგადასახადო სისტემა მნიშვნელოვან წილად დამოკიდებულია გადამხდელების მიერ წარდგენილ დეკლარაციებში სრულყოფილ და ზუსტ საანგარიშო ინფორმაციის ასახვაზე. ამიტომ, საგადასახადო ადმინისტრაციებმა რეგულარული მონიტორინგი უნდა გაუწიონ უზუსტო ანგარიშებით გამოწვეულ საგადასახადო შემოსავლების დაკარგვას, განსაკუთრებით მეწარმე გადამხდელების მიერ და გაატარონ რიგი ღონისძიებები გადახდის უზრუნველსაყოფად. ამგვარი ღონისძიებები შეიძლება ორ ნაწილად დაიყოს: გადამოწმების ღონისძიებები (მაგ. საგადასახადო აუდიტები, გამოძიებები და შემოსავლის შედარება მესამე მხარისაგან მიღებულ ინფორმაციასთან) და აქტიური ინიციატივები (მაგ. გადამხდელთა დახმარება და განათლება, როგორც ეს გადმოცემულია POA 3 ნაწილში და თანამშრომლური გადახდის მიდგომები).

თუ საგადასახადო აუდიტის პროგრამები კარგად იქნება შემუშავებული და მართული მათ უფრო მეტი გავლენა ექნებათ, ვიდრე უბრალოდ დამატებითი შემოსავლის მობილიზებას საგადასახადო აუდიტების მიერ აღმოჩენილი შეუსაბამოებების ხარჯზე. სერიოზული დამნაშავეების გამოვლენა და დასჯა ემსახურება ყველა გადამხელის გაფრთხილებას თუ რა შედეგი მოსდევს უზუსტო ანგარიშებს.

აგრეთვე თანამედროვე საგადასახადო ადმინისტრაციებში მიღებულია გადამხდელის მიერ გაცხადებული ფულადი თანხების დიდი მოცულობის ავტომატიზირებული ჯვარედინი შემოწმება მესამე მხარის მიერ წარმოდგენილ ინფორმაციასთან. რადგანაც ტრადიციული აუდიტის მეთოდები დაკავშირებულია დიდ ხარჯებთან და ამავე დროს შედარებით ნაკლები რაოდენობის აუდიტების ჩატარებასთან, საგადასახადო ადმინისტრაციები სულ უფრო მზარდად იყენებენ ტექნოლოგიას, რათა განიხილონ გადამხელთა დიდი მოცულობის მასალები შეუსაბამოებების აღმოსაჩენად და ზუსტი ანგარიშის წასახალისებლად.

აქტიური ინიციატივებიც აგრეთვე მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ უზუსტო ანგარიშების მოსაგვარებლად. ამაში შედის გადამხდელებთან და შუამავლებთან თანამშრომლობაზე დაფუძნებული გადახდის მიდგომები, ერთობლივი და ნდობაზე დაფუძნებული ურთიერთობების გასავითარებლად (განსაკუთრებით

მსხვილ გადამხდელებთან მიმართებაში) იმისათვის, რომ წინასწარ იქნეს მოგვარებულ საგადასახადო პრობლემები დეკლარაციების წარდგენამდე, ან ტრანსაქციების განხორციელებამდე და განისაზღვროს კომპანიების საგადასახადო პოზიციები. აქ შეიძლება მნიშვნელოვანი როლი შეასრულოს სავალდებულო საგადასახადო გადაწყვეტილებების სისტემამ.

საბოლოოდ, იმისათვის, რომ განხორციელდეს ზოგადად გადამხდელი მოსახლეობის უზუსტო ანგარიშების მონიტორინგი, გამოიყენება მრავალნაირი მიდგომები, შემდეგის ჩათვლით: გადახდილი გადასახადის განსხვავებების გამოსათვლელი მოდელი, როგორც პირდაპირი, ასევე ირიბი გადასახადებისათვის; მოწინავე ანალიზი დიდი რაოდენობის მონაცემთა კომპლექტის გამოყენებით (მაგ. პროგნოზირების მოდელები, კლასტერული ტექნიკის სახეობები და ქულების მინიჭების მოდელები), რათა განისაზღვროს, რომ გადამხდელები ამომწურავ და ზუსტ ინფორმაციას იძლევიან მათი შემოსავლის თაობაზე; და საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვა, რაც მონიტორინგს გაუწევს გადამხდელის დამოკიდებულებას მათი შემოსავლის ზუსტ გაანგარიშებასთან დაკავშირებით.

ამ ფონზე, POA 6-ის შესაფასებლად, გამოყენებულია შეფასების სამი კრიტერიუმი:

- P6-16—გადასამოწმებელი ღონისძიებების მოცულობა უზუსტო ანგარიშების გამოსავლენად და აღმოსაფხვრელად.
- P6-17—ზუსტი ანგარიშის წამახალისებელი აქტიური ინიციატივები.
- P6-18—უზუსტო ანგარიშის მონიტორინგი.

P6-16: გადამოწმების ღონისძიებების მოცულობა უზუსტო ანგარიშების გამოსავლენად და აღმოსაფხვრელად

ამ კრიტერიუმისათვის, ორი განზომილების მოცულობა მიუთითებს საგადასახადო ადმინისტრაციის გადამოწმების პროგრამის ხასიათსა და მოცულობაზე. შეფასებული ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 17, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 17. P6-16 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016	
P6-16-1. შემუშავებული საგადასახადო აუდიტის პროგრამის ხასიათი და მოცულობა უზუსტო ანგარიშების გამოსავლენად და აღმოსაფხვრელად.	M2	C	C
P6-16-2. დიდი მოცულობის ავტომატიზირებული ჯვარედინი შემოწმების ხარისხი საგადასახადო დეკლარაციებში მოცემული ინფორმაციის გადასამოწმებლად.		C	

შემოსავლების სამსახურის აუდიტის ღონისძიებები მოიცავს ყველა ძირითად გადასახადებს და იყენებს სხვადასხვა რიგის აუდიტების სახეობებს, ცენტრალურად არჩეული და რისკის მიხედვით კლასიფიცირებული მასალების აუდიტისათვის. აუდიტის მოცულობის გაუმჯობესების გეგმის შესასრულებლად, იზრდება აუდიტორების რაოდენობა; დღეს-დღეისობით თითქმის 400 აუდიტორია დასაქმებული, (კამერალური და გასვლითი აუდიტორების ჩათვლით). აუდიტორების უმეტესი ნაწილი თბილისში მოღვაწეობს და სხვა ოთხ რეგიონში განაწილებულია აგრეთვე კამერალური აუდიტორების მცირეოდენი ნაწილი. აუდიტების სახეობებში შედის ყოვლისმომცველი, ერთი ან მრავალწლიანი, ერთი საკითხის განსახილველი თემატური და დღგ აუდიტები. აუდიტები იწყება რისკის მიხედვით კლასიფიცირებული კვარტალური სიიდან, რომელთა არჩევაც ცენტრალურად, საგადასახადო რისკის მართვის სამმართველოს მიერ ხდება. ესენია ან ყოვლისმომცველი გასვლითი აუდიტები (დაახლოებით 1,000 აუდიტი წელიწადში) ან თემატური კამერალური აუდიტები (დაახლოებით 2,500 აუდიტი წელიწადში). აუდიტორები იყენებენ როგორც პირდაპირ, ასევე არაპირდაპირ მეთოდებს. მათ შეუძლიათ საბანკო ანგარიშის მონაცემებზე წვდომა მხოლოდ გადამხდელის თანხმობით, ან თითოეული საქმიდან გამომდინარე, სასამართლოს ბრძანების მიღების საფუძველზე.

აუდიტის ღონისძიებები კარგად დაგეგმილი არაა და არ ყოფილა გადადგმული არანაირი ნაბიჯი გადამხდელთა მორჩილებაზე აუდიტის ღონისძიებებით გამოწვეული ეფექტის შესაფასებლად. აუდიტორები შვიდი ან რვა კაცისაგან შემდგარ გუნდებად არიან დაყოფილნი, გამოცდილების დასაგროვებლად სექტორებში გუნდების მცირეოდენი სპეციალოზების მიხედვით. არ არსებობს

რაიმე წლიური აუდიტის გეგმა და ამდენად ძნელია გამოიკვეთოს თუ როგორ ხდება აუდიტის რესურსების გამოზვნა. შეფასების პერიოდში შემფასებელი გუნდის თხოვნა, საქმის ზომისა და სექტორის მიხედვით ნაწილებად დაშლილი დასრულებული აუდიტების წარმოდგენის თაობაზე არ დაკმაყოფილებულა. ქვეყნის შიგნით განხორციელებული შეფასების შემდეგ, შემფასებელ გუნდს გადაეცა დასრულებული კამერალური და გასვლითი აუდიტების ცხრილი, მასზე თანდართულ მცირეოდენ, დასრულებულ და გაანალიზებულ აუდიტებთან ერთად. გადმოცემული ინფორმაცია არ შეიცავს საქმის ზომის მინიშნებას ან ანალიზს, ამდენად, ჯერ კიდევ დაუდგენელია აუდიტის პროგრამა ფარავს თუ არა მნიშვნელოვანი გადამხდელების ნაწილს ან მიმართულია თუ არა მსხვილი გადამხდელებისადმი. აუდიტის განყოფილების ძირითადი ყურადღება გადატანილია აუდიტის სიმძლავრეზე, მაგრამ იგი არ ახდენს შედეგების გაზომვას. არ ტარდება არანაირი კვლევა ან შეფასება აუდიტის ღონისძიებების გადამხდელთა მორჩილებაზე გავლენის დასადგენად.

საგადასახადო დეკლარაციების სიზუსტის შესაფასებლად, არსებობს საკმარისი ხარისხის და დიდი მოცულობის მქონე მონაცემების ავტომატიზირებული ჯვარედინი შემოწმების მექანიზმი; თუმცა, ფინანსურ დაწესებულებებში მონაცემებზე წვდომის შეზღუდვები სერიოზულ შეფერხებებს იწვევს. დღგ-ს მონაცემები ჩვეულებრივ რეჟიმში ჯვარედინი შემოწმების გამოყენებით მოწმდება, მოგების გადასახადის დეკლარაციებთან და აგრეთვე, ელექტრონულ ანგარიშგაქტურებთან ერთად. მიმდინარეობს საბაჟო მონაცემების, ზედდებული ინფორმაციისა და სალაროს მონაცემების ასახვა და გაანალიზება. ავტომანქანის რეგისტრაციის მონაცემების მიღება ხორციელდება შინაგან საქმეთა სამინისტროსაგან, ხოლო ინფორმაცია კერძო საკუთრებაზე ავტომატურად ხელმისაწვდომია საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოსთან ხელმოწერილი ურთიერთგაგების მემორანდუმის საშუალებით. საბანკო და ფინანსური დაწესებულებების ანგარიშების არ არსებობა მნიშვნელოვნად ზღუდავს საგადასახადო დეკლარაციების სიზუსტის გადამოწმების პროცესს.

P6-17: ზუსტი ანგარიშის წამახალისებელი აქტიური ინიციატივები

ეს კრიტერიუმი ახდენს თანამშრომლური გადახდისა და სხვა აქტიური ინიციატივების ხასიათის შეფასებას, რომელიც ხორციელდება ზუსტი ანგარიშების წასახალისებლად. შეფასებული ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 18, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 18. P6-17 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P6-17. აქტიური ინიციატივების ხასიათი და მოცულობა, რომელიც ხორციელდება ზუსტი ანგარიშის წასახალისებლად.	M1	B

საგადასახადო შუამავლებთან გაწეული კონსულტაციების საფუძველზე მოქმედებს სავალდებულო საჯარო ბრძანებების შემუშავების სისტემა და 400 ამგვარი 'თემატური კვლევა' დეტალურადაა ასახული შემოსავლების სამსახურის ვებგვერდზე. თემატური კვლევების შემუშავების საბჭო შეიქმნა 2010 წელს და მართავს რეგულარულ თათბირებს 'თემატური კვლევების' ან ზოგადი საჯარო ბრძანებების შესამუშავებლად. საბჭოში შედიან ყველა კერძო სექტორის წარმომადგენლები, საბუღალტრო ფირმების, ომბუდსმენის, აუდიტის განყოფილებისა და დავების მოგვარების განყოფილების წარმომადგენელთა ჩათვლით.

კანონმდებლობაში არსებობს ფინანსთა სამინისტროს მიერ სავალდებულო კერძო ან წინასწარი ბრძანების გამოცემის ფორმალური პროცესი. კანონით განსაზღვრულია 60 დღის ვადა, რომლის განმავლობაშიც ფინანსთა სამინისტროს ევალეზა უარი თქვას ან შეუდგეს წინასწარი ბრძანების გამოცემას და აგრეთვე ეძლევა დამატებით 30 დღე გადაწყვეტილების მისაღებად. ყოველწლიურად გამოიცემა მხოლოდ 50 ან 60 კერძო ბრძანება. შემოსავლების სამსახურს გადამხდელთა შეკითხვების პასუხად აგრეთვე გამოცემული აქვს ფორმალური 'მოსაზრებები', მაგრამ იგი სავალდებულოდ არ ითვლება.

არ შემუშავებულა თანამშრომლური მიდგომა გადახდების უზრუნველსაყოფად. გადახდების უზრუნველსაყოფად თანამშრომლური მიდგომის მექანიზმები გამოიყენება ბევრი საგადასახადო ადმინისტრაციების მიერ მსხვილი გადამხდელების სექტორის ზუსტი ანგარიშის პრაქტიკის წასახალისებლად. შემოსავლების სამსახურის მსხვილ გადამხდელთა ინსპექცია დაიშალა 2010 წელს, ამდენად, არ არსებობს თანამშრომლური ტიპის საგადამხდლო მექანიზმები. მსხვილი გადამხდელებისათვის გაძლიერებული მომსახურების უზრუნველსაყოფად, მსხვილ გადამხდელთა ინსპექციის მაგივრად შემუშავებულ

იქნა POA 3-ში განხილული Privé მომსახურება, მაგრამ იგი არ ვრცელდება თანამშრომლური გადახდის შეთანხმებებზე.

P6-18: უზუსტო ანგარიშის მონიტორინგი

ეს კრიტერიუმი ამოწმებს საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ გამოყენებული მეთოდების გამართულობას, დეკლარაციებში უზუსტო ანგარიშების ხარისხის მონიტორინგისათვის. შეფასების ქულა ნაჩვენებია ცხრილში 19, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძველად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 19. P6-18 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P6-18. საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ გამოყენებული მეთოდების გამართულობა, დეკლარაციებში უზუსტო ანგარიშის მონიტორინგისათვის.	M1	D

შემოსავლების სამსახური მონიტორინგს არ უწევს უზუსტო ანგარიშების მიერ გამოწვეული შემოსავლების კარგვას. არ ჩატარებულა რაიმე ანალიზი ან მონიტორინგი გადასახადის ნებისმიერი სახეობის ან გადამხდელის სეგმენტის ზუსტი ანგარიშის დონის გასარკვევად. არ ჩატარებულა აგრეთვე საგადასახადო განსხვავებასთან დაკავშირებული კვლევები.

G. POA 7: საგადასახადო დავის ეფექტური გადაწყვეტა

POA ეხება ისეთ პროცესს, რომლის გამოყენებითაც გადამხდელი ცდილობს აუდიტის შედეგად მიღებული საგადასახადო შეფასების დამოუკიდებელი განხილვის უზრუნველყოფას ფაქტების გამოყენების ან კანონმდებლობის ინტერპრეტაციის საფუძველზე. უპირველ ყოვლისა, საგადასახადო დავის პროცესმა უნდა დაიცვას გადამხდელის მიერ გადასახადის შეფასების გაპროტესტების უფლება და მისცეს მას საქმის სამართლიანი გარჩევის მოთხოვნის შესაძლებლობა. პროცესი უნდა ემყარებოდეს საკანონმდებლო სტრუქტურას, ცნობილი და გასაგები იყოს გადამხდელისათვის, იყოს ადვილად ხელმისაწვდომი, გარანტირებდეს გამჭვირვალე, დამოუკიდებელი გადაწყვეტილების მიღებას და შეეძლოს დავის საკითხების დროულად გადაწყვეტა.

POA 7-ს შესაფასებლად გამოყენებულია სამი განზომილების მოცულობა:

- P7-19—დამოუკიდებელი, შესრულებადი და დიფერენცირებული დავის გადაწყვეტის პროცესი.
- P7-20—დავების გადაწყვეტაზე დახარჯული დრო.
- P7-21—დავების შედეგებზე ზემოქმედების ხარისხი.

P7-19: დამოუკიდებელი, შესრულებადი და დიფერენცირებული დავის გადაწყვეტის პროცესი

ამ კრიტერიუმისათვის სამი განზომილების მოცულობა აფასებს შემდეგს: (1) დავის შესაძლო ესკალაციას დამოუკიდებელ გარე ტრიბუნალამდე ან სასამართლომდე, როდესაც გადამხდელი უკმაყოფილო რჩება საგადასახადო ადმინისტრაციის განხილვის პროცესის შედეგით; (2) საგადასახადო ადმინისტრაციის განხილვის პროცესის სინამდვილეში არსებული დამოუკიდებლობის ხარისხს; და (3) საკუთარ უფლებებსა და განხილვის სახეობებში გადამხდელის ინფორმირების ხარისხით. შეფასებული ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 20, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების ახსნა- განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 20. P7-19 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016	
P7-19-1. გადამხდელისათვის ხელმისაწვდომი და მათ მიერ გამოყენებული ადმინისტრაციული და სასამართლო განხილვის შესაბამისად დიფერენცირებული მექანიზმის ხარისხი.	M2	A	A
P7-19-2. დამოუკიდებელია თუ არა ადმინისტრაციული განხილვის მექანიზმი აუდიტის პროცესისაგან.		A	
P7-19-3. ქვეყნდება თუ არა ინფორმაცია დავის პროცესზე და ხდება თუ არა გადამხდელის ამაში მკაფიოდ გათვითცნობიერება.		A	

ადმინისტრაციული და სასამართლო განხილვის დიფერენცირებული მექანიზმი ხელმისაწვდომია და ფართოდ გამოიყენება. დავების გადაწყვეტის საბჭო

ფუნქციონირებს შემოსავლების სამსახურში, მეორე, მსგავსი დავების გადაწყვეტის საბჭო საფინანსო სამინისტროში მდებარეობს და ამის გარდა კიდევ არსებობს სასამართლოს გზით სამ საფეხურიანი გასაჩივრების შესაძლებლობა. გადამხდელებს შეუძლიათ პირველად შემოსავლების სამსახურის განხილვის პროცესი აირჩიონ და ამის შემდეგ შეიტანონ საჩივარი ფინანსთა სამინისტროს დავების გადაწყვეტის საბჭოში (რომელიც შემოსავლების სამსახურისგან დამოუკიდებლად ფუნქციონირებს), თუ ისინი შემოსავლების სამსახურის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებით უკმაყოფილონი დარჩებიან. მათ აგრეთვე დავის გადასაწყვეტად პირდაპირ სასამართლო სისტემას შეუძლიათ მიმართონ.

დავების მოგვარების პროცესი აუდიტის პროცესისაგან დამოუკიდებელია; ობიექტური განხილვის პროცესები დოკუმენტურად აისახება და ხდება მასზე შემდგომი რეაგირება. დავების მოგვარებასთან დაკავშირებული პროცედურები დეტალურადაა ჩამოყალიბებული დავების სახელმძღვანელოში (ყველა მათგანი არ არის აუდიტთან დაკავშირებული). ყველა პირველი ინსტანციის დავა განისაზღვრება დავის გადაწყვეტის საბჭოს მიერ, რომელიც აუდიტის განყოფილებისაგან დამოუკიდებელი ორგანოა, თუმცა ორივე მათგანი ექვემდებარება შემოსავლების სამსახურის უფროსის ერთსა და იმავე მოადგილეს. როდესაც გადამხდელი შეიტანს აუდიტთან დაკავშირებულ დავის სარჩელს, დავის გადაწყვეტის დეპარტამენტი სადავო საკითხს უგზავნის აუდიტს კომენტარის გასაკეთებლად, ამავე დროს, დავების გადაწყვეტის დეპარტამენტის პერსონალი იძიებს დავაში ასახული საკითხის პრეცედენტს. დავის შედეგს საბჭო გადაწყვეტს, რომელიც მხედველობაში იღებს გადამხდელის (ან შუამავალის) მიერ მოხსენებულ არგუმენტებს, აუდიტის დეპარტამენტს და პრეცედენტული საქმეების გადაწყვეტილებებს.

აუდიტის ბოლოს ქვეყნდება ინფორმაცია დავის პროცესზე და ხდება გადამხდელების მკაფიოდ გათვითცნობიერება მათ უფლებებში. შემოსავლების სამსახურის ვებგვერდი შეიცავს ინფორმაციას გადამხდელთა მიერ დავის წამოჭრის ან გასაჩივრების უფლებებზე. აუდიტის დასრულების პროცესში, აუდიტის პროცედურები მოითხოვენ, რომ აუდიტორებმა გაათვითცნობიერონ გადამხდელები მათი უფლებების შესახებ დავის წამოჭრასთან დაკავშირებით. ეს ფორმალურად ხდება, როდესაც აუდიტის დასრულებისას, აუდიტის ოქმი (შეტყობინება შეფასების შესახებ) გადამხდელის პორტალის მეშვეობით მათზე ელექტრონულად გაიცემა. გადამხდელებს მოეთხოვებათ დაადასტურონ, რომ ისინი გაეცნენ საკუთარ უფლებებს დავის/გასაჩივრების თაობაზე.

P7-20: დავების გადაწყვეტაზე დახარჯული დრო

ეს კრიტერიუმი ახდენს იმის შეფასებას, თუ რა რეაგირებას აკეთებს უწყება ადმინისტრაციული განხილვის დასასრულს. შეფასებული ქულები მოცემულია ცხრილში 21, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 21. P7-20 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P7-20. ადმინისტრაციულ განხილვებზე დახარჯული დრო.	M1	C

დავის გადაწყვეტის ნორმატიული ვადაა 65 დღე და თუმცა უმეტესი დავების გადაწყვეტა ამ ვადებში ხორციელდება, მოცემული ვადა ძალიან დიდი დროა. ცხრილში 12 ნაჩვენებია, რომ დავების 45 პროცენტის გადაწყვეტის პრაქტიკულად მიღებული სტანდარტი 30 დღეა და დავების ჯამური 86 პროცენტის გადაწყვეტა 60 დღეში ხდება.

P7-21: დავების შედეგებზე ზემოქმედების ხარისხი

ეს კრიტერიუმი განიხილავს თუ რამდენად მიიღება დავების შედეგები მხედველობაში პოლიტიკის, კანონმდებლობისა და ადმინისტრაციული პროცედურების განსაზღვრისათვის. შეფასებული ქულა ნაჩვენებია ცხრილში 22 რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 22. P7-21 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P7-21. საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ დავების შედეგებზე რეაგირების ხარისხი.	M1	C

შემოსავლების სამსახური განიხილავს სადავო საქმეების შედეგს და ჰყავს მცირე ქვედანაყოფი, რომელიც მონიტორინგს უწევს გადაწყვეტილებებს, მაგრამ პროცესი არ არის სისტემური ხასიათის და არ ხდება რეაგირება ყველა მატერიალურ შედეგებზე. შემოსავლების სამსახურის გადაწყვეტილების მიმღები განყოფილების პერსონალი იკვლევს დავების მოგვარებაზე პასუხისმგებელი საბჭოებისა და სასამართლოების მიერ გარჩეულ საქმეებზე მიღებულ გადაწყვეტილებებს; დაწესებულია პრემიული სისტემა იმისათვის, რომ პერსონალი წახალისებულ იქნეს შეიტანოს შესწორებები სადავო საქმეებზე. შეფასების გუნდს მოხსენდა, რომ 2015 წელს იურიდიულ დეპარტამენტს ამ გზით გაეგზავნა თერთმეტი წინადადება კანონმდებლობის შეცვლასთან დაკავშირებით. თუმცა, არ არსებობს მტკიცებულება იმასთან დაკავშირებით, რომ ეს სისტემატურად ხორციელდება და რომ მას შეუძლია მატერიალური ხასიათის მქონე ყველა შედეგის გამოვლენა ან, რომ იგი გამოიყენება პოლიტიკურ ან ადმინისტრაციულ პროცედურებში შესწორებების შესატანად.

H. POA 8: შემოსავლის ქმედითი მართვა

მოცემული POA ყურადღებას ამახვილებს საგადასახადო ადმინისტრაციების მიერ განხორციელებულ სამ ძირითად ღონისძიებაზე შემოსავლების მართვასთან დაკავშირებით:

- მთავრობის ბიუჯეტის პროცესებში წვლილის შეტანა საგადასახადო შემოსავლის პროგნოზირებასა და საგადასახადო შემოსავლის ხარჯთაღრიცხვასთან დაკავშირებით. (როგორც წესი, ფინანსთა სამინისტროს აკისრია ძირითადი ვალდებულება კონსულტაცია გაუწიოს მთავრობას საგადასახადო შემოსავლის პროგნოზირებასა და საგადასახადო შემოსავლის ხარჯთაღრიცხვასთან დაკავშირებით. საგადასახადო ადმინისტრაცია პროგნოზირებისა და ხარჯთაღრიცხვის პროცესს უზრუნველყოფს მონაცემებისა და ანალიზის საკითხებში წვლილის შეტანით. საფინანსო სამინისტროები საგადასახადო ადმინისტრაციებისათვის ხშირად ადგენენ ოპერატიული შემოსავლების მობილიზაციის სამიზნეს სხვადასხვა გადასახადების შემოსავლების პროგნოზირებიდან გამომდინარე.)⁹
- შემოსავლის ანგარიშების სისტემის დაცვა.

⁹ ფინანსთა სამინისტროსათვის მიღებულია ბიუჯეტის შემოსავლისა და მასთან დაკავშირებული გადასახადის მობილიზების სამიზნეების პროგნოზირება ფისკალური წლის განმავლობაში (განსაკუთრებით

- საგადასახადო დაბრუნებების გადახდა.

POA 8-ს შეფასებისათვის გამოყენებულია შეფასების სამი კრიტერიუმი:

- P8-22—წვლილის შეტანა სახელმწიფო საგადასახადო შემოსავლების პროგნოზირების პროცესში.
- P8-23—საგადასახადო შემოსავლის საბუღალტრო სისტემის შესატყვისობა.
- P8-24—გადასახადის დაბრუნების დამუშავების შესატყვისობა.

P8-22: წვლილის შეტანა სახელმწიფო საგადასახადო შემოსავლების პროგნოზირების პროცესში

ეს კრიტერიუმი აფასებს თუ რა წვლილი შეაქვს საგადასახადო ადმინისტრაციას სახელმწიფოს საგადასახადო შემოსავლების პროგნოზირებასა და გამოთვლაში. შეფასებული ქულა ნაჩვენებია ცხრილში 23, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 23. P8-22 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P8-22. წვლილის შეტანა საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ სახელმწიფო საგადასახადო შემოსავლის პროგნოზირებასა და გამოთვლაში.	M1	C

შემოსავლების სამსახური შემოსავლების მონიტორინგისა და ანალიზის შესაძლებლობების განვითარების ადრეულ სტადიებში იმყოფება. 11

პერსონალისაგან შემდგარი სპეციალისტების ქვედანაყოფი--ინფორმაციის დამუშავებისა და ანალიზის სამმართველო--რეგულარულ მონიტორინგს უწევს და მოახსენებს გენერალურ დირექტორსა და ფინანსთა სამინისტროს ბიუჯეტის პროგნოზირების ფონზე საგადასახადო შემოსავლების მოზიდვის შესახებ, ანალიზებს და განმარტავს ნორმიდან გადახრების მიზეზებს. იგი აგრეთვე უზრუნველყოფს მონაცემებს და შეაქვს საბაზისო ანალიტიკური წვლილი

წლის შუა თვეებში), რათა მხედველობაში მიიღოს პროგნოზით ნავარაუდები ცვლილებები, განსაკუთრებით კი მაკროეკონომიკის სფეროში განხორციელებული ცვლილებები.

ფინანსთა სამინისტროს შემოსავლების პროგნოზირებისა და ხარჯთაღრიცხვის პროცესებში. ამ ეტაპზე, მის კომპეტენციაში არ შედის უფრო დახვეწილი მოდელირება, როგორცაა საგადასახადო ხარჯების მიზეზით მიუღებელი შემოსავლები ან მომავლისათვის გადატანილი დანაკარგების ხარჯთაღრიცხვები, რომლის კომპენსირებაც სავარაუდოდ ბიუჯეტით გათვალისწინებული მომავალი ფისკალური წლების ხარჯზე უნდა მოხდეს. თუმცა, იგი უზრუნველყოფს დღეს დაბრუნებების პროგნოზირებას.

P8-23: საგადასახადო შემოსავლის საბუღალტრო სისტემის შესატყვისობა.

ეს მონაცემი ამოწმებს საგადასახადო შემოსავლის საბუღალტრო სისტემის შესატყვისობას. შეფასებული ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 24, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 24. P8-23 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P8-23. საგადასახადო ადმინისტრაციის საშემოსავლო საბუღალტრო სისტემის შესატყვისობა.	M1	C

ავტომატიზირებული საგადასახადო შემოსავლების საბუღალტრო სისტემა უზრუნველყოფს ძირითად ფუნქციებს, მაგრამ მას არ გაუვლია სისტემაზე-დაფუძნებული სრული აუდიტი. ეს სისტემა წარმოადგენს ფინანსთა სამინისტროს საბუღალტრო სისტემის ინტერფეისს, ინარჩუნებს ერთიან ანგარიშს თითოეულ გადამხდელზე, აწვდის ინფორმაციას გადახდის მიღებაზე ერთი ან ორი დღის განმავლობაში, გააჩნია ანგარიში გაურკვეველი გადახდების შესაჩერებლად, უზრუნველყოფს ინტერნეტით აღჭურვილ უფლებასილ მოწინავე პერსონალს, ინარჩუნებს აუდიტის კვალს შიდა კონტროლის გასაწევად და ასე შემდეგ. სისტემის ზოგიერთი შიდა და საგარეო კონტროლი ხორციელდება სახელმწიფო აუდიტორისა და ფინანსთა სამინისტროს შიდა აუდიტის ქვედანაყოფის მიერ ჩატარებული გადახდის დაცვისა და ფინანსური აუდიტების მეშვეობით, ამრიგად, ნავარაუდევია, რომ იგი აკმაყოფილებს სახელმწიფო საბუღალტრო და საინფორმაციო ტექნოლოგიის სტანდარტებს. თუმცა, ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რასაც შეუძლია შელახოს საბუღალტრო სისტემის შესატყვისობა არის ის, რომ არ არსებობს კონკრეტულად ჩატარებული შიდა და საგარეო აუდიტების არავითარი მტკიცებულება, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს მისი საგადასახადო კანონებსა და სახელმწიფო საბუღალტრო სტანდარტებთან

მორგება (მაგ. აკეთებს ვალდებულებების, სანქცია-საურავებისა და პროცენტის სწორ გამოთვლას).

P8-24: გადასახადის დაბრუნების დამუშავების შესატყვისობა

ამ მონაცემისათვის ორი განზომილების მოცულობა ახდენს საგადასახადო ადმინისტრაციული სისტემის მიერ დღგ დაბრუნებების მოთხოვნების დამუშავების შეფასებას. შეფასებული ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 25, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 25. P8-24 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016	
P8-24-1. დღგ დაბრუნებების სისტემის შესატყვისობა.	M2	D	D
P8-24-2. დღგ დაბრუნებაზე გაწეული დრო.		D	

დაბრუნებების თაობაზე გაკეთებული განცხადებების კანონიერების დასამოწმებელი რისკის მართვის პროცესების უქონლობა დანაკლისს წარმოადგენს. დღგ-ს დაბრუნების თაობაზე გაკეთებული განცხადებების შეფასება არ ხდება რისკის კრიტერიუმის ბაზაზე; ის გადამხდელეები, რომლებსაც კანონთან შესაბამისობის კარგი ისტორია აქვთ, ისევე დამოკიდებულებით სარგებლობენ, როგორც ცუდი ისტორიის მქონე გადამხდელეები და ორივე ჯგუფი ერთსა და იმავე დეტალური გადამოწმების პროცესს ექვემდებარება.

გაცილებით მეტ ფუნდამენტურ რისკს წარმოადგენს გაუცემელი დაბრუნებების ძალიან დიდი მარაგის, რაც დღგ-ს სისტემას რეპუტაციას ულახავს. დღგ-ს კრედიტ-ანგარიშ-ფაქტურის ბლანკის არსებითი ფუნქციაა, რომ საწარმოებმა მიიღონ დაბრუნებები, როდესაც გადასახადი მათ მიერ გაკეთებულ შესყიდვებზე აღემატება მათ მიერ გაყიდულ საქონელზე გადასახადელ გადასახადს. მიუხედავად იმისა, რომ ეს პრინციპში მარტივად ჟღერს, საქართველოს პრაქტიკაში იგი ხშირად არ ხორციელდება. 2015 წლის ბოლოსათვის დაგროვდა მნიშვნელოვნად ჭარბი რაოდენობის დღგ კრედიტები, 1,087 მილიონი ლარის ოდენობით, რაც პოტენციურ ფისკალურ რისკს უქმნის ხელისუფლებას და იწვევს ეკონომიურ ზემოქმედებას კერძო სექტორზე. საგადასახადო სისტემის

დიაგნოსტიკური შეფასების გუნდისთვის გაუგებარია, თუ რატომ არ მოითხოვენ ბიზნესები დაბრუნებებს, რომლებიც მათ კანონით ეკუთვნით; კანონიერი დაბრუნებების მოთხოვნისაგან თავის შეკავება ჩვეულებრივ კომერციულ საქმიანობაში არ ჯდება. ამ ბოლო წლებში არ გადადგმულა რაიმე ნაბიჯი დაგროვილი საკრედიტო ინვენტორის შესამცირებლად (საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ 2013 წელს ჩატარებულმა კვლევამ უჩვენა მსგავის ჭარბი კრედიტების მარაგი, რომლებიც არც გადახდილი იყო და არც კომპენსირებული სხვა საგადასახადო ვალდებულებების ხარჯზე).

დღგ დაბრუნებების სისტემაში არსებული ამ ძირითადი გაუმართაობების ფონზე შეუძლებელია ზედმეტობის გადახდაზე ან მათ კომპენსირებაზე დახარჯული დროის სათანადოდ შეფასება. როგორც ეს ზემოთ იყო აღნიშნული, დღგ საქართველოში ანგარიშფაქტურა-კრედიტი ფუნქციის დანიშნულებას არ ასრულებს და სხვაგვარი ლოგიკით მუშაობს. საერთაშორისოდ მიღებული პრაქტიკებისაგან განსხვავებით, სადაც დღგ ზედმეტობის ამსახველი დეკლარაციების მიღებისთანავე ხდება დაბრუნება - დღგ დაბრუნება საქართველოში შემდეგი მექანიზმით ხორციელდება:

- დაგროვილი ჭარბი მოუთხოვნელი/დაუბრუნებელი დღგ მუდმივად იზრდება (განხილულია);
- გაუგებრად მცირე რაოდენობის მოთხოვნები დაბრუნებებთან დაკავშირებით (როგორც ეს გამოსახულია ცხრილში 13, 2015 წელს აქტიური და რეგისტრირებული გადამხდელების მიერ 400-ზე ნაკლები მოთხოვნა იყო გაკეთებული დაბრუნებების შესახებ, რომელთა ბაზაში შედიოდა 72,000 გადამხდელი);
- დაბრუნების მონიტორინგის არ არსებობა და დროის სტანდარტებთან დაკავშირებული კომპენსაცია იწვევს დიდი რაოდენობის გადაუხდელი (ან არაკომპენსირებული) კრედიტების დაგროვებას ხანგრძლივი დროის განმავლობაში; და
- რისკზე დაფუძნებულ, დაბრუნების სისტემებზე აგებულ სხვა ქვეყნებთან შედარებით, გადამხდელების მიერ გაკეთებულ მოთხოვნებზე უარის გაცხადების მაღალი კრიტერიუმი (2015 წელს დაბრუნების მოთხოვნაზე დაახლოებით 60 პროცენტს უარი ეთქვა—იხ. ცხრილი 13).

I. POA 9: ანგარიშვალდებულება და გამჭირვალეობა

ანგარიშვალდებულება და გამჭირვალეობა კარგი მმართველობის დედაბოძია. მათი ინსტიტუციონალიზაცია ასახავს იმ პრინციპს, რომ საგადასახადო

ადმინისტრაციებს აკისრიათ პასუხისმგებლობა მათ მიერ გამოყენებულ საზოგადოებრივ რესურსებზე და საკუთარ უფლებამოსილებაზე. იმისათვის, რომ გაძლიერდეს საზოგადოების ნდობა და რწმენა, საგადასახადო ადმინისტრაციები თავიანთ საქმიანობას ღიად უნდა ასრულებდნენ და ანგარიშვალდებულნი იყვნენ მინისტრის, ხელისუფლების, კანონმდებლობისა და საზოგადოების წინაშე მათზე დაკისრებული პასუხისმგებლობების ფარგლებში.

POA 9-ს შესაფასებლად გამოიყენება შეფასების ოთხი კრიტერიუმი:

- P9-25—შიდა გარანტიის მექანიზმები.
- P9-26—საგადასახადო ადმინისტრაციის გარე კონტროლი.
- P9-27—პატიოსნების საზოგადოებრივი აღქმა.
- P9-28—ჩატარებული ღონისძიებების, შედეგებისა და გეგმების გამოცემა.

P9-25: შიდა კონტროლის მექანიზმები

ამ კრიტერიუმისათვის, ორი განზომილების მოცულობა ახდენს არსებული შიდა კონტროლის მექანიზმების შეფასებას, რათა დაცული იქნეს საგადასახადო ადმინისტრაცია დანაკარგის, შეცდომის, ან თაღლითობისაგან. შეფასებული ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 26, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 26. P9-25 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P9-25-1. შიდა აუდიტის მიერ უზრუნველყოფილი კონტროლი	M2	C
P9-25-2. პერსონალის პატიოსნების კონტროლის მექანიზმები		D
		D+

შემოსავლების სამსახურს არა გააჩნია შიდა აუდიტის დეპარტამენტი (IA), თუმცა, როგორც ფინანსთა სამინისტროს სისტემაში შემავალი უწყება, იგი სამინისტროს შიდა აუდიტს ექვემდებარება. ფინანსთა სამინისტროს შიდა აუდიტის მცირე მოცულობის განყოფილებაში დასაქმებულია შვიდი პერსონალი (ერთი კვალიფიციური), რომლებიც გადიან პროფესიული განვითარების რეგულარულ

სწავლებებს. ფინანსთა სამინისტროს შიდა აუდიტი თავისი აუდიტის გეგმებში ითავსებს შემოსავლების სამსახურს და ანგარიშვალდებულია ფინანსთა მინისტრისა და აუდიტის საბჭოს წინაშე, რომლის წევრიც არის ფინანსთა მინისტრის პირველი მოადგილე (შემოსავლების სამსახურის უფროსი).

ფინანსთა სამინისტროს შიდა აუდიტი განვითარების ეტაპზეა და ჯერ კიდევ არ გააჩნია საინფორმაციო ტექნოლოგიის სისტემების აუდიტის ფუნქცია. შემოსავლების სამსახურის წლიური შიდა აუდიტები აქამდე შეიცავდა ფინანსურ და საგადასახადო აუდიტებს. გასულ წელს ფინანსთა სამინისტროს შიდა აუდიტმა დაასრულა თავისი პირველი სისტემაზე-დამყარებული აუდიტი (სატელეფონო ცენტრის ოპერაცია) და გასცა გაუმჯობესების რეკომენდაციები, რის შედეგადაც შემოსავლების სამსახურმა შეიმუშავა ამ რეკომენდაციების დასანერგი სამოქმედო გეგმა. ფინანსთა სამინისტროს შიდა აუდიტი აგრძელებს შემოსავლების სამსახურის შიდა კონტროლის სისტემის დოკუმენტურად ასახვას, რაზე დაყრდნობითაც უნდა შემუშავდეს რისკზე დაფუნძებული შიდა აუდიტის გეგმები. მას კარგად ესმის, რომ შემოსავლების სამსახურის საინფორმაციო ტექნოლოგიური სისტემა საგადასახადო ადმინისტრაციის რეპუტაციას მნიშვნელოვანი რისკების წინაშე აყენებს, მაგრამ მას ჯერ ჯერობით არა აქვს შესაძლებლობა, რომ ჩაატაროს საინფორმაციო ტექნოლოგიური სისტემების აუდიტი.

მოქმედებს პერსონალის პატიოსნების კონტროლის გარკვეული მექანიზმი, მაგრამ მისი ფუნქცია დანაწევრებულია და მასზე პასუხისმგებლობა არც ერთ კონკრეტულ ქვედანაყოფს არ ავალია. შემოსავლების სამსახურს საბაჟო მოხელეებისათვის შემუშავებული აქვს ეთიკის კოდექსი, მაგრამ ამგვარი კოდექსი არ არსებობს საგადასახადო მოხელეებისათვის. კადრების განყოფილებამ მცირეოდენი მუშაობა გასწია ეთიკის კოდექსის შესამუშავებლად, მაგრამ ამ საკითხზე მუშაობა შეჩერებულია ახალი, ფართო მოცულობის მომსახურების საჯარო ეთიკის კოდექსის მოლოდინში, რაზეც დაგეგმილია სამუშაო 2017 წლისათვის. არსებობს ეთიკური მომზადების მოდულის შექმნის გეგმები, რომელიც უნდა დაურიგდეს შემოსავლების სამსახურის ყველა თანამშრომელს, მაგრამ ჯერ-ჯერობით არანაირი ეთიკური მომზადება არ ჩატარებულა.

საკადრო რესურსების მართვის დეპარტამენტი, რომელიც ანგარიშვალდებულია უშუალოდ შემოსავლების სამსახურის უფროსის წინაშე, არ გააჩნია შესაბამისი საგამომიებო უფლებამოსილება და არ გაუვლია საჭირო მომზადება. ამ განყოფილებას მანდატით ევალება პერსონალის სადისციპლინო პროცედურების,

ინტერესების კონფლიქტების მოგვარებისა და ეთიკურ დარღვევებთან დაკავშირებული საქმიანობები. იგი კურირებს პერსონალის დასწრების საკითხს და იხილავს სარჩელებს მათ მიერ სავარაუდოდ ჩადენილ დანაშაულებთან დაკავშირებით. განყოფილება, რომელიც 18 ადამიანისგან შედგება 2003 წლამდე საბაჟო ადმინისტრაციის ნაწილს წარმოადგენდა. მას გარკვეული საგამოძიებო გამოცდილება აქვს საბაჟო მოხელეების მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის სავარაუდოდ ბოროტად გამოყენებასთან დაკავშირებით, მაგრამ საგადასახადო მოხელეების მიერ სავარაუდოდ ჩადენილი დანაშაულების გამოძიება დახვეწას საჭიროებს.

P9-26: საგადასახადო ადმინისტრაციის გარე კონტროლი

ამ კრიტერიუმის ორი განზომილების მოცულობა აფასებს: (1) საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ ჩატარებულ ოპერაციებსა და ფინანსური მოღვაწეობაზე განხორციელებული დამოუკიდებელი გარე ზედამხედველობის ხარისხს; და (2) ექვმიტანილი დანაშაულისა და ცუდი მმართველობის გამოძიების პროცესს. შეფასებული ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 27, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 27. P9-26 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016	
P9-26-1. საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ ჩატარებულ ოპერაციებსა და ფინანსურ მოღვაწეობაზე განხორციელებული დამოუკიდებელი გარე კონტროლის ხარისხი.	M2	C	C
P9-26-2. საექვო დანაშაულისა და დამახინჯებული მმართველობის გამოძიების პროცესი.		C	

შემოსავლების სამსახური ექვემდებარება სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის წლიურ ფინანსურ და შესაბამისობის აუდიტს, მაგრამ არ არსებობს საოპერაციო აუდიტის ჩატარების არანაირი პროგრამა. აუდიტის ანგარიშები იბეჭდება სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის ვებგვერდზე.¹⁰ ხსენებულმა უწყებამ აგრეთვე შექმნა გადახდის მონიტორინგისა და რეკომენდაციების ელექტრონული სისტემა.

¹⁰ <http://sao.ge/audit/audit-reports>.

შემოსავლების სამსახურს არ გააჩნია ომბუდსმენის ან ანტი-კორუფციული სააგენტოს მიერ რეკომენდაციების მონიტორინგისათვის საჭირო ფორმალური სისტემა. შემოსავლების სამსახურში არ არსებობს რაიმე ერთიანი ქვედანაყოფი, რომელიც გაწევდა ომბუდსმენის სარჩელებთან დაკავშირებულ საქმიანობას და მის მონიტორინგს. საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასების გუნდი შეხვდა ომბუდსმენის სამსახურის წარმომადგენლებს, რომლებმაც დაადასტურეს, რომ შემოსავლების სამსახური შეიმუშავებს რეკომენდაციებს თითოეული გადამხდელის მიერ შეტანილი სარჩელის საფუძველზე. გამოვლენილ იქნა სისტემური პრობლემები, რომელთა უმრავლესობა ეხება საგადასახადო კოდექსის ინტერპრეტაციასა და ცვლილებების გატარების რეკომენდაციებს, რომლებიც ფინანსთა სამინისტროს მიერ არის გაკეთებული. შემოსავლების სამსახური არ იღებს მონაწილეობას ამ რეკომენდაციების რეაგირებაზე.

ფინანსთა სამინისტროს საგამოძიებო სამსახური¹¹ ასრულებს შემოსავლების სამსახურის პერსონალის მიერ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედებების გამოძიების ფუნქციას. საქართველოს ანტი-კორუფციული საბჭო წარმოადგენს მაკოორდინირებელ და არა საგამოძიებო ორგანოს.¹² სხვებთან ერთად, მისი წევრები არიან აგრეთვე შემოსავლების სამსახურის უფროსი და ფინანსთა სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის უფროსი. მის მიერ 2014–16 წლებში გამოცემული სტრატეგიული გეგმა შეიცავს საბაჟო და საგადასახადო სისტემებში კორუფციის აღმოფხვრის პრიორიტეტულ ზომებს.¹³ შემოსავლების სამსახურის მიერ ციტირებული იყო დანაშაულის გამოძიების ერთი მაგალითი, როდესაც შემოსავლების სამსახურის სტრუქტურული ერთეულის უფროსი გათავისუფლებულ იქნა ფინანსთა სამინისტროს მიერ ჩატარებული გამოძიების შედეგად და საქმე განსახილველად გენერალურ პროკურატურას გადაეცა. არ არსებობს იმის მტკიცებულება, რომ შემოსავლების სამსახურში რეგულარულად მიმდინარეობდეს კორუფციისა და არასწორი მმართველობის შედეგებსა და მათზე გაკეთებულ რეკომენდაციებზე ზომების მიღება.

¹¹ <http://www.mof.ge/4478>.

¹² <http://www.justice.gov.ge/aboutus/Council/224>.

¹³ [http://www.coe.int/t/DGHL/cooperation/economiccrime/corruption/Projects/EaP-CoE%20Facility/RT%20Tbilisi%2020%20May%202014/Logframe%20AC%20Strategy%20Draft%20-%20Eng%20\(02%205%202014\).pdf](http://www.coe.int/t/DGHL/cooperation/economiccrime/corruption/Projects/EaP-CoE%20Facility/RT%20Tbilisi%2020%20May%202014/Logframe%20AC%20Strategy%20Draft%20-%20Eng%20(02%205%202014).pdf).

P9-27: პაციონების საზოგადოებრივი აღქმა

ეს კრიტერიუმი ამოწმებს თუ რა ზომები იქნა მიღებული საგადასახადო ადმინისტრაციის მიმართ საზოგადოებრივი ნდობის შესაფასებლად. შეფასებული ქულა ნაჩვენებია ცხრილში 28, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 28. P9-27 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016
P9-27. საგადასახადო ადმინისტრაციის მიმართ საზოგადოებრივი ნდობის მონიტორინგის მექანიზმი.	M1	C

საგადასახადო სისტემის მიმართ საზოგადოებრივი ნდობის მონიტორინგი ხორციელდება საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვით, მაგრამ ეს რეგულარულად არ ხდება. საერთაშორისო საფინანსო კორპორაციის მიერ 2012 წელს ჩატარდა საზოგადოებრივი აზრის გამოკვლევა 1,029 მოქმედ საწარმოებთან დაკავშირებით. მოცემული კვლევის შედეგები გამოქვეყნებულია შემოსავლების სამსახურის ვებგვერდზე.¹⁴ ცოტა ხნის წინ აშშ საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს დავალებით შპს „დელოიტ კონსალტინგის“ მიერ ჩატარდა ბიზნეს გარემოს კვლევა „მმართველობა განვითარებისთვის“ პროგრამის ფარგლებში, სახელწოდებით: *ბიზნესების დამოკიდებულება საქართველოს საგადასახადო სისტემის მიმართ*, რომელიც გამოქვეყნდა 2016 წლის მაისში. გამოკითხვის შედეგები 1,033 კომპანიებთან დაკავშირებით ძირითადად დადებითი იყო, განსაკუთრებით გადამხდელთა მომსახურების ნაწილში. თუმცა, შემოსავლების სამსახურს ჯერ არ დაუწყია ხშირი გამოკითხვების ჩატარება იმისათვის, რომ რეგულარულად დააფიქსიროს საზოგადოებრივი დამოკიდებულების ტენდენცია და მხედველობაში მიიღოს მოცემული გამოკვლევების შედეგები საკუთარი ავტორიტეტის ჩარჩოების განხილვისას.

¹⁴ “საქართველოს ბიზნეს გარემოს კვლევა 2012 წ.”; საქართველოს გადასახადის გადახდის გამარტივების პროექტი, IFC 20 აპრილი, 2012 წ. http://rs.ge/Default.aspx?sec_id=5406&lang=2#.

P9-28: ჩატარებული ღონისძიებების, შედეგებისა და გეგმების გამოცემა

ამ კრიტერიუმის ორი განზომილების მოცულობა აფასებს (1) ფინანსური და საოპერაციო ფუნქციონირების საჯარო ანგარიშებს; და (2) შემდგომი მიმართულებებისა და გეგმების გამოქვეყნებას. შეფასების ქულები ნაჩვენებია ცხრილში 29, რომელსაც თან ახლავს იმ მიზეზების განმარტება, რაც საფუძვლად უდევს ამ შეფასებას.

ცხრილი 29. P9-28 შეფასება

შეფასების არეალი	ქულების გამოყვანის მეთოდი	ქულა 2016	
P9-28-1. საგადასახადო ადმინისტრაციის ფინანსური და საოპერაციო ფუნქციონირების გასაჯაროების ხარისხი და მათი დროული გამოცემა.	M2	D	D+
P9-28-2. საგადასახადო ადმინისტრაციის მომავალი მიმართულებებისა და გეგმების გასაჯაროების ხარისხი და მათი დროული გამოცემა.		C	

შემოსავლების სამსახური ამუშავებს და აქვეყნებს მისი ფუნქციონირების წლიურ ანგარიშებს, მაგრამ ანგარიშების დროულად გამოქვეყნება არ ხორციელდება. 2013 წლის წლიური ანგარიში, რომელშიც დეტალურადაა აღწერილი ფინანსური და ოპერაციული ფუნქციონირებები, გამოქვეყნებულია შემოსავლების სამსახურის ვებგვერდზე. თუმცა 2014 წლის წლიური ანგარიში დამუშავდა და დამტკიცდა შემოსავლების სამსახურის მიერ, მისი გასაჯაროება დღემდე არ მომხდარა.

არ მოქმედებს წლიური საოპერაციო დაგეგმარების პროცესი, მაგრამ შემოსავლების სამსახურის მომავალი მიმართულებები გამოქვეყნდა საჯარო ფინანსების მართვის სახელმწიფო სტრატეგიული გეგმის¹⁵ შემადგენელი ნაწილის სახით. საჯარო ფინანსების მართვის 2016 წლის საქართველოს სტრატეგიული გეგმის II თავი აღწერს შემოსავლების სამსახურის სტრატეგიული გეგმის ძირითად პრინციპებს. ამ გეგმის ანგარიშები მიღწეული პროგრესის თაობაზე კვარტალურად მზადდება და გადაეცემა ფინანსთა მინისტრს. 2015–16 წლებში შემოსავლების სამსახურმაც გამოაქვეყნა კანონთან შესაბამისობის სტრატეგია,

¹⁵ <http://www.mof.ge/4937>.

რომელიც ხელმსაწვდომია როგორც მისი ვებგვერდის საშუალებით, ასევე
ნაბეჭდი სახით გადამხდელთა მომსახურების ცენტრებში.

დანართი I. საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასების ინსტრუმენტის ჩარჩო სტრუქტურა

ფუნქციონირების შედეგების სფეროები

საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასება ახორციელებს ქვეყნის საგადასახადო ადმინისტრაციის სისტემის შეფასებას მიღწეული შედეგების ცხრა სფეროზე მითითებით:

- რეგისტრირებულ გადამხდელთა ბაზის უტყუარობა:** გადამხდელთა დარეგისტრირება და მათი მონაცემების მთლიანად და სიზუსტით შენარჩუნებას ძირითადი მნიშვნელობა ენიჭება საგადასახადო ადმინისტრაციის ეფექტურობისათვის.
- რისკების ეფექტური მართვა:** ფუნქციონირებები უმჯობესდება, როდესაც გამოვლინდება შემოსავლისა და საგადასახადო ადმინისტრაციის საოპერაციო რისკები და ხორციელდება მათი სისტემატური მართვა.
- გადამხდელისათვის გაწეული მომსახურება კანონთან შესაბამისობის ხელშეწყობის მიზნით:** ზოგადად, გადამხდელთა უმრავლესობა შეასრულებს საკუთარ საგადასახადო ვალდებულებას თუ მათ მიეწოდათ საჭირო ინფორმაცია და გაეწიათ დახმარება, რათა მიეცეთ კანონთან ნებაყოფლობითი შესაბამისობის შესაძლებლობა.
- დროული დეკლარირება:** დეკლარაციების დროულ წარდგენას არსებითი მნიშვნელობა აქვს, რადგან საგადასახადო დეკლარაციის წარდგენა ძირითადი საშუალებაა, რითაც ხდება გადახდას დაქვემდებარებული გადამხდელის საგადასახადო ვალდებულების დადგენა.

5. **გადასახადების დროული გადახდა:** გადასახადების გადახდის დაგვიანებამ შესაძლებელია მავნე ზეგავლენა იქონიოს სახელმწიფო ბიუჯეტსა და ნაღდი ფულის მართვის საკითხში. საგადასახადო დავალიანებების ამოღება ძვირი ჯდება და დიდ დროს მოითხოვს.
6. **საგადასახადო დეკლარაციებში ასახული ინფორმაციის სიზუსტე:** საგადასახადო სისტემები მნიშვნელოვნად ეყრდნობიან საგადასახადო დეკლარაციებში ასახული ინფორმაციის სრულად და ზუსტად ასახულ ანგარიშებს. აუდიტი და სხვა შესამოწმებელი ღონისძიებები და აგრეთვე გადამხდელთა მხრიდან დასახმარებლად გაწეული აქტიური ინიციატივები, ხელს უწყობენ ზუსტ ანგარიშებს და ამცირებენ გადასახადებთან დაკავშირებულ თაღლოთობას.
7. **დავების გადაწყვეტის პროცესების ადექვატურობა:** დამოუკიდებელი, მისაწვდომი და ქმედითუნარიანი განხილვის მექანიზმები, იცავენ გადამხდელთა უფლებას გააპროტესტონ საგადასახადო შეფასება და მიეცეთ დროული და მიუკერძოებელი პროცესის აღძვრის შესაძლებლობა.
8. **საბიუჯეტო შემოსავლების ქმედითი მართვა:** მობილიზებული საგადასახადო შემოსავლები მთლიანად უნდა აღირიცხოს, განხორციელდეს მასზე მონიტორინგი მოსალოდნელი ბიუჯეტის ბაზაზე, და მოხდეს მისი გაანალიზება, სახელმწიფო შემოსავლების პროგნოზირებისათვის ინფორმაციის მისაწოდებლად. დროულად უნდა დაბრუნდეს ლეგიტიმური ზედმეტობა გადასახადის გადამხდელ ფიზიკურ ან/და იურიდიულ პირებზე.
9. **ანგარიშვალდებულება და გამჭირვალეობა:** რადგანაც საგადასახადო ადმინისტრაციები საჯარო დაწესებულების რიგებში შედის, იგი პასუხს აგებს საზოგადოებრივი რესურსების მართლებრივ გამოყენებასა და საკუთარი უფლება-მოსილების განხორციელებზე. მინისტრის, კანონმდებლობისა და ფართო საზოგადოების წინაშე არსებული ვალდებულებების ჩარჩოებიდან გამომდინარე, ადმინისტრაციულ ქმედებებზე ღია ანგარიშვალდებულების დანერგვის პრაქტიკა აძლიერებს საზოგადოებრივ რწმენასა და ნდობას.

კრიტერიუმები და მათთან დაკავშირებული შეფასების არეალი

28 კომპლექტისაგან შემდგარი გამსხვილებული კრიტერიუმები, რომლებსაც არსებითი მნიშვნელობა აქვთ საგადასახადო ადმინისტრაციის ნაყოფიერებაზე, დაკავშირებულნი არიან POA-ებთან. ზუსტად ამ კრიტერიუმებზე ხდება ქულების

მინიჭება და მათი ანგარიში. ქულების კრიტერიუმის მისაღებად ყველა 47 განზომილების მოცულობა მიიღება მხედველობაში. თითოეულ კრიტერიუმს აქვს ერთიდან ოთხამდე განზომილების მოცულობა.

განმეორებული შეფასებები უზრუნველყოფს ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ როგორ უმჯობესდება ქვეყნის საგადასახადო ადმინისტრაცია.

ქულების მეთოდოლოგია

კრიტერიუმების შეფასებაზე გამოიყენება იგივე მიდგომა, რასაც საჯარო ხარჯებისა და ფინანსური ანგარიშვალდებულების დიაგნოსტიკური საშუალებისათვის იყენებენ, რათა ერთმანეთს შევადაროთ ის სფეროები, რომლებშიც გამოყენებულია ერთი და იგივე საშუალებები.

საგადასახადო სისტემის დიაგნოსტიკური შეფასების თითოეული 47 განზომილების მოცულობის შეფასება ცალ-ცალკე ხდება. თითოეულ კრიტერიუმზე მინიჭებული მთლიანი ქულა ეფუძნება კრიტერიუმის ინდივიდუალური განზომილებების შეფასებას. განზომილებების ქულების კრიტერიუმისათვის მთლიან ქულებად შეკრება ხორციელდება ორიდან ერთ-ერთი მეთოდის გამოყენებით: მეთოდით 1 (M1) ან მეთოდით 2 (M2). ორივე M1 და M2 მეთოდისთვის გამოიყენება ABCD ოთხქულიანი სისტემა, რათა შეფასდეს თითოეული განზომილება და კრიტერიუმი.

მეთოდი M1 გამოიყენება ერთ-განზომილებიანი კრიტერიუმისა და მრავალ განზომილებიანი კრიტერიუმებისათვის, სადაც ერთი განზომილების დაბალმა ფუნქციონირებამ შესაძლებელია შელახოს იმავე კრიტერიუმის სხვა განზომილებების ფუნქციონირება (სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, კრიტერიუმის ურთიერთდაკავშირებული განზომილებების ყველაზე სუსტი რგოლი).

მეთოდი M2 ეფუძნება საშუალო არითმეტიკული ქულების გამოყვანას კრიტერიუმის თითოეული განზომილებისათვის. იგი გამოიყენება შერჩეული მრავალ განზომილებიანი კრიტერიუმისათვის, სადაც კრიტერიუმის ერთი განზომილების დაბალმა ქულამ აუცილებელი არაა შელახოს იმავე კრიტერიუმის სხვა განზომილებების მაღალი ქულების გავლენა.

დანართი II. საქართველო: ქვეყნის მოკლე მიმოხილვა

გეოგრაფია	საქართველო მდებარეობს აღმოსავლეთ ევროპასა და დასავლეთ აზიას შორის და გადაჭიმულია 69,700 კვ/კმ (c.27,000 კვ/მილი) ტერიტორიაზე. დიდ კავკასიონსა და მცირე კავკასიონს შორის მოქცეულ საქართველოს ხელსაყრელი მდებარეობა უჭირავს, დასავლეთით მას შავი ზღვა აკრავს, ჩრდილოეთით და ჩრდილო-აღმოსავლეთით რუსეთი ესაზღვრება, სამხრეთით - თურქეთი და სასომხეთი, ხოლო სამხრეთ-აღმოსავლეთით კი - აზერბაიჯანი. საქართველოს ყველაზე დიდი ქალაქია მისი დედაქალაქი - თბილისი.
მოსახლეობა	2015 წლის იანვრისათვის - 3.7295 მილიონი ადამიანი (წყარო http://www.geostat.ge/ .)
ზრდადასრულებული მოსახლეობის განათლების დონე	15 წლის ასაკს გადაცილებული მოსახლეობის 99.75 პროცენტი წერა-კითხვის მცოდნეა. (წყარო: UNESCO.org).
მშპ	2014 წლის ნომინალური მშპ: 29.2 მილიარდი ლარი (\$16.1 მილიარდი აშშ დოლარი). (წყარო: სსფ.)
სულადობრივი მშპ	\$3,676.20 აშშ დოლარი (2014წ). (წყარო: http://www.geostat.ge/ .)
მრეწველობის ძირითადი სფეროები	სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მოყვანა მოყვანა, მაგ: ვაზი, ციტრუსი და თხილი; მანგანუმის, სპილენძისა და ოქროს სამთამადნო საქმიანობა; და როგორც ალკოჰოლური, ასევე არაალკოჰოლური სასმელების, ლითონების, მანქანა-დანადგარებისა და ქიმიკატების დამზადების წვრილი ინდუსტრია. (წყარო: ცენტრალური სადაზვერვო სააგენტო მსოფლიო ფაქტების წიგნი (Central Intelligence Agency World Factbook.))
კომუნიკაციები	ინტერნეტის მომხმარებლები ყოველ 100 კაცზე: 48.9 2014წ. მობილური ტელეფონის აბონენტები ყოველ 100 კაცზე: 124.9 2014წ. (წყარო: მსოფლიო ბანკი.)
ძირითადი გადასახადები	საქართველოში არსებობს ექვსი სახის გადასახადი, რომელთაგანაც ხუთი (საშემოსავლო, მოგების, დამატებითი ღირებულების, აქციზური და იმპორტის) ეროვნული მასშტაბისაა და ერთი (ქონების გადასახადი) ადგილობრივი გადასახადია. (წყარო: საქართველო ფინანსთა სამინისტრო 2014 წ.)

გადასახადები მშპ წილობრივად	2015 წლისათვის, გადასახადები მშპ წილობრივად 25.2 პროცენტი იყო, რომელშიც შედიოდა 0.2 პროცენტი საბაჟო მოსაკრებლის მობილიზაცია. (წყარო: საერთაშორისო სავალუტო ფონდი)
გადამხდელთა რაოდენობა	მოგების გადასახადი 108,926; საშემოსავლო გადასახადი 261,639; წყაროსთან დაკავებული საშემოსავლო 119,259; და დღგ 72,220.
საბიუჯეტო შემოსავლების მობილიზაციაზე უფლებამოსილი უწყება	საქართველოს შემოსავლების სამსახური.
უწყების თანამშრომლების რაოდენობა	3,426 (საბაჟოში 1,472-ის ჩათვლით).
ფინანსური წელი	კალენდარული წელი.

დანართი III. მონაცემთა ცხრილები

A. საგადასახადო შემოსავლების მობილიზებები

ცხრილი 1. საგადასახადო შემოსავლების მობილიზებები, 2013–15 წწ ¹			
	2013	2014	2015
მილიონები (ადგილობრივ ვალუტაში)			
ბიუჯეტით განსაზღვრული საგადასახადო შემოსავლის სამიზნე ორიენტირ ²	7,289	7,230	7,980
მთლიანი საგადასახადო შემოსავლის მობილიზებები	6,659	7,242	8,011
მოგების გადასახადი	807	829	1,025
საშემოსავლო გადასახადი	1,934	1,939	2,223
დღგ - მთლიანი შიდა მობილიზებები	2,262	2,126	1,868
დღგ - იმპორტზე განხორციელებული მობილიზებები	586	1,172	1,638
დღგ - დაბრუნებები	-86	-111	-123
აქციზები შიდა ტრანზაქციებზე	205	212	220
აქციზები იმპორტზე	517	598	651
სოციალური გადასახადები	0	0	0
სხვა შიდა გადასახადები ³	252	265	309
სხვა საბაჟო ვალდებულებები	96	101	77
მთლიანი საშემოსავლო მობილიზებები პროცენტულად			
მთლიანი საგადასახადო შემოსავლის მობილიზებები	100.0	100.0	100.0
მოგების გადასახადი	12.11	11.45	12.79
საშემოსავლო გადასახადი	29.04	26.77	27.75
დღგ - მთლიანი შიდა მობილიზებები	33.97	29.36	23.32
დღგ - იმპორტზე განხორციელებული მობილიზებები	8.80	16.18	20.45
დღგ - დაბრუნებები	(-1.3)	(-1.5)	(-1.5)
აქციზები შიდა ტრანზაქციებზე	3.09	2.93	2.75
აქციზები იმპორტზე	7.76	8.26	8.13
სოციალური გადასახადები	0	0	0
სხვა შიდა გადასახადები ³	3.78	3.66	3.86
სხვა საბაჟო ვალდებულებები	1.44	1.39	0.96
მშპ-ს პროცენტულად			
მთლიანი საგადასახადო შემოსავლის მობილიზებები	24.80	24.84	25.28
მოგების გადასახადი	3.00	2.84	3.23
საშემოსავლო გადასახადი	7.20	6.65	7.01
დღგ - მთლიანი შიდა მობილიზებები	8.43	7.29	5.89
დღგ - იმპორტზე განხორციელებული მობილიზებები	2.18	4.02	5.17
დღგ - დაბრუნებები	(—)	(—)	(—)
აქციზები შიდა ტრანზაქციებზე	0.77	0.73	0.69
აქციზები იმპორტზე	1.93	2.05	2.05
სოციალური გადასახადები	0	0	0
სხვა შიდა გადასახადები	0.94	0.91	0.98
სხვა საბაჟო ვალდებულებები	0.36	0.35	0.24
ნომინალური მშპ ადგილობრივ ვალუტაში	26,847.4	29,150.5	31,691.6
განმარტებითი შენიშვნები:			
¹ ამ ცხრილში თავმოყრილია საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ მობილიზებული მთლიანი შიდა გადასახადების მონაცემები, პლუს საბაჟო სააგენტოს მიერ იმპორტზე მობილიზებული დღგ.			

² მოცემული სამიზნე ორიენტირი ჩვეულებრივ დგინდება ფინანსთა მინისტრის (ან მისი ექვივალენტის) მიერ და ამ ცხრილის შემთხვევაში მან უნდა მოიცვას მხოლოდ ცხრილში ჩამოთვლილი გადასახადები. გამოყენებული უნდა იქნეს წლის შუა რიცხვებში ჩატარებული განხილვის პროცესის შედეგად შეცვლილი, ბიუჯეტით განსაზღვრული საბლოო სამიზნე ორიენტირი.

³ "სხვა შიდა გადასახადებში" შედის, მაგალითად, ქონების გადასახადები, ფინანსური ტრანსაქციების გადასახადები და გარემოს დაცვის გადასახადები. თუ საგადასახადო ადმინისტრაცია გააკეთებს სოციალური დაცვის კონტრიბუციების (SSCs) მობილიზებას, რომელიც ბევრ ქვეყანაში საგადასახადო შემოსავლის მთავარ წყაროს წარმოადგენს, მაშინ SSC მობილიზებები ამ ცხრილში უნდა იქნეს შეყვანილი.

B. ცვლილებები გადამხდელთა რეესტრში

ცხრილი 2. ცვლილებები გადამხდელთა რეესტრში, 2013–15წწ.					
(POA 1)					
	აქტიურ გადამხდელ- თა რაოდენობა [1]	უმოქმედო (რეგისტრაციი- დან ჯერ კიდევ მოუხსნელი) [2]	მთლიანი პოზიცია წლის ბოლოს [1 + 2]	უმოქმედო პროცენტი (რეგისტრაციიდან ჯერ კიდევ მოუხსნელი)	წლის პერიოდში რეგისტრა- ციიდან მოხსნილი
2013					
მოგების გადასახადი	71,187	88,872	160,059	56.0	395
საშემოსავლო გადასახადი	354,216	752,366	1,106,582	67.9	1,010
წყაროსთან დაკავებული საშემოსავლო (დამსაქმე- ბელთა რაოდენობა)	77,689	110,198	187,887	58.6	463
დღგ	54,160	13,122	67,282	19.9	138
2014					
მოგების გადასახადი	76,210	97,649	173,859	56.1	366
საშემოსავლო გადასახადი	790,525	697,827	1,491,151	46.8	2,597
წყაროსთან დაკავებული საშემოსავლო (დამსაქმე- ბელთა რაოდენობა)	82,899	119,902	202,801	59.1	428
დღგ	60,253	16,976	77,229	22.0	149
2015					
მოგების გადასახადი	108,926	83,988	192,976	43.5	450
საშემოსავლო გადასახადი	261,639	157,861	419,500	37.6	12,617
წყაროსთან დაკავებული საშემოსავლო (დამსაქმე- ბელთა რაოდენობა)	119,259	104,389	223,648	46.6	547

დღა	72,220	12,426	84,610	14.9	285
-----	--------	--------	--------	------	-----

C. სატელეფონო საცნობარო ზარები

ცხრილი 3. სატელეფონო საცნობარო ზარების ლოდინის დრო (2015 წ. მაისიდან 2016 წ. აპრილამდე) (POA 3)			
თვე	მიღებული სატელეფონო საცნობარო ზარების მთლიანი რაოდენობა	ექვსი წუთის დაგვიანებით გაცემული პასუხები სატელეფონო საცნობარო ზარებზე	
		რაოდენობა	მთლიანი ზარების პროცენტულად
მაისი 2015	16,173	15,786	97.60
ივნისი 2015	16,193	16,164	99.82
ივლისი 2015	12,677	12,654	99.81
აგვისტო 2015	9,829	9,274	94.35
სექტემბერი 2015	9,813	9,800	99.86
ოქტომბერი 2015	14,164	14,086	99.44
ნოემბერი 2015	13,855	13,726	99.06
დეკემბერი 2015	12,209	12,133	99.37
იანვარი 2016	13,640	13,586	99.60
თებერვალი 2016	13,902	13,859	99.69
მარტი 2016	14,431	14,129	97.90
აპრილი 2016	14,696	14,217	96.74
სულ 12 თვეში	161,582	159,414	98.60
განმარტებითი შენიშვნები:			
¹ TADAT-ის შეფასება ვრცელდება სატელეფონო ზარებზე ექვსი წუთის ინტერვალებით გაცემული პასუხების დროზე დამყარებულ სტანდარტებს.			

D. დეკლარირება

ცხრილი 4. მოგების გადასახადის დროული დეკლარირება 2015 წლისათვის (POA 4)			
	დროულად წარდგენილი დეკლარაციების რაოდენობა ¹	ნავარაუდები რაოდენობის დეკლარაციების წარდგენა ²	დროული გადახდის მაჩვენებელი ³ (პროცენტულად)
მოგების გადასახადის ყველა გადამხდელი	75,345	107,542	70
მხოლოდ მსხვილი გადამხდელები	1,281	1,384	93

განმარტებითი შენიშვნები:

¹ 'დროული' წარდგენა ნიშნავს CIT დეკლარაციების (დაბრუნებების) წარდგენას ნორმატიულად განსაზღვრული დროის ვადებში (პლუს ნებისმიერი 'საშელავათო პერიოდი,' რომელიც გამოიყენება საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ როგორც ადმინისტრაციული პოლიტიკის საკითხი).

² 'სავარაუდოდ მოსალოდნელი' დეკლარაციები ნიშნავს CIT დეკლარაციების მთლიან რაოდენობას, რომლებიც წარგენილი უნდა იქნეს დარეგისტრირებული CIT გადამხდელის მიერ, თუკი ისინი იცავენ თავიანთ კანონიერ ვალდებულებებს დეკლარაციების დროული წარდგენის თაობაზე.

³ 'დროული წარდგენის კურსი' ნიშნავს ნორმატიულად განსაზღვრული დროის ვადებში წარდგენილი დეკლარაციების პროცენტულ რაოდენობას რეგისტრირებული გადამხდელისაგან სავარაუდოდ მოსალოდნელი მთლიანი რაოდენობის პროცენტულად გამოსახულ დეკლარაციების წარდგენასთან:

CIT-ის მიერ ვადებში წარდგენის კურსია:

$$\frac{\text{ვადებში წარდგენილი CIT დეკლარაციების რაოდენობა}}{\text{რეგისტრირებული CIT გადამხდელისგან სავარაუდოდ მოსალოდნელი დეკლარაციების რაოდენობა}} \times 100$$

ცხრილი 5. საშემოსავლო გადასახადის დროული დეკლარირება 2015 წლისათვის			
	დროულად წარდგენილი დეკლარაციების რაოდენობა ¹	სავარაუდო რაოდენობის დეკლარაციების წარდგენა ²	დროული გადახდის მაჩვენებელი ³ (პროცენტულად)
საშემოსავლო გადასახადის ყველა გადამხდელი	142,328	261,639	54

განმარტებითი შენიშვნები:

¹ 'დროული' წარდგენა ნიშნავს PIT დეკლარაციების (დაბრუნებების) წარდგენას ნორმატიულად განსაზღვრული დროის ვადებში (პლუს ნებისმიერი 'საშელავათო პერიოდი,' რომელიც გამოიყენება საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ როგორც ადმინისტრაციული პოლიტიკის საკითხი).

² 'სავარაუდოდ მოსალოდნელი' დეკლარაციები ნიშნავს PIT დეკლარაციების მთლიან რაოდენობას, რომლებიც წარგენილი უნდა იქნეს დარეგისტრირებული PIT გადამხდელის მიერ, თუკი ისინი იცავენ თავიანთ კანონიერ ვალდებულებებს დეკლარაციების დროულად წარდგენის თაობაზე.

³ 'დროული წარდგენის კურსი' ნიშნავს ნორმატიულად განსაზღვრული დროის ვადებში წარდგენილი დეკლარაციების პროცენტულ რაოდენობას რეგისტრირებული გადამხდელისაგან სავარაუდოდ მოსალოდნელი მთლიანი რაოდენობის პროცენტულად გამოსახულ დეკლარაციების წარდგენასთან:

PIT-ის მიერ ვადებში წარდგენის კურსია:

$$\frac{\text{ვადებში წარდგენილი PIT დეკლარაციების რაოდენობა}}{\text{რეგისტრირებული PIT გადამხდელისგან სავარაუდოდ მოსალოდნელი დეკლარაციების რაოდენობა}} \times 100$$

ცხრილი 6. დროული დეკლარირება დღე კრილში 2015 წლისათვის			
თვე	დროულად წარდგენილი დეკლარაციების რაოდენობა ¹	სავარაუდო რაოდენობის დეკლარაციების წარდგენა ²	დროული გადახდის მაჩვენებელი ³ (პროცენტულად)
იანვარი	42,273	70,858	60
თებერვალი	42,382	70,858	60
მარტი	42,548	70,858	60
აპრილი	42,955	70,858	61
მაისი	42,834	70,858	60

იენისი	43,685	70,858	62
ივლისი	44,083	70,858	62
აგვისტო	44,129	70,858	62
სექტემბერი	44,619	70,858	63
ოქტომბერი	45,083	70,858	64
ნოემბერი	45,521	70,858	64
დეკემბერი	46,030	70,858	65
მთლიანად წელიწადში	526,142	850,296	62

განმარტებითი შენიშვნები:

¹ 'დროული' წარდგენა ნიშნავს VAT დეკლარაციების (დაბრუნებების) წარდგენას ნორმატიულად განსაზღვრული დროის ვადებში (პლუს ნებისმიერი 'საშეღავათო პერიოდი,' რომელიც გამოიყენება საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ როგორც ადმინისტრაციული პოლიტიკის საკითხი).

² 'სავარაუდოდ მოსალოდნელი' დეკლარაციები ნიშნავს VAT დეკლარაციების მთლიან რაოდენობას, რომლებიც წარგენილი უნდა იქნეს დარეგისტრირებული VAT გადამხდელების მიერ, თუკი ისინი იცავენ თავიანთ კანონიერ ვალდებულებებს დეკლარაციების დროულად წარდგენის თაობაზე.

³ 'დროული წარდგენის კურსი' ნიშნავს ნორმატიულად განსაზღვრული დროის ვადებში წარდგენილი VAT დეკლარაციების პროცენტულ რაოდენობას რეგისტრირებული გადამხდელებისაგან სავარაუდოდ მოსალოდნელი მთლიანი რაოდენობის პროცენტულად გამოსახულ დეკლარაციების წარდგენასთან:

VAT -ის მიერ ვადებში წარდგენის კურსია:

$$\frac{\text{ვადებში წარდგენილი VAT დეკლარაციების რაოდენობა}}{\text{რეგისტრირებული VAT გადამხდელებისგან სავარაუდოდ მოსალოდნელი დეკლარაციების რაოდენობა}} \times 100$$

ცხრილი 7. დღგ დეკლარაციების დროული წარდგენა—მხოლოდ მსხვილი გადამხდელები 2015 წლისთვის			
თვე	დროულად წარდგენილი დეკლარაციების რაოდენობა¹	ნავარაუდები რაოდენობის დეკლარაციების წარდგენა²	დროულად გადახდის მაჩვენებელი³ (პროცენტებში)
იანვარი	1,298	1,362	95
თებერვალი	1,296	1,362	95
მარტი	1,294	1,362	95
აპრილი	1,290	1,362	95
მაისი	1,273	1,362	93
ივნისი	1,288	1,362	95
ივლისი	1,278	1,362	94
აგვისტო	1,270	1,362	93
სექტემბერი	1,269	1,362	93
ოქტომბერი	1,271	1,362	93
ნოემბერი	1,258	1,362	92
დეკემბერი	1,260	1,362	93
მთლიანად წელიწადში	15,345	16,344	94

განმარტებითი შენიშვნები:

¹ 'დროული' წარდგენა ნიშნავს VAT დეკლარაციების (დაბრუნებების) წარდგენას ნორმატიულად განსაზღვრული დროის ვადებში (პლუს ნებისმიერი 'საშელავათო პერიოდი,' რომელიც გამოიყენება საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ როგორც ადმინისტრაციული პოლიტიკის საკითხი).

² 'ნავარაუდოდ მოსალოდნელი' დეკლარაციები ნიშნავს VAT დეკლარაციების მთლიან რაოდენობას, რომლებიც წარგენილი უნდა იქნეს დარეგისტრირებული VAT გადამხდელების მიერ, თუკი ისინი იცავენ თავიანთ კანონიერ ვალდებულებებს დეკლარაციების დროულად წარდგენის თაობაზე.

³ 'დროული წარდგენის კურსი' ნიშნავს ნორმატიულად განსაზღვრული დროის ვადებში წარდგენილი დეკლარაციების პროცენტულ რაოდენობას რეგისტრირებული გადამხდელებისაგან სავარაუდოდ მოსალოდნელი მთლიანი რაოდენობის პროცენტულად გამოსახულ დეკლარაციების წარდგენასთან:

$$\frac{\text{ვადებში წარდგენილი VAT დეკლარაციების რაოდენობა}}{\text{რეგისტრირებული VAT გადამხდელებისგან სავარაუდოდ მოსალოდნელი დეკლარაციების რაოდენობა}} \times 100$$

ცხრილი 8. წყაროსთან დაკავებული საშემოსავლოს დროული დეკლარირება (წარდგენილი დამსაქმებლების მიერ) 2015 წლისთვის			
თვე	დროულად წარდგენილი დეკლარაციების რაოდენობა¹	ნავარაუდები რაოდენობის დეკლარაციების წარდგენა²	დროულად გადახდის მაჩვენებელი³ (პროცენტებში)
იანვარი	66,020	119,259	56
თებერვალი	66,364	119,259	56
მარტი	66,848	119,259	56
აპრილი	67,285	119,259	56
მაისი	67,104	119,259	56
ივნისი	68,455	119,259	57
ივლისი	68,575	119,259	58
აგვისტო	68,591	119,259	58
სექტემბერი	69,344	119,259	58
ოქტომბერი	70,096	119,259	59
ნოემბერი	70,631	119,259	59
დეკემბერი	71,976	119,259	60
მთლიანად წელიწადში	821,289	1,431,108	57

განმარტება:

¹ 'დროული' წარდგენა ნიშნავს დეკლარაციების (დაბრუნებების) წარდგენას ნორმატიულად განსაზღვრული დროის ვადებში (პლუს ნებისმიერი 'საშეღვათო პერიოდი,' რომელიც გამოიყენება საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ როგორც ადმინისტრაციული პოლიტიკის საკითხი).

² 'ნავარაუდოდ მოსალოდნელი' დეკლარაციები ნიშნავს წყაროსთან დაკავებული საშემოსავლო გადასახადის დეკლარაციების რაოდენობას, რომლებიც მიღებული უნდა იქნეს საგადასახადო ადმინისტრაციის მიერ დარეგისტრირებული დამსაქმებლებისგან, რომლებსაც აკისრიათ წყაროსთან საშემოსავლო გადასახადის დაკავების ვალდებულებები, თუკი ყველა მათგანი ასრულებს კანონის ვალდებულებას დეკლარაციების წარდგენის თაობაზე.

³ 'დროული წარდგენის კურსი' ნიშნავს ნორმატიულად განსაზღვრული დროის ვადებში დამსაქმებლების მიერ წარდგენილი განაცემების ინფორმაციით წყაროსთან დაკავებული საშემოსავლოს დეკლარაციების პროცენტულ რაოდენობას რეგისტრირებული დამსაქმებლისაგან სავარაუდოდ მოსალოდნელი წყაროსთან დაკავებული საშემოსავლო გადასახადის მთლიანი რაოდენობის პროცენტულად გამოსახულ დეკლარაციების წარდგენასთან:

$$\frac{\text{ვადებში წარდგენილი PAYE დაქვითვის დეკლარაციების რაოდენობა}}{\text{რეგისტრირებული დამსაქმებლებისაგან სავარაუდოდ მოსალოდნელი PAYE დაქვითვის დეკლარაციები}} \times 100$$

E. ელექტრონული სერვისები

ცხრილი 9. ელექტრონული მომსახურებების გამოყენება, 2013–15წ.¹			
(რეგ. POAs 4 და 5)			
	2013	2014	2015
	დეკლარაციების წარდგენა ელექტრონულად² (თითოეული ტიპის გადასახადზე წარდგენილი ყველა დეკლარაცია პროცენტულად)		
მოგების გადასახადი	99.98	99.99	100
საშემოსავლო გადასახადი	99.94	99.96	99.94
დღგ	≈100	≈100	≈100
წყაროსთან დაკავებული საშემოსავლო (დამსაქმებლების მიერ წარდგენილი)	≈100	≈100	≈100
	ელექტრონული გადახდები³ (თითოეული ტიპის გადასახადზე მიღებული გადახდების მთლიანი რაოდენობა პროცენტულად)		
მოგების გადასახადი	100	100	100
საშემოსავლო გადასახადი	100	100	100
დღგ	100	100	100
წყაროსთან დაკავებული საშემოსავლო (დამსაქმებლების მიერ წარდგენილი)	100	100	100
	ელექტრონული გადახდები (თითოეული ტიპის გადასახადზე მიღებული გადახდების მთლიანი მოცულობა პროცენტულად)		
მოგების გადასახადი	100	100	100
საშემოსავლო გადასახადი	100	100	100
დღგ	100	100	100
წყაროსთან დაკავებული საშემოსავლო (დამსაქმებლების მიერ წარდგენილი)	100	100	100
განმარტებითი შენიშვნები:			
<p>¹ ამ ცხრილში მოცემული მონაცემები წარმოაჩენს თუ როგორი აქტიურობით იყენებს საგადასახადო ადმინისტრაცია თანამედროვე ტექნოლოგიას ოპერაციების გარდასაქმნელად, კერძოდ, ისეთ სექტორებში, როგორცაა დეკლარაციების წარდგენა და გადახდა.</p>			
<p>² ამ ცხრილის მიზნებისათვის, ელექტრონულ გადახდაში იგულისხმება ის დაწესებულებები, რომლებიც გადამხდელს შესაძლოა აძლევდნენ შეავსონ საგადასახადო დეკლარაციები ონლაინ რეჟიმში და წარადგინონ ისინი ინტერნეტის საშუალებით.</p>			
<p>³ ელექტრონული გადახდის მეთოდებში შედის საკრედიტო ბარათები, სადებიტო ბარათები და თანხების ელექტრონული მეთოდით გადარიცხვა (როდესაც ფული ინტერნეტის საშუალებით ელექტრონულად იგზავნება გადამხდელის საბანკო ანგარიშიდან სახლმწიფო ხაზინის ანგარიშზე) ელექტრონული გადახდების განხორციელება შესაძლებელია, მაგალითად, მობილური ტელეფონით, რომლის ტექნოლოგიაც უზრუნველყოფს მობილური ტელეფონების ინტერნეტ ტერმინალად გადაქცევას, საიდანაც შესაძლებელი იქნება გადახდების განხორციელება. TADAT-ის მიერ გაზომვის განხორციელების მიზნებისათვის, გადამხდელის მიერ მესამე პირზე პერსონალურად გადახდილი გადასახადი (მაგ. ბანკი ან ფოსტა), რომელიც შემდეგ აგენტის მიერ ელექტრონულად გადაირიცხება სახაზინო ანგარიშზე, აკმაყოფილებს ელექტრონული გადახდის მეთოდს.</p>			

F. გადახდები

ცხრილი 10. 2015 წლის განმავლობაში განხორციელებული დღგ (VAT) გადახდები (რეგ: POA 5)			
	დროულად გადახდილი დღგ გადასახადები ¹	გადასახდელი დღგ გადასახადები ²	დროულად გადახდის კურსი ³ (პროცენტულად)
შეფასებული გადახდების რაოდენობა	235,579	270,001	87
გადახდების მოცულობა (მილიონ ლარებში)	1,956	2,144	91
განმარტებითი შენიშვნები:			
<p>¹ 'დროული' გადახდები ნიშნავს გადასახადის ნორმატიულად განსაზღვრულ დროის ვადებში ან ვადებზე ადრე გადახდას.</p> <p>² 'გადასახდელ გადასახადებში' შედის ყველა ტიპის გადასახდელი გადასახადი იქნება ეს თვით შეფასებული, თუ ადმინისტრაციის მიერ დაკისრებული (აუდიტის შედეგად დადგენილი გადასახდელი გადასახადის ჩათვლით).</p> <p>³ 'დროული გადახდის კურსი' არის ნორმატიულად განსაზღვრულ დროის ვადებში განხორციელებული დღგ 'ს გადახდების რიცხოზომიერი (ან მოცულობითი) მონაცემის, მთლიანად გადასახდელი დღგ 'ს რიცხოზომიერი (ან მოცულობითი) მონაცემთან პროცენტული ასახვა:</p> <p>დროული გადახდის კურსის რიცხოზომიერი გამოსახულება: $\frac{\text{დროულად განხორციელებული დღგ (VAT) გადახდების რაოდენობა}}{\text{მთლიანად გადასახდელი დღგ (VAT) გადასახადები}} \times 100$</p> <p>დროული გადახდის კურსის მოცულობითი გამოსახულება: $\frac{\text{დროულად განხორციელებული დღგ (VAT) გადახდების მოცულობა}}{\text{მთლიანად გადასახდელი დღგ (VAT) გადასახადები}} \times 100$</p>			

G. შიდა საგადასახადო დავალიანება

ცხრილი 11. საგადასახადო დავალიანებების მოცულობა, 2013–15 წწ. ¹ (POA 5)			
	2013	2014	2015
	მილიონ ლარებში		
მთლიანად მოზიდული საგადასახადო შემოსავლი (ცხრილი 1) (A)	6,659	7,242	8,011
მთლიანი საგადასახადო დავალიანებები ფისკალური წლის ბოლოს ² (B)	5,140	6,166	5,846
<i>ძირითადი</i>			1,925
<i>სანქცია-საურავები და პროცენტი</i>			3,921
რომელთაგანაც: ამოღებულია ³ (C)			553
რომელთაგანაც: ამოუღებელია			5,293
საგადასახადო დავალიანებები, რომლებიც 12 თვეზე ადრინდელია (D)	4,749	5,418	5,155
	პროცენტებში		
(B)-ს კოეფიციენტი (A)-სთან ⁴	77	85	73
(C)-ს კოეფიციენტი (A)-სთან ⁵			6.9
(D)-ს კოეფიციენტი (B)-სთან ⁶	92	88	88
განმარტებითი შენიშვნები:			

- ¹ ამ ცხრილში მოცემული მონაცემები გამოყენებული იქნება საგადასახადო დავალიანებების მოცულობის შესაფასებლად წლიურ ამოდებებთან შეფარდებით და შეამოწმებს თუ რამდენად მნიშვნელოვნადაა ვადაგადაცილებული საგადასახადო ვალდებულებები (მაგ. 12 თვეზე ადრინდელი).
- ² 'მთლიანი საგადასახადო დავალიანებები' შეიცავს გადასახადს, სანქცია-საურავებსა და დაგროვილ პროცენტს.
- ³ 'ამოსაღები' საგადასახადო დავალიანებები განისაზღვრება, როგორც ვადაგადაცილებული შიდა გადასახადის მთლიანი რაოდენობა, სანქცია-საურავებისა და პროცენტის ჩათვლით, რომლის ამოღება დაბრკოლებებს არ ექვემდებარება. ამრიგად, ამოსაღებ საგადასახადო დავალიანებებში ზოგადად არ შედის (ა) გადამხდელის მიერ ფორმალურად გაპროტესტებული თანხები, რომელთან მიმართებითაც შეჩერებულია თანხის ამოსაღები ღონისძიებები გადაწყვეტილების გამოტანამდე; (ბ) კანონის ძალით ამოუღებელი თანხები (მაგ. გაკოტრების შედეგად შეწყნარებული ვალი); და (ც) და სხვა სახის ამოუღებელი დავალიანებები (მაგ. მევალეს არ გააჩნია ფული ან სხვა ქონება).
- ⁴ ანუ $\frac{\text{ფისკალური წლის ბოლოსათვის დაგროვილი მთლიანი საგადასახადო დავალიანების მოცულობა}}{\text{ფისკალურ წელში ამოღებული მთლიანი გადასახადი}} \times 100$
- ⁵ ანუ $\frac{\text{ფისკალური წლის ბოლოსათვის ამოსაღები საგადასახადო დავალიანებების მოცულობა}}{\text{ფისკალურ წელში ამოღებული მთლიანი გადასახადი}} \times 100$
- ⁶ ანუ $\frac{\text{საგადასახადო დავალიანებების მოცულობა} > \text{წლის ბოლოს 12 თვეზე ადრინდელი}}{\text{მთლიანი საგადასახადო დავალიანების მოცულობა}} \times 100$

H. საგადასახადო დავის გადაწყვეტა

ცხრილი 12. ადმინისტრაციული განხილვების დასრულება 2015 წ. (POA 7)							
თვე	მთლიანად დარულებული რაოდენობა	30 დღის განმავლობაში დასრულებული		60 დღის განმავლობაში დასრულებული		90 დღის განმავლობაში დასრულებული	
		რიცხვი	მთლიანის პროცენტი	რიცხვი	მთლიანის პროცენტი	რიცხვი	მთლიანის პროცენტი
იანვარი 2015	469	165	35.18	274	58.42	30	6.40
თებერვალი 2015	719	188	26.15	409	56.88	122	16.97
მარტი 2015	804	235	29.23	373	46.39	196	24.38
აპრილი 2015	858	308	35.90	358	41.72	192	22.38
მაისი 2015	928	324	34.91	369	39.76	235	25.32
ივნისი 2015	847	479	56.55	272	32.11	96	11.33
ივლისი 2015	670	417	62.24	213	31.79	40	5.97
აგვისტო 2015	697	436	62.55	221	31.71	40	5.74
სექტემბერი 2015	458	194	42.36	211	46.07	53	11.57
ოქტომბერი 2015	823	423	51.40	313	38.03	87	10.57
ნოემბერი 2015	713	305	42.78	330	46.28	78	10.94
დეკემბერი 2015	1,233	635	51.50	501	40.63	97	7.87
მთლიანად 12-თვეში	9,219	4,109	44.57	3,844	41.70	1,266	13.73

ცხრილი 13. დღგ ზედმეტობის დაბრუნებები 2015 წლისათვის (POA 8)		
	მოთხოვნების რაოდენობა	მოცულობა ლარებში
მთლიანად მიღებული მოთხოვნები (A)	380	183,231,102.09
მთლიანად დაბრუნებული დღგ ¹	153	127,577,685.19
რომელთაგანაც: დაბრუნებული იქნა 30 დღეში (B) ²	53	77,055,620.37
რომელთაგანაც: დაბრუნებული იქნა 30 დღის შემდეგ	100	50,522,064.82
დღგ დაბრუნების მოთხოვნებზე გაცხადებული უარის მთლიანი რაოდენობა ³	227	55,653,416.90
რომელთაგანაც: უარი ეთქვათ 30 დღის განმავლობაში (C)	227	55,653,416.90
რომელთაგანაც: უარი ეთქვათ 30 დღის შემდეგ დღგ ზედმეტობის დაბრუნებაზე გაკეთებული და დაუმუშავებელი მოთხოვნების მთლიანი რაოდენობა ⁴		
რომელთაგანაც: დაბრუნებაზე უარის თქმის არანაირი გადაწყვეტილება არ ყოფილა მიღებული		
რომელთაგანაც: დამტკიცებულია, მაგრამ ჯერ გადახდილი ან კომპენსირებული არ არის		
	პროცენტულად	
(B+C)-ს კოეფიციენტი (A)-სთან⁵	73.7	72.4

განმარტებითი შენიშვნები:

¹ შეიყვანეთ ყველა გადახდილი დაბრუნება და აგრეთვე სხვა საგადასახადო ვალდებულებების ხარჯზე კომპენსირებული დაბრუნებები.

² TADAT-ის ღონისძიებების შესრულება 30-დღიან სტანდარტთან შედარებით.

³ შეიყვანეთ ის შემთხვევები, როდესაც გადამხდელის მიერ დაბრუნების შესახებ (მაგ. როდესაც კანონიერი მოთხოვნები დაბრუნებასთან დაკავშირებით არ შესრულებულა) გაკეთებულ მოთხოვნაზე მიღებულ იქნა უარის თქმის (უარყოფის) ფორმალური გადაწყვეტილება.

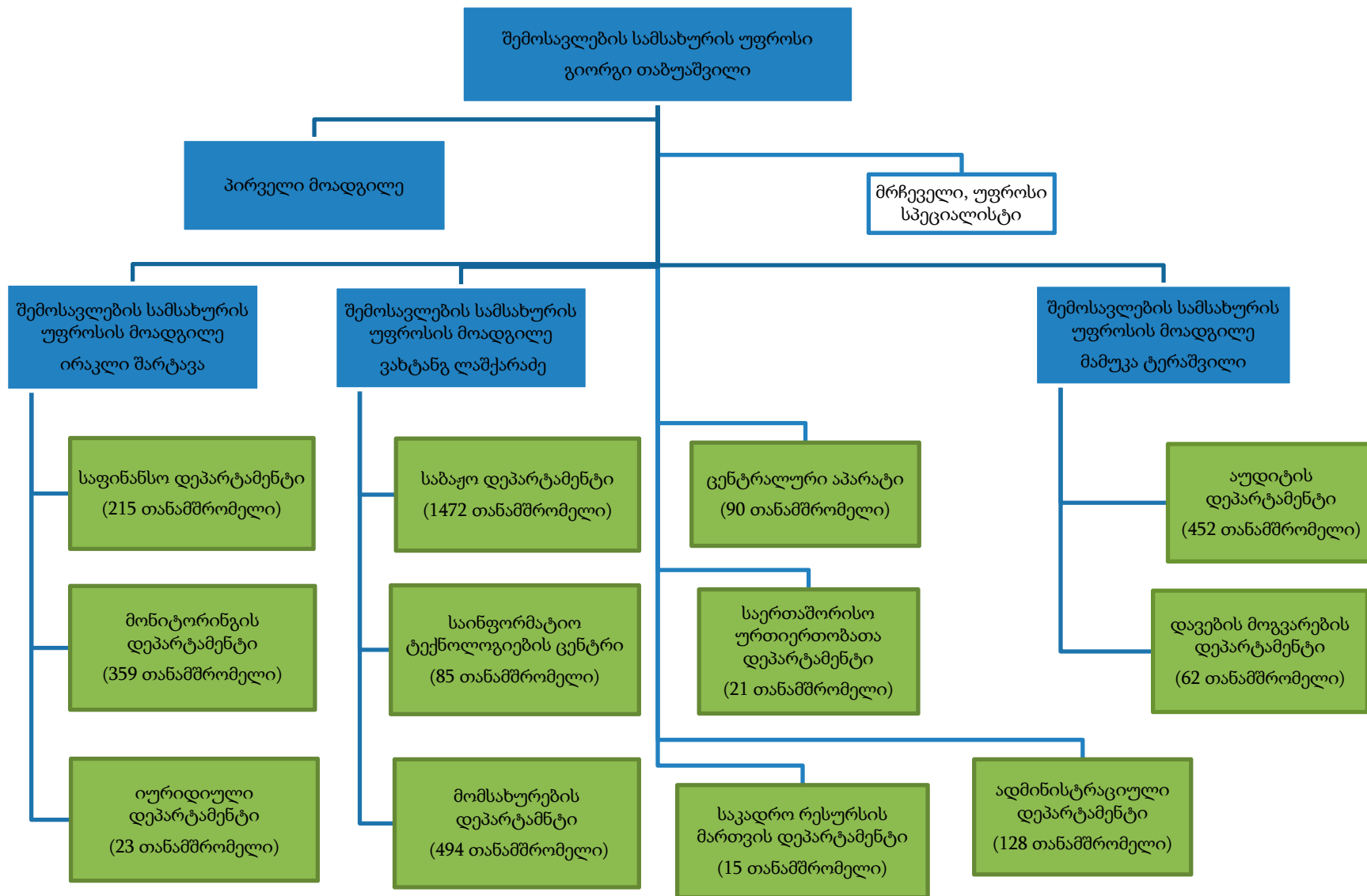
⁴ შეიყვანეთ ყველა შემთხვევები, რომლებშიც დაბრუნების დამუშავება დაუმთავრებელია—მაგ., რომელშიც (a) არ ყოფილა მიღებული ფორმალური გადაწყვეტილება დაბრუნებაზე გაკეთებული მოთხოვნის უარსაყოფად; ან (b) დაბრუნება დამტკიცებულ იქნა, მაგრამ მისი გადახდა ან კომპენსირება არ მომხდარა.

⁵ ანუ $\frac{\text{გადახდილი დღე (VAT) დაბრუნებების რაოდენობა ან მოცულობა} + 30 \text{ დღის განმავლობაში უარყოფილი დღე დაბრუნებაზე მიღებული მოთხოვნების მილიანი რაოდენობა ან მოცულობა}}{\text{დღე დაბრუნებაზე მიღებული მოთხოვნების მილიანი რაოდენობა ან მოცულობა}} \times 100$

დანართი IV. საორგანიზაციო სტრუქტურა

შემოსავლების სამსახურის-საორგანიზაციო სტრუქტურა 2016 წლის ივნისის თვეში

სულ: 3,426 თანამშრომელი

დანართი V. მტკიცებულებათა წყაროები

კრიტერიუმები	მტკიცებულებათა წყაროები
P1-1. ზუსტი და სანდო ინფორმაცია გადამხდელის შესახებ.	<ul style="list-style-type: none"> • რაოდენობრივი მონაცემების ცხრილი 2 დანართში III მოცემული რიცხობრივი მონაცემები. • დღგ რეგისტრაციის ფურცელი. • შემოსავლების სამსახურის ბრძანება რეესტრის გაწმენდის შესახებ: ბრძანება No 996 თარიღი: 31 დეკემბერი, 2010 წ.
P1-2. პოტენციური საგადამხდლო ბაზის ცოდნა.	<ul style="list-style-type: none"> • მონიტორინგის დეპარტამენტის მიერ 2016 წლის იანვარ-აპრილის პერიოდისათვის გამოცემული დაუფირეგისტრირებელი გადამხდელის სტატისტიკური მონაცემები.
P2-3. კანონთან შესაბამისობის რისკების გამოვლენა, შეფასება, დიფერენციაცია და რაოდენობრივი განსაზღვრა.	<ul style="list-style-type: none"> • შემოსავლების სამსახურის ბრძანება No 587 რისკის შეფასების კომისიის დაარსების თაობაზე.
P2-4. რისკების შემცირება კანონთან შესაბამისობის გასაუმჯობესებელი გეგმის გამოყენებით.	<ul style="list-style-type: none"> • კანონთან ნებაყოფლობითი შესაბამისობის სტრატეგია 2015–16 წწ. • საგადასახადო ადმინისტრირების დეპარტამენტის გეგმის ასლი 2015 წ. კანონთან შესაბამისობის რისკის მართვა. • 44 მუხლსა და დანართში ცვილებების შეტანის გაცნობის წერილი No 25810-21 თარიღი: 27 მარტი, 2016 წ.
P2-5. კანონთან შესაბამისობის რისკის შემცირების ღონისძიებების მონიტორინგი და შეფასება.	<ul style="list-style-type: none"> • შემოსავლების სამსახურის ბრძანება No 587 რისკის შეფასების კომისიის დაარსების შესახებ. • 2015 წლის 6 აგვისტოს გამოცემული ადმინისტრირების დეპარტამენტის უფროსის მოადგილის მოხსენება გადამხდელთა დეკლარაციებში ქონების შემცირებულ გადასახადზე რეაგირების სტრატეგიის შესახებ. • ქონების გადასახადის სტატისტიკა 2012–15 წლებისთვის. • კანონთან შესაბამისობის რისკის მართვის გეგმის გაუმჯობესება
P2-6. უწყებრივი რისკების გამოვლენა, შეფასება და შემსუბუქება.	არ არსებობს
P3-7. ინფორმაციის მოცულობა, სიახლე და ხელმისაწვდომობა.	<ul style="list-style-type: none"> • შემოსავლების სამსახურის ვებგვერდი: http://rs.ge/5353. • რაოდენობრივი მაჩვენებლების ცხრილი 3 დანართში III მოცემული რიცხობრივი მონაცემები. • საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, მარტი 2013 წ. (ინგლისური თარგმანი). • საგადასახადო ჯიბის წიგნაკი, საქართველო, 2014 წ. • შემოსავლების სამსახურის ბრძანება No 22713 ვებგვერდისათვის სამუშაო ჯგუფის დაარსების შესახებ 2015 წ. • საზგადოებასთან ურთიერთობის ფუნქციების განმარტება ორგანიზაციული ცხრილის თანახმად. • აშშ საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს მმართველობა განვითარებისთვის პროექტის მიერ დაკვეთილი საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვა. <i>საწარმოების</i>

კრიტერიუმები	მტკიცებულებათა წყაროები
	<p><i>დამოკიდებულება საქართველოს საგადასახადო სისტემის მიმართ.</i> USAID 2016 წ.</p> <ul style="list-style-type: none"> სასკოლო პროგრამა: მაგ., სასწავლო ექსკურსია, ბათუმი 6–7 ივნისი, 2016 წ. http://www.rs.ge/Default.aspx?sec_id=4846&lang=2&newsid=3937 ახალი ამბები ღია კარის დღე: თბილისი აგვისტო 2015 წ. http://www.rs.ge/default.aspx?sec_id=4846&lang=2&newsid=3608 ბროშურები/ზუკლეტები—დარიგდა ნაბეჭდი სახით. Privé პირადი მრჩეველი საგადასახადო საკითხებში: http://www.rs.ge/en/4858# ანგარიში სატელეფონო ცენტრის სისტემებზე (ელ.ფოსტა თარიღი: 7 ივნისი, 2016 წ.).
P3-8. გადამხდელის კანონთან შესაბამისობის ხარჯების შესამცირებელი ინიციატივების მასშტაბი	<ul style="list-style-type: none"> გადამხდელთათვის გაგზავნილი შეტყობინებები: მაგ. ახალ დარეგისტრირებული გადამხდელის ელექტრონულ გვერდზე გაგზავნილი ტექსტი. შემოსავლების სამსახურის ვებგვერდი: http://rs.ge/5353. უბნის საგადასახადო ოფიცის პროგრამა.
P3-9. გადამხდელთა მოსაზრებების გაზიარება პროდუქტებისა და მომსახურების შესახებ.	<ul style="list-style-type: none"> ““ღია კარის დღის“ კითხვარი. განკარგულება No 12705 თარიღი: 6 მაისი, 2016 წ., რომელიც საფუძველს უყრის თემატური კვლევის საკოორდინაციო საბჭოს დაარსებას. თემატურ კვლევებთან დამაკავშირებელი ბმულები ვებგვერდზე: http://www.rs.ge/5699. გადამხდელის კონსულტაცია ბლანკებზე. http://demo-eservices.rs.ge/Login.aspx. საქართველოს ბიზნეს გარემოს კვლევა 2012 წ. აშშ საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს მმართველობა განვითარებისთვის პროექტის მიერ დაკვეთილი კვლევა: <i>ბიზნესების აღქმა საქართველოს საგადასახადო სისტემის მიმართ</i>, აშშ საერთაშორისო განვითარების სააგენტო, 2016 წ.
P4-10. დროული დეკლარირების მაჩვენებელი	<ul style="list-style-type: none"> რიცხოზოვი მონაცემები ცხრილიდან 4-8, დანართში III.
P4-11. ელექტრონული დეკლარირების მექანიზმების გამოყენება.	<ul style="list-style-type: none"> რიცხოზოვი მონაცემები ცხრილიდან 9 დანართში III.
P5-12. ელექტრონული გადახდის მეთოდების გამოყენება.	<ul style="list-style-type: none"> რიცხოზოვი მონაცემები ცხრილიდან 9 დანართში III.
P5-13. ამოღების ქმედითი სისტემის გამოყენება.	<ul style="list-style-type: none"> საქართველო საგადასახადო კოდექსი, მარტი 2013 წ. (ინგლისური თარგმანი).
P5-14. დროული გადახდები.	<ul style="list-style-type: none"> რიცხოზოვი მონაცემები ცხრილიდან 10 დანართში III.
P5-15. საგადასახადო ვალის ოდენობა და დინამიკა	<ul style="list-style-type: none"> რიცხოზოვი მონაცემები ცხრილიდან 11 დანართში III.

კრიტერიუმები	მტკიცებულებათა წყაროები
P6-16. გატარებული გადასამოწმებელი ღონისძიებების მოცულობა უზუსტო ანგარიშის აღმოსაჩენად და აღმოსაფხვრელად.	<ul style="list-style-type: none"> • აუდიტის გაუმჯობესების გეგმა 2016 წ.
P6-17. სწორი ინფორმაციის წარმოდგენის წამახალისებელი აქტიური ინიციატივები.	<ul style="list-style-type: none"> • უბნის საგადასახადო ოფიცრის პროგრამა: http://www.rs.ge/en/4860#. • http://www.rs.ge/5699.
P6-18. უზუსტო ინფორმაციის წარმოდგენის მონიტორინგი.	
P7-19. დამოუკიდებელი, ქმედითი და დიფერენცირებული დავის გადაწყვეტის პროცესის არსებობა.	<ul style="list-style-type: none"> • რჩევა აუდიტის დასრულებაზე გადამხდელის მიერ გაპროტესტების უფლების ჩვენება: მაგ., შეტყობინება 067-7.
P7-20. დავების გადაწყვეტაზე დახარჯული დრო.	<ul style="list-style-type: none"> • რიცხოვრივი მონაცემები ცხრილიდან 12 to 12B დანართში III.
P7-21. დავების შედეგებზე რეაგირების ხარისხი.	
P8-22. სახელმწიფო საგადასახადო შემოსავლების პროგნოზირების პროცესში მონაწილეობა.	<ul style="list-style-type: none"> • ინფორმაციის დამუშავებისა და ანალიზის სამმართველოს პასუხისმგებლობები საორგანიზაციო სქემის მიხედვით.
P8-23. საგადასახადო შემოსავლების აღრიცხვიანობის სისტემის შესატყვისობა.	<ul style="list-style-type: none"> • სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის ანგარიშები 2014 & 2015 წწ. და 2012/2013 წწ.
P8-24. ზედმეტობის დაბრუნებაზე განაცხადების დამუშავების ადექვატურობა	<ul style="list-style-type: none"> • რიცხოვრივი მონაცემები ცხრილებიდან 13 და 13A დანართში III. • დაგრივებული დღგ'ს ნამატი კრედიტების რიცხოვრივი მონაცემები -2015 წლის ბოლოსთვის • დაგროვებული კრედიტების რიცხოვრივი მონაცემები—ყველა საგადასახადო სახეობები—2015 წლის ბოლოსთვის
P9-25. საგადასახადო ადმინისტრაციის გარე კონტროლი.	<ul style="list-style-type: none"> • https://www.facebook.com/businessombudsman/. • პერსონალის მონიტორინგის წესდება. • პერსონალის მონიტორინგის ვალდებულებები საორგანიზაციო სქემის მიხედვით. • შიდა აუდიტის სტრატეგიული გეგმა 2014–16 წწ. • შიდა აუდიტის გეგმა 2016 წ. • შიდა აუდიტის ანგარიში: შემოსავლების სამსახურის საკონსულტაციო მომსახურების სისტემური აუდიტი.

კრიტერიუმები	მტკიცებულებათა წყაროები
P9-26. შიდა კონტროლის მექანიზმები.	<ul style="list-style-type: none"> • http://sao.ge/files/auditi/auditis-angarishebi/2014/tb-shemosavlebi1.pdf. • http://www.mof.ge/4478. • http://www.justice.gov.ge/aboutus/Council/224. • http://www.coe.int/t/DGHL/cooperation/economiccrime/corruption/Project_s/EaP-CoE%20Facility/RT%20Tbilissi%202%20May%2014/Logframe%20AC%20Strategy%20Draft%20-%20Eng%20(02%2005%202014).pdf. • Action Plan on Internal Audit report.
P9-27. პატიოსნების საზოგადოებრივი აღქმა.	<ul style="list-style-type: none"> • საქართველოს ბიზნეს გარემოს კვლევა, 2012 წ. • აშშ საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს მმართველობა განვითარებისთვის პროექტის მიერ დაკვეთილი კვლევა: <i>ბიზნესების აღქმა საქართველოს საგადასახადო სისტემის მიმართ</i>, აშშ საერთაშორისო განვითარების სააგენტო, 2016 წ.
P9-28. ღონისძიებების, შედეგებისა და გეგმების განსაჯაროება	<ul style="list-style-type: none"> • შემოსავლების სამსახურის წლიური ანგარიში 2013 წ. • შემოსავლების სამსახურის წლიური ანგარიში 2014 წ. • PFM გეგმა 2016 წ: http://www.mof.ge/4937.